EDITURA **UNIVERS**

Eroul din *Amicul meu Pierrot* reprezintă neîndoielnic una din întruchipările cele mai izbutite ale umorului kenoist. Opera aceasta conferă un cadru epic cu totul original unui personaj îndrăgit, care e nepieritorul Pierrot: clovnul dator să rîdă și să facă pe alții să rîdă, chiar cînd inima lui plînge; cumulardul de ghinioane; un „prost", un „nebun" — dar un *pur* pînă la fantastic...

VAL. PANAITESCU

Lei 5,25

177

1971

RAYMOND QUENEAU • AMICUL MEU PIERROT



RAYMOND QUENEAU

AMICUL MEU PIERROT



COLECȚIA MERIDIANE

Desenul copertei de
Mircea Dumitrescu

Raymond Queneau
PIERROT MON AMI

Raymond Queneau

Amicul meu Pierrot

Traducere de *Radu Albala*

Prefața de *Val Panaitescu*

Editura UNIVERS

București ● 1971

RAYMOND QUENEAU ȘI PRIETENUL SĂU PIERROT

Hotărît, Queneau este unul din cei mai mari scriitori ai Franței contemporane. Atît de mare, încît simți parcă nevoia să te dai mult înapoi ca să-l contempli, cu toate că inima te îndeamnă mereu să te apropii de el. Dar chiar și cînd îți iei distanța de cuviință, după ce îl citești, personalitatea polihistorului tot te copleșește, fiindcă ai în față un adevărat enciclopedist al zilelor de azi, căruia nu-i rezistă vechea zicală franțuzească, așa de bună altminteri pentru alții : cu cît îmbrățișează mai mult, cu atît ai senzația că strînge mai bine sensul întregului. În puține cazuri cuvîntul „umanist“ (vibrînd în toată rezonanța lui renascentistă, lărgită însă, aproape incredibil, la aria de astăzi a culturii) ar putea fi folosit cu aceeași adecvare. Filozoful Queneau este de fapt matematicianul, este de fapt lingvistul, este de fapt istoricul, de fapt biologul, de fapt criticul de artă Queneau... Și mai presus de orice, filozoful Queneau este *poetul* și este *umoristul* Queneau.

S-ar putea înțelege de către unii că și-a petrecut întreaga existență în biblioteci ; ei bine — nu toată : are și o experiență directă a vieții, cum rar sînt altele. Este un excepțional cunoscător al oamenilor — al omului. Tocmai așa îmi explic zîmbetul său în două arcade suprapuse : înalt, larg și comprehensiv, în vecinătatea nărilor — rezemat pe altul scurt, fin, ironic, la comisura buzelor : zîmbetul acesta dublu încearcă să ne distragă oarecum atenția de la gravitatea preocupărilor ce-i adîncesc ridurile împrăștiate divers pe frunte, ușor triste, parcă și ușor blazate.

Raymond Queneau ? Un exemplar complet, un exemplar excelent de umanitate : un intelectual de extrem rafinament și un afectiv discret, care nu ignoră nimic din tot freamătul simțurilor ; în plus, un veritabil creator de artă.

„În Le Havre m-am născut, la douășunu februar,
în o mie nouă sute trei.

Maică-mea ținea o mercerie — tata, la fel, tejghetar : țopăiau de bucurie ai mei."

Așa începe *Chêne et chien (Stejar și cîine)* (1937), unicul roman autopsihanalitic în versuri scris vreodată, de o sinceritate fără egal, narînd surprizele, tulburările și angoasele acestui normand, pînă la vîrsta tinereții, dimpreună cu încercările lui de a face loc larg „stejarului" (în dialectica propriei personalități), în dauna „cîinelui" : căci acestea sînt înscrisurile de pe blazonul pe care și l-a ales Queneau. Numele său „quen" poate însemna dialectal și *cîine* și *stejar* — iar el a simțit războindu-se neîncetat într-însul cele două tendințe, în ciuda importantelor victorii ale stejarului. Cîinele însumează, în heraldica kenoistă, sensualismul animalic, aplecarea spre viciile cărnii, spre noroi și gunoaie ; dimpotrivă, stejarul este semnul înălțării către lumină și puritate, al forței creatoare și al măreției. Acest conflict lăuntric, întreținut și de constatarea că lumea dinafară îl prelungește de fapt, l-a determinat să oscileze între pesimism și optimism, infiltrîndu-i de timpuriu un impenitent simț al relativității.

Născut în preajma Canalului Mînecii, normandul Raymond Queneau — al cărui tată provenea din regiunea care l-a dat lumii pe Rabelais — constituie un fel de punte vie între cele două forme de spiritualitate, franceză și britanică, o îmbinare a raționalismului cu empirismul, o contopire a lor în ceea ce Harald Höffding numea „marele umor", iar mai de curînd, Robert Escarpit „o artă de a exista".

La șaptesprezece ani, Queneau a părăsit Le Havre și a devenit parizian, un adevărat pasionat al capitalei. „Cînd Vincent Tuquedenne debarcă din trenul de Le Havre, era timid, individualist, anarhist și ateu. Nu purta ochelari, deși era miop, și lăsa să-i crească pletele, ca să-și manifeste opiniile. Toate astea îi veniseră citind cărți, multe cărți, enorm de multe cărți." *Les derniers jours (Ultimele zile).* Queneau — alias Tuquedenne — își ia licența în filozofie la Sorbona și după ce conlucrează un timp cu grupul suprarealist, rupe prietenia (și așa nu prea strînsă) cu Breton, pentru motive pe care n-a încetat să le proclame ca fiind doar de ordin „strict personal" — și nu un act de denunțare a suprarealismului însuși. Lectura operei lui Joyce îi revelează o modalitate a artei pe care o simte foarte aproape de propria lui sensibilitate : existența „odiseică" a unor Dedalus sau Bloom, roiul

monologurilor, contopind momente distante în timp și spațiu, viziunea senzuală și scatologică a lumii, terminologia populară sau macaronic-savantă în care este tradusă, umorul joycian...

La întoarcerea dintr-o călătorie în Grecia, în 1932, Raymond Queneau aducea cu el manuscrisul primului său roman : *Le Chiendent (Pirul)* ; apariția acestei cărți, în anul următor, poate fi reținută ca o dată memorabilă în istoria umorului — și a literaturii franceze. Cu cinci ani înaintea romanului *Greața* al lui Sartre, unele teme ale existențialismului formau preocuparea unor personaje literare ; și faptul e cu atît mai semnificativ cu cît dezbaterea pe tema „ființă-neant" este rezolvată în mod umoristic.

Conceput ca un fel de pariu literar, ca o încercare de transcriere a *Discursului asupra metodei* în limbajul popular, contemporan, *Pirul* aduce în scenă, într-un fals roman de aventuri, ce mariază într-un mod inimitabil realul și imaginația, lumea periferică a existențelor anonime din suburbii și cartierele mărginașe ale Parisului. Este lumea către care se vor îndrepta de aci înainte în mod constant atenția și simpatia autorului. Cu foarte rare excepții (de exemplu *Un rude hiver (O iarnă grea)*, 1939 majoritatea personajelor lui Queneau sînt recrutate din această puzderie de uitați ai norocului, veșnic în căutarea unui expedient, ori a unei soluții „formidabile", care să le schimbe cursul vieții. O solidaritate emoționantă îl menține pe autor în preajma acestor „eroi" și ea decurge dintr-un fel asemănător de a privi cu înțelepciune vicisitudinile existenței : stoicism cîteodată, scepticism adeseori, relativism și umor totdeauna — chiar și în momentele cele mai descurajante.

Pirul marchează și ca tehnică literară un moment caracteristic : este actul de naștere al „romanului-poem", tratînd deci materia epică în mod liric, dotînd-o cu o multiplicitate de sensuri ce trebuie căutate printr-o meditație simpatetică. Întocmai ca într-o operă lirică, toate cuvintele sînt dictate de o necesitate adîncă, de logica internă, sui-generis, a fiecărei opere ; capitolele se organizează potrivit unei simetrii particulare, unele scene sau personaje revin ca niște refrene, diverse gesturi „rimează" ș.a.m.d. Fostul suprarealist Queneau practică în roman o poetică foarte înrudită cu a lui Paul Valéry ; și nu e decît una din contradicțiile acestei puternice personalități. Un cuvînt comportă la Queneau o lume întreagă de sensuri; semnificațiilor curente, academice sau populare, etimologice sau figurate, li se adaugă altele noi, decurgînd din lumea miturilor kenoiste. Astfel, cîinele despre care aminteam la început participă la o jumătate din titlul primului roman, *Le Chiendent ;* dar titlul întreg înseamnă la fel de bine și *Pirul* și *Necazul* — ambele sensuri justificîndu-se pe diferite planuri poematice. Această graminee sălbatecă, acest soi de „anti-grîu" devine „un fel de emblemă personală, iarba ce crește pe terenul marasmului" (Claude Simonnet) — o buruiană ce seamănă aș zice, prin îndărătnicia ei, prin voința de a exista, indiferent în ce condiții, cu lumea acelor mărginași ai vieții care îl pasionează pe Queneau.

Paralel cu activitatea literară, scriitorul ia contact, după 1933, cu psihanaliza și face studii de istoria religiilor. Pînă la apariția, în 1942, a lui *Pierrot prietenul meu,* scrie șapte romane și întemeiază revista *Volontés ;* în 1941, devine secretar general al Editurii

Gallimard — acolo unde îl găsim astăzi director al prestigioasei Enciclopedii Pléiade.

Printre primele cărți ale lui Queneau, unele au un caracter accentuat autobiografic, fără să coboare totuși la pragul simplei confesiuni. De fapt, tot ce scrie Queneau poate fi considerat „mărturisire lirică“, însă constatarea aceasta ne-o impun, cred, toți marii umoriști ai lumii, fie ei de nuanță „roz“ sau „negru“. Ca și în *Pirul* sau *Saint Glinglin (Sfîntul Glinglin)*, în romanele de după *Pierrot mon ami* propriile mărturisiri vor fi atribuite de obicei mai multor personaje deodată, în așa fel încît Queneau retrăiește parțial în toate. Fizionomia morală a scriitorului ne apare ca o întreagă lume de tendințe complementare, ori dialectic antagonice. Anume motive și formule se repetă totuși, ca și în viață, cu o insistență care poate fi privită ca un prim indiciu al unor semnificații mai profunde.

Eroul din *Pierrot mon ami* reprezintă neîndoielnic una din întruchipările cele mai izbutite ale umorului kenoist. Scrisă într-o perioadă dificilă pentru francezi, opera aceasta conferă un cadru epic cu totul original unui personaj îndrăgit, care e nepieritorul Pierrot: clovnul dator să rîdă și să facă pe alții să rîdă, chiar cînd inima lui plînge; cumulardul de ghinioane; un „prost“, un „nebun“ — dar un *pur* pînă la fantastic; amantul ingenuu al unor preadescurcărețe Colombine... În cîteva variante ale lui Pierrot s-au putut regăsi, în treacăt, Gautier și Banville — dar mai ales Jules Laforgue. Noutatea romanului *Pierrot mon ami* e aceea de a-l transporta pe erou din teatru în viața curentă a faubourgului parizian, păstrîndu-i ingenuitatea fundamentală, într-o ambianță în care — poate

mai mult decît pe scenă — această calitate este legată de tot felul de riscuri.

Pierrot al lui Queneau, „care avusese o copilărie grea, o adolescență penibilă și o tinerețe aspră (care mai dura încă)“, știe cum decurg treburile acestei lumi; și totuși, el are puterea să facă abstracție cu ușurință de toate mizeriile prezente sau viitoare. În momentele euforice nu se gîndește „la nimic“, pe mintea lui se lasă o ceață plăcută, răcoritoare. Întocmai ca și Queneau, Pierrot nu are „nici o idee specială asupra moralității publice sau a viitorului civilizației“ : el se abține să dea sfaturi altora, cîtă vreme nu e sigur nici pe acelea pe care și le dă lui însuși. De altfel, una dintre trăsăturile umoristului este lipsa oricăror înclinații didactic-moralizatoare. Cu atît mai mult cu cît Pierrot obișnuiește să trăiască mai ales în prezent și nu-și face planuri cu scadențe îndepărtate. El nu mizează pe combinații „sigure“ ; convins dinainte de efemeritatea a tot ceea ce alții consideră drept „definitiv“, se lasă în voia norocului, care, ce-i drept, nu-l răsfață. Ceea ce nu înseamnă de loc că Pierrot ar fi leneș, sau ar fugi de muncă ; dar categoria lui socială are prin excelență „șomeria“ în sînge: cînd poate, cîștigă — cînd nu, rabdă filozofic. Un angajament oricît de tranzitoriu înseamnă, oricum, ceva „pentru unul care cunoștea în permanență zilele nesigure, săptămînile puțin probabile și lunile foarte pline de lipsuri“. Pe lîngă această nesiguranță cu care l-au obișnuit împrejurările, el s-a deprins cu traiul solitar: nu se plictisește să rămînă cu el însuși, după cum nu e stingherit de prezența altora. Adaptabilitatea aceasta, chiar cînd traduce o anume indiferență, nu este în realitate nici indiferentism, nici cameleonism. Pierrot are un anumit calm sceptic, însă scepti-

cismul său nu este cenuşiu, necum mizantropic. Trecînd pe lîngă pescarii de pe malurile Senei, el îi priveşte cu o îngăduinţă complet dezinteresată: „Toate astea nu-l interesau în chip special pe Pierrot, care de altminteri nu nutrea nici un dispreţ faţă de acest spectacol şi nici pentru elementele lui".

Această linişte sufletească, această flegmă nu-l părăsesc nici măcar cînd îşi dă seama de succesul facil al amicului său Paradis în relaţiile amoroase cu Yvonne — pe care Pierrot o iubeşte sincer. Chiar şi cînd se îndreaptă spre Uni-Park, ca să privească urmările incendiului. Pierrot nu lungeşte pasul; el nu manifestă „acea agitaţie care nu se potriveşte decît cu sufletele niţel cam necioplite, care nu ştiu să se apere împotriva mobilităţii destinului". Ca şi cînd l-ar fi aprofundat pe Montaigne, Pierrot nu se lasă tulburat nici de surprizele rele, nici de cele relativ „bune".

Ca orice personaj umoristic autentic, Pierrot ne forţează simpatia prin onestitatea şi corectitudinea sa, manifestate în toate împrejurările. Nici cu preţul propriei persoane el nu şi-ar îngădui să lase să treacă cumva vreo inexactitate, oricît de măruntă. Este o trăsătură care îl înalţă caracterologic deasupra tuturor personajelor din roman, fără ca ele să fie toate (sau la acelaşi nivel) neoneste. De cinstea lui Pierrot se leagă direct continua lui neşansă în lume. Şi pentru că în contextul realităţii crase nu dă, în mod obişnuit, decît peste ghinioane, nu-i rămîn decît două ieşiri: reveria (pe teme neînsemnate sau bizare), ori anularea oricărei prezenţe distincte a lumii, punerea ei între paranteze, „înceţoşarea" plăcută a minţii.

Dacă evenimentele se întorc prea răutăcioase împotriva lui, făcînd, de exemplu, din uşurateca Yvonne

soţia lui Paradis, Pierrot are un fel delicat, plin de frăgezime şi poezie, de a-şi traduce strîngerea de inimă: preferă să n-o vadă şi-şi îndreaptă privirile „aiurea, pe deasupra, da, colò", fixînd „o frunză chiar la capătul unei crengi"... Cînd gluma se îngroaşă şi mai mult, cînd josnicia triumfă şi Yvonne se instalează hoţeşte ca stăpînă pe moştenirea lui Mounnezergues, reacţia lui este şi mai netă: „Ajuns la colţul străzii se opri. Izbucni în rîs". Nu e de loc o întîmplare că romanul se încheie cu acest gest al lui Pierrot: nuanţa amară a unui asemenea rîs nu poate scăpa nimănui. Personajul şi autorul se amuză împreună, cum pot: de cursul ciudat al existenţei, de minciuna la care se pot coborî oamenii — tot atît pe cît şi de propriile iluzii, de propriul lor destin. Ei se amuză solidar pînă şi de opera însăşi, de *Pierrot prietenul meu* — romanul de cea mai graţioasă fantezie, poate, în toată creaţia lui Queneau.

Nici o altă lume nu este mai compozită ca aceea a marginilor de metropolă, care seamănă bine cu porturile. Este greu să defineşti aici, pe o perioadă mai îndelungată, profesiunea indivizilor, deoarece expedientul este principala sursă de trai a tuturor — chestiunile de morală apărînd îndeobşte superflue. Bodega, circul, parcul de distracţii, cinematograful sînt locurile specifice de întîlnire a acestei lumi bariolate, în care circulă tot felul de vîntură-lume şi — în mod necesar — agenţii şi denunţătorii (singura categorie socotită unanim infamă). Faubourgul îşi are profitorii lui, în limitele posibilităţilor de „afaceri" locale: mici proprietari de ateliere, patroni de localuri, întreţinători etc. Umoristul Queneau îi cu-

noaşte foarte bine şi pe aceştia, distingîndu-i de categoria lui Pierrot, care rămîne cea apropiată inimii lui. La creaturile rapace, incultura convieţuieşte cu insolenţa şi lipsa de scrupule. Însă nici păcătoşii acestei lumi nu pot atinge perfecţiunea : în orice fiinţă, oricît de decăzută, scriitorul mai găseşte o licărire de umanitate, întrucît el nu crede nici în îngeri, nici în demoni. O fărîmă de nebunie îi revine, cu siguranţă, fiecărui trăitor pe pămînt ; este o mai veche constatare a umoriştilor, încă de la Jean Paul, ba mai dinainte.

La producerea tonului fundamental umoristic în *Pierrot mon ami* concură cîţiva factori specifici. Este vorba, în primul rînd, de o viziune relativistă despre lume şi despre acel gen de scepticism fără tonuri dramatice, care îi caracterizează, în egală măsură, pe Pierrot ca şi pe prietenul său, Queneau. Sus şi jos, bine şi rău îşi pierd incompatibilitatea, realul şi fantasticul îşi pot răspunde calitativ, fără să mai vorbim de faptul că spaţiul şi timpul sînt corelative, cum o indică, printre altele, şi o formulă anume întocmită de Queneau : „Avu loc un timp".

Pentru autenticitatea cu care sînt evocate moravurile din faubourg şi banlieue, unii critici au văzut în Queneau un „romancier populist", în sensul unui realism îngroşat, foarte apropiat de datele „exacte" ale acestui univers mărginaş. Dar deşi uneori localizările lui Queneau au un caracter precis, niciodată naraţiunea sa nu-şi va propune drept mobil evenimente „reale" (acestea pot apărea, cel mult intercalate umoristic, ca nişte piese curioase, uşor detaşabile) — ci numai imaginare, produse ale unei fantezii prodigioase. Coexistenţa real-fantastic se prelungeşte, cum e şi normal, în limbajul cărţilor lui Queneau, care cînd „transcrie", cînd „pastişează", cînd — mai ales — inovează peste orice oprelişti.

Să considerăm strada de faubourg ; nicăieri nu o vom întîlni mai vie decît la Queneau ; dar ceea ce se poate petrece în ea ţine de o mie şi una de nopţi povestite de o Seherazadă modernă. Existenţa compusă din riscuri continui, agitaţie, zgomot, gesturi şi vorbe rapide, aluzive, cu sensuri multiple, împrumută acestei lumi un indiferentism moral şi o înclinare nestăpînită de a petrece pe seama altora. De fapt, o asemenea ambianţă pare să-l intereseze pe Queneau tocmai fiindcă e o regiune de contact şi contraste izbitoare, producînd o faună umană bizară. Suburbia unde se află capela poldevă, de exemplu, este o zonă de şoc între civilizaţia tehnică a uzinelor şi cîmpia care rodeşte pir printre motoare. În această coabitare simbolică, umanitatea este mai plenar verificabilă, parcă, în ceea ce-i este esenţial şi permanent.

Dar materia aceasta, oarecum palpabilă, controlabilă, este continuu scăldată de fluxul imaginaţiei, în care se topeşte — în aşa fel, încît e greu să stabileşti unde începe una şi unde încetează cealaltă. „Scamatoria" seamănă bine cu transpunerea pe nesimţite a spectatorilor în rolurile de pe ecran, printr-o rapidă şi inexplicabilă uitare de sine şi ieşire din sine, printr-o „migraţie" ciudată, ceea ce l-a făcut pe Queneau, încă din adolescenţă, un „aficionado" al cinematografului.

Situaţiile comice şi ridicolul de limbaj par predominante în opera lui Queneau. Ele sînt subordonate însă conturării caracterelor umoristice înseşi, şi îndeosebi celui al umoristului-creator. Cel din-

ții care se amuză de accidentele personajelor sau de vorbirea lor este Queneau, care „se joacă“ întocmai ca un copil și se bucură — mai mult sau mai puțin indiscret — de sarea și piperul turnat în truvaiurile lui. Orice gen de comic poate fi obținut de Queneau atît prin mijloace foarte subtile, cît și grosiere; el nu consideră nimic străin din tot ce este omenesc, ba manifestă chiar o înclinare vădită spre servituțile trupului uman cele mai greu de evocat — prelungind și în această direcție o tradiție care vine de la umoriștii Renașterii (Rabelais, Shakespeare, Cervantes), dar și de la Jarry sau Joyce.

Există un meșteșug specific kenoist de a evoca, de exemplu, bătăile din localurile de cartier. Naratorul păstrează o liniște imperturbabilă care contrastează cu ritmul viu în care curg loviturile. *Pierrot mon ami* începe cu o încăierare la „Uni-Park“, după cum *Zazie în metrou* se încheie cu o bătaie, iar *Pirul* nici mai mult, nici mai puțin decît cu un război franco-etrusc! Queneau nu e totuși nici pe departe un spirit bătăios. Îi plac doar situațiile hilare, în care un neînsemnat David-Pierrot reușește să aplice lovituri neașteptate și derutante tuturor Goliaților reali sau închipuiți, mijloacele lui de atac fiind nu o dată vorbele bine plasate, ori chiar numai zîmbetul.

Pierrot reacționează pretutindeni în funcție de loialitatea lui înnăscută și de visul cavaleresc pe care îl țese în jurul Dulcineei sale moderne, Yvonne Pradonet. *Pierrot prietenul meu* înseamnă mai puțin o reîmprospătare a romanului picaresc (decît s-ar putea presupune, plecînd de la identitatea socială și comportamentul majorității personajelor) și

mai degrabă — mutatis mutandis — una a romanului cervantesc, eroul lui Queneau reprezentînd printr-o serie de aspecte un fel de mic Don Quijote de la Uni-Park — un Don Quijote singuratec, care o înlocuiește pe Rosinanta cu o camionetă și care nu-și mai propune să îndrepte toate strîmbătățile ce-i ies în cale, mulțumindu-se doar să-și apere visurile. El primește cu mult mai puțină indignare necazurile pe care i le face neînduplecatul vrăjitor „Merlin“, fiindcă, cel puțin la prima vedere, Pierrot e un Cavaler al Calmei Figuri.

Prima surpriză pe care o încearcă orice cititor al romanelor și poemelor lui Queneau vine din partea limbajului, atît cel al eroilor cît și al autorului. Dominanta modului de a vorbi kenoist este caracterul său popular și familiar, cerut de proveniența însăși a personajelor, dar și de preferința declarată a lui Queneau, care, în diferite ocazii, s-a făcut apărătorul a ceea ce el a numit „cea de-a treia franceză“, adică limba curentă, venind după cea veche și cea clasică (deocamdată încă susținută, în virtutea inerției, de către Academie). Aceasta nu înseamnă că ar fi vorba de o limbă cu totul nouă, sau că Raymond Queneau și-ar redacta integral textele după tiparele vorbirii contemporane a parizianului plebeu. Termenii populari se îngrămădesc cu deosebire cînd iau cuvîntul personajele cele mai autentic faubouriene — o M-me Cloche (în *Pirul*), o M-lle Julia (în *Le Dimanche de la vie — Duminica vieții*) etc. Dar în jurul nucleului pe care îl alcătuiește acest lexic, împreună cu tot felul de aluviuni din argouri și din limbajul familiar, pot să apară pe neașteptate expresii savante sau teh-

2 — c. 1090

nice şi mai cu seamă masa uluitoare a cuvintelor forjate de Queneau. Ca urmare, stilul kenoist atinge un grad neobişnuit de intraductibilitate; sub acest raport, *Pierrot mon ami* nu este, poate, cazul cel mai dificil dacă ne gîndim la formulările aparente în *Pirul, Saint Glinglin,* ori chiar *Zazie dans le métro.*

Împestriţarea tipurilor care animă viaţa cartierelor pariziene a înmulţit deconcertant sensurile speciale ale unor cuvinte comune, punînd în circulaţie forme curioase, combinaţii, prescurtări şi rezonanţe cu totul particulare, aşa încît cel care citeşte curent, în original, proza lui Stendhal şi Mérimée, are impresia că pătrunde pe un tărîm necunoscut, cînd parcurge o pagină mai colorată din Queneau. Nu e greu să ne imaginăm, de pildă, surpriza francezilor înşişi, cînd întîlnesc termeni arabi (reţinuţi de autor din perioada petrecută în nordul african) sau... româneşti. Pe lîngă numeroasele limbi de mare circulaţie pe care le cunoaşte, Queneau s-a interesat, la un moment dat, şi de limba noastră, fără să-şi poată duce însă pînă la capăt intenţia de a o învăţa mai temeinic. În *Pierrot mon ami* apar caragialeştii „mitocans et mocofans" sau „badarans" — care nu mai rimează cu nimic în franţuzeşte, ca să spunem aşa; Queneau însă le savurează sonoritatea particulară, expresivitatea exotică. Astfel umoristul îşi face săgeţi din orice fel de lemn; stimulată de lexicul popular, imaginaţia lui creează, în marginea acestuia, termeni pe care nici un dicţionar nu i-a legitimat încă, dar cu care consună cîteodată forme insolite din poemele lui Michaux sau Prévert. Nu se ştie dacă unele din aceste vocabule nu-şi vor crea un drum, ori dacă nu cunosc de pe acum o circulaţie limitată.

Queneau este cu totul altceva decît un colecţionar de rarităţi lexicale: el e un creator veritabil, pentru că valorifică metaforic toată această terminologie, inspirîndu-se din însăşi factura ei, fiindcă obţine din ea un stil propriu — iar aceasta poartă de la început înaltul titlu de nobleţe a umorului. Însăşi viziunea obiectelor capătă o coloratură galic-populară. Queneau nu se ruşinează de nici un fel de calambururi, jocuri de cuvinte, sau simple intervertiri de silabe şi sunete. Împrospătînd o experienţă mai veche, valorificată şi de Joyce, el practică şi un comic grafic, foarte suculent şi caracteristic, cu toate că procedeul mai apare şi la alţi umorişti contemporani. Queneau pleacă de la grija de a transcrie „cît mai fidel" sunetele emise de personajele lui, precizînd, de cîte ori e necesar, şi nuanţa gestului sau a mimicii care le însoţesc. O gamă largă de amuzamente îi oferă neologismele, în special anglicismele (mai rare în *Pierrot mon ami,* dar frecvente în alte cărţi), precum şi transcripţia unor blocuri de cuvinte, alcătuind unităţi ritmice cu un singur accent principal.

„Revoluţia" literară a lui Queneau este declanşată în numele unei convingeri intime, bazată deopotrivă pe experienţa vie, ca şi pe studiul teoretic: „...nu văd nici un motiv pentru a nu ridica limbajul popular la demnitatea de limbaj scris şi izvor al unei noi literaturi, al unei noi poezii", declara el încă din 1937 — şi preciza: „E vorba, aşadar, nu de reformă, ci de creaţie!" Deşi Queneau a avut premergători în acest sens (pe Céline, de pildă), abia o dată cu opera sa se întemeiază cu adevărat

o **literatură** crescută și ca preocupări și ca expresie din realitatea vieții populare. Deocamdată, mai sînt unii care o privesc puțin pieziș, ca pe o distracție curioasă; viitorul va confirma însă, fără nici o îndoială, că lui Raymond Queneau i se cuvine un loc în prima linie a prozei franceze postbelice. Experiențele pe care le-a făcut, împinse uneori pînă la totala dezarticulare a limbajului, în căutarea artistică a resorturilor și posibilităților lui ultime, au avut de pe acum felurite ecouri, mărturisite sau nu, în operele unor reprezentanți ai noului roman, sau la Eugen Ionescu.

Transportîndu-ne din faubourg în banlieue, *Loin de Rueil (Departe de Rueil)* (1944), primul roman scris după *Pierrot prietenul meu*, reorchestrează tematica imediat precedentă. Aceeași continuitate bizară între viața curentă și întîmplările incredibile, de ordinul visului, ori posibile doar pe ecranele cinematografului; aceleași existențe aparent insignifiante fie asemănătoare pirului, fie peștilor cavernicoli; cîteva destine mizerabile, întretăiate uluitor de unul așa zicînd „grandios".

Anii de după eliberarea Franței îl găsesc pe Queneau în plină efervescență creatoare, pe mai multe planuri deodată: începe să se ocupe de L'Encyclopédie de la Pléiade, traduce romane din englezește, redactează scenarii cinematografice, scrie numeroase poeme, expune guașe și acuarele. *Exercices de style* (1947) revelează publicului un nou act din neîntrerupta luptă a lui Queneau cu limbajul: un fapt anodin — o mică dispută fără consecințe, într-un autobuz parizian — ne este relatat în nouăzeci și nouă de moduri; unele se întîlnesc printre stilurile limbii franceze, altele sînt doar posibile, cele mai multe pur

fanteziste. Dincolo de hazul imediat, care e adeseori copios, cititorul reține tendințele parodice, relevînd deformarea unor mentalități, ceea ce se traduce într-un limbaj cu efecte ridicole, datorite rutinizării împinse pînă la absurd. Este sensibilă, pe de altă parte, și provocarea la adresa celor care cred că toate posibilitățile cuvîntului au fost într-adevăr secătuite, că nu se mai poate face nimic pe acest teren. De fapt, există o anume convergență între substratul „optimist" al acestui experiment literar bazat pe analiză combinatorie și sensurile la care ne vor trimite mai tîrziu curioasele sonete din *Cent mille milliards de poèmes* (1961).

Călătoriile întreprinse de Queneau după 1950, în Statele Unite, în Mexic, sau în Uniunea Sovietică, precum și intensificarea legăturilor cu cineaștii nu i-au încetinit ritmul viu al activității literare. Într-un singur an, de exemplu, (1950), îi apar trei volume: *Petite cosmogonie portative* (un fel de replică originală la poemele din *Legenda secolelor*), suita de eseuri *Bâtons, chiffres et lettres (Liniuțe, cifre și litere)* (conținînd, între altele, și note revelatorii despre propria tehnică a romanului) și *Journal intime...* care va alcătui mai tîrziu prima parte din *Les Oeuvres complètes de Sally Mara*.

Din 1951, Queneau este membru al Academiei Goncourt și al Colegiului de Patafizică, instituție curioasă, în care umorul e la loc de cinste și care valorifică multiform tradiția lui Alfred Jarry. Masivul volum *Si tu t'imagines (Dacă îți închipui)*, în care și-a reunit mai multe cicluri de poeme, îl definește pe Queneau ca pe un permanent preocupat de tema existenței, a morții și — conex — a timpului; dar deși

are conştiinţa vie a caracterului nostru pasajer, poetul nu se cufundă în angoasă. Ateu şi dezabuzat, umoristul pare să dea cu tifla morţii.

După *Dacă îţi închipui*, este publicat un roman deosebit de semnificativ pentru umorul lui Queneau : *Duminica vieţii.* Eroul său, Valentin Brû, face parte din familia unor personaje ca Narcense (din *Pirul*), Pierrot, Gabriel (din *Zazie*), sau Cidrolin (din *Les Fleurs bleues*). Valentin ar dori să urmărească atent şi îndelung, să trăiască intens trecerea timpului — unicul subiect care îl poate preocupa cu adevărat.

O dată cu *Zazie în metrou* (1959), Queneau a cunoscut celebritatea, popularitatea. Năstruşnica fetişoară de provincie care nu apucă să vadă metroul parizian funcţionînd şi nici să afle înţelesul exact al unui termen care o persecută reprezintă o mostră caracteristică a tinerei generaţii franceze postbelice, pasionată doar de jazz, de swing şi de blue-jeans : în rest, iscoditoare, ultra-emancipată şi impertinentă. Într-un alt plan, insuccesul ei parizian poate fi considerat tot atît de bine şi o parabolă pentru toţi încăpăţînaţii unui „ideal", în această unică aventură a existenţei : tot ceea ce ei pot realiza este să „îmbătrînească" — aşa cum declară, în final, cu comică blazare, Zazie. Concluzia aceasta ne reaminteşte atîtea alte „căutări ale Graalului" din opera lui Queneau : uşa rîvnită, în spatele căreia nu se ascunde nici o comoară *(Pirul)*, experienţele din laboratoarele improvizate *(Les enfants du Limon) (Odraslele nămolului)*, misterul ce înconjoară monumentul poldev *(Pierrot prietenul meu)*, sau alungătorul de nouri *(Saint Glinglin)* etc. conducînd toate la deziluzia eroilor — o deziluzie care nu este însă catastrofală.

Un anumit filon sceptic, existent încă din *Pirul*, străbate creaţia lui Queneau pînă la ultimele poeme şi la romanele *Florile albastre* (1965), ori *Le vol d'Icare (Zborul lui Icar)* (1968). Umoristul amestecă oameni şi animale, trecutul şi prezentul, minciuna şi adevărul, într-o petrecere ameţitoare, care nu e departe de hazul oglinzilor deformante şi al surprizelor caraghioase din „palatele" de la fostul Uni-Park. În loc să exalte „supraoamenii", Queneau ne propune un model mijlociu, dar realist, autentic, de om.

Franţa pare să tindă în ultimele decenii — cum constata Pierre Daninos în *Le Tour du monde du rire (Ocolul lumii rîsului)* — să practice tot mai mult un umor de tip englezesc, preluînd oarecum o tradiţie care a făcut secole de-a rîndul marea mîndrie a Albionului. Acestui umor de ţinută flegmatică şi de invenţie nu rareori frizînd absurdul, Queneau îi infuzează seva rabelaisiană a rîsului galic. Realismul şi poezia caracterizează şi operele unor Marcel Aymé, Jacques Prévert, sau ale lui Daninos însuşi — ca să nu pomenim decît pe cîţiva dintre umoriştii francezi contemporani ; dar claviatura ideilor şi a limbajului nu mi se pare la nici unul dintre ei la fel de largă şi de o atît de plină rezonanţă ca la Raymond Queneau.

VAL. PANAITESCU

I

— Şi mai scoate-ţi ochelarii ăia, îi spuse Tortose lui Pierrot, scoate-i dracului, că arăţi ca un belfer.

Pierrot ascultă şi şi-i puse grijuliu în toc. La cinci metri mai vedea el, dar ieşirea din butoi şi scaunele spectatorilor se pierdeau în ceaţă.

— Aşadar, te-ai lămurit, reluă Tortose — domnul Tortose — le prinzi cînd ajung la uşa batantă, le apuci de încheietura mîinii şi le ţii bine şi pe urmă le bagi în vîrtejul de aer. Cît le laşi acolo, e o chestie de tact, de la caz la caz, ai să înveţi tu. Bun. Acum, hai să facem o repetiţie, uite, eu sînt femeia, vin pe acolo, ajung la uşă şi fireşte şovăi o clipă, mă apuci de mîini, aşa, pe urmă mă tragi, bine, şi mă bagi în vîrtej, foarte bine. Lămurit ?

— Lămurit, domnu' Tortose.

— Ei, coboară atunci afară cu Degeţel şi cu Îngeraş şi aşteaptă muşteriii. S-a-nţeles ?

— Înţeles, domnu' Tortose.

Pierrot îşi puse la loc ochelarii şi se duse la Degeţel şi la Îngeraş care fumau fără să scoată o vorbă. Era încă ziuă, dar începea să amurgească ; nu era nici prea cald, nici prea răcoare şi era o plăcere să stai aşa, în tăcere şi să te bucuri de timpul frumos. Ca şi ceilalţi, Pierrot îşi aprinse şi el o ţigară. Era o leacă de forfotă pe alei, dar nu destulă ca să te distrezi ca lumea. Doar automobilele electrice începuseră a se tampona pe pista de la Skooter Perdrix. Din celelalte manejuri, deşi încă pustii, răzbătea sforăitul orgilor, a căror muzică nostalgică îşi avea fireşte o preţioasă contribuţie în dezvoltarea vieţii interioare a funcţionarilor lui *Rigolade Palace*. La casă, doamna Tortose tricota.

Perechi şi grupuri, şi, mai rar, cîte un singuratic, treceau în sus şi în jos, tot în stare de dezagregare, individualităţi neconglomerate încă, petrecăreţi dar nu cine ştie ce. Degeţel, care-şi terminase ţigara, o stinse de călcîi şi, cu un bobîrnac, o proiectă destul de depărtişor.

— Ei, bătrîne, îi spuse el lui Pierrot, ce zici, îţi place să lucrezi cu noi ?

— Deocamdată nu m-am dăulat.

— Lasă, ai să vezi tu pe la douăsprezece.

Întorcîndu-se către Pierrot, Îngeraş îi spuse lui Degeţel :

— El e cel care a făcut şaizeci şi şapte de mii la un Coney-Island.

Din toate jocurile de bile de un franc, Coney-Island e cel mai complicat. Trebuie să faci douăzeci de mii de puncte ca să cîştigi o partidă gratis, şi nu mulţi izbutesc. Pierrot ajungea în mod obişnuit la patruzeci de mii şi într-un rînd, de faţă cu Îngeraş, făcuse chiar şaizeci şi şapte de mii, ocazie cu care se şi cunoscuseră.

— Mi s-a întîmplat o dată, zise modest Pierrot.

— Lasă că vedem noi, zise Degeţel ; nici eu nu-s chiar ageamiu.

— Să ştii că ai cu cine vorbi, zise Îngeraş care făcea mare caz de Pierrot, mărginindu-şi însă admiraţia la domeniul jocului cu bile de un franc, unde ce-i drept, celălalt era mare meşter. Iar cunoştinţa lor nefiind mai veche de o săptămînă, nu avusese nici vreme, şi nici nu-şi bătuse capul să afle şi alte aspecte ale personalităţii noului său prieten.

În Ecureuil era acum un bărbat singur care se străduia să descrie o circumferinţă în colivia de trei franci sfertul de oră. Alpinic-Railway-ul îşi duduia vagoanele încă goale. Dar manejurile tot nu se învîrteau, localul de dans era pustiu şi prezicătoarele n-aveau nimic de prezis.

— Nu-i prea mare înghesuială, zise Pierrot, aducînd vorba asupra unui subiect inofensiv, fiindcă n-avea chef ca laudele lui Îngeraş să-l facă pe Degeţel să nu-l mai aibă la stomac, pe el, pe Pierrot, şi să nu

mai aibă, el, Degețel, ochi să-i vadă mutra lui prăpădită, a lui Pierrot, adică.

Oricum, Pierrot, care avusese o copilărie grea, o adolescență anevoioasă și o tinerețe aspră (care mai dăinuia încă) și care, va să zică, cunoștea cum merg lucrurile pe lumea asta, Pierrot era acum sigur de ceva : că azi-mîine are să facă lucruri mari cu Degețel, dacă nu cumva cu Îngeraș, cine poate să știe ?

— Lasă că vedem noi, reluă Degețel, care nu se lăsa cu una, cu două, fiindcă îi plăceau întrecerile.

Ar fi continuat să discute lovitura în sensul acesta (lovitura de la bile) dacă două fîțe care umblau după fanți n-ar fi trecut, braț la braț, pe lîngă dînsul.

— A din dreapta nu-i rea, zise el cu un aer de cunoscător. O maimuțică pe cinste.

— Alo, domnișoarelor, nu vreți să vă distrați puțin ? strigă Îngeraș.

— Poftiți, domnișoarelor, hai, poftiți, zbieră Degețel.

Se întoarseră și trecură iar prin fața Palace-ului, și mai aproape.

— Ei, domnișoarelor, făcu Degețel, vă lasă rece prăvălia noastră ? Mamă, ce te mai distrezi !

— Las' că știu eu, zise una din ele.

— Și apoi nu-i nici dracul, zise cealaltă.

— Tocmai, sări Îngeraș, vă așteptam pe voi.

— Uite ce e, spuseră ele, cînd ți-o făta mintea ne dai și nouă un pui, vrei ?

— Aha, ți-au zis-o, făcu Degețel.

Și începură cu toții să rîdă, cîteșicinci. Văzîndu-i și auzindu-i, trecătorii începură să caște gura în fața Palace-ului. Doamna Tortose, mirosind că sosesc mușterii, lăsă lucrul din mînă și pregăti biletele. Cu cele două fete drept momeală, au să dea cu siguranță năvală filozofii, iar pîrliții au să joace din coate ca să găsească loc să șadă și să se uite pe urmă la ceilalți.

Se făcu o coadă alcătuită din trepăduși, din funcționărași și din liceeni gata să arunce un pol ca să vadă un funduleț.

— Un tur pe gratis ? propuse Degețel.

Așa, ca să încălzească publicul și să-i hotărască pe nehotărîți ; o dată urnită, seara avea să meargă înainte, din ședință în ședință pînă înspre miezul nopții și se va încheia cu teșchereaua plină pentru onorabilul Tortose și pentru cei trei atleți cu cămășile leoarcă de nădușeală. Puștoaicele însă, care nu erau proaste de loc, găseau că un tur pe gratis ar fi fost din partea lor un cadou.

— Ba pe noi trebuie să ne plătiți, zise una din ele, ca să ne băgăm într-o drăcie de asta.

— Poftiți, intrați, că începe, zbieră Degețel la mulțimea de cască gură.

— Și tu, la treabă, îi spuse Îngeraș lui Pierrot, care se grăbi să-l asculte.

Și lăsară baltă puștoaicele.

Tot Uni-Park-ul sforăia acum și mugea, iar mulțimea, parte bărbătească și parte femeiască, se împărțea în tentacule groase către fiecare din atracțiunile oferite la un

tarif cîteodată destul de ridicat, relativ, se înţelege : doi, trei franci în general. În faţa Rigoladei planau nişte avioane legate cu fire de oţel de un turn înalt, iar la intrarea Palace-ului, mare era însufleţirea. Degeţel comanda şi lumea lua bilete. Cei cărora le plăceau renghiurile mecanice plăteau douăzeci de gologani, în vreme ce filozofii scoteau de trei ori pe atît, lacomi cum sînt să vadă tot. Pierrot se întoarse la locul lui, îşi parcă ochelarii şi începu să aştepte. Zbîrnîia aerul de rîsete, de nerăbdare.

Cei dintîi clienţi de ambe sexe se iviră pe creasta unei scări rulante, orbiţi de lumina unui far, zăpăciţi de a fi lăsaţi aşa fără veste pradă mulţimii : bărbaţii răutăţii, femeile lubricităţii ei. Debarcaţi de voie, de nevoie de pe scară, se pomeneau siliţi să alunece pe obrazul din dos de-a lungul unui plan înclinat lustruit lună. Acum filozofii aveau gata condiţiile de a-şi pune în folosinţă capacităţile vizuale, cu maximum de randament, fiecare solicitînd de la acest simţ să funcţioneze cu precizie, rapiditate, perspicacitate, fotograficitate. Dar încă nu era mare lucru, nici măcar atîta cîtă nădejde de ploaie în zborul jos al rîndunelelor. E într-adevăr limpede că un asemenea spectacol, de nimica toată, se poate vedea în cea mai banală viaţă de toate zilele, cînd alunecă cineva în metro, cînd cade din autobuz, cînd face buf ! pe un parchet prea lustruit. Nu era încă aproape nimic din specificitatea emotivă după care, pentru trei

franci, veneau filozofii la Palace de la Rigolade.

În vremea aceasta, cu ocările lor calculate, malițiozitățile se ţineau scai de amatori : scări cu trepte care se teşeau deodată, devenind orizontale, podele care săreau în sus, în unghi drept, sau se adînceau ca un lighean, covor rulant în sensuri alternate, podele cu lame agitîndu-se într-o mişcare browniană. Şi altele. Urma apoi un culoar, unde felurite viclenii combinate împiedicau orice înaintare. Treaba lui Pierrot era să-i scoată pe oameni din fundătura asta. Bărbaţilor era destul să le dai mîna ; cînd se apropia însă, înspăimîntată de primejdiile drumului, cîte o femeie, o apucai de încheieturile mîinilor, o smuceai, o trăgeai la tine şi în cele din urmă o băgai pe gura unui vîrtej de aer care-i umfla fustele, prima încîntare a filozofilor, dacă avîntul descoperea o bucată mai măricică de pulpă. Cea dintîi viziune nu face, de altfel, decît să pregătească apoteoza ; într-o înfrigurată aşteptare, filozofii dibuiesc bucăţile mai de soi şi le curg balele şi le sticlesc ochii.

După labirint, guguştiucii se pomeneau înaintea unui cilindru care se rotea în jurul axei sale şi pe care trebuiau să păşească spre a încheia cu toate desfătările pe care şi le ofereau pentru douăzeci de gologani. Unii ieşeau cu obrazul curat : nici un chilipir. Alţii se împiedicau, dezechilibraţi, tîrîţi de rotaţie, se învîrteau, se suceau, se răsuceau, se dădeau de-a dura, de-a berbeleacul, de-a rosto-

golul, spre cea mai deplină încîntare a celor care, ieșiți din aspra încercare, intraseră în ceata filozofilor. Care filozofi nu prea se prăpădeau de rîs cu piruetele și voltele astea. Nu de mocofanii ăștia caraghioși le păsa lor, ci de cîte o muierușcă, nu-i așa, care să-și dea fustele peste cap, și hop, uite că se ivește una la intrarea în butoi și care șovăie și se codește, de teamă să nu cadă. Degețel o apucă atunci de braț și, luînd-o aproape pe sus, o trece nevătămată prin toată instalația; la ieșire însă, o pune pe gura unui vîrtej de aer, care, suflînd în rochie, dezgolește o pereche de pulpe și ce mai e pe acolo: filozofii aplaudă încîntați, în vreme ce inșii cu suflet curat se mărginesc să rîdă de pățania cucoanei. Văzînd zisa pățanie, una care venea la rînd dori s-o evite și refuză să-l urmeze pe Degețel, care se întorsese în căutare de noi victime; totuși o înhăță. În sală se auzi un muget de încuviințare; o trase după el, în așteptarea supremei indiscreții se așternu tăcerea, și o puse la locul știut și o ținu mai mult decît pe cealaltă, spre a înfăptui răzbunarea filozofilor întărîtați de tentativele de împotrivire. Satirii o pîndeau cu lăcomie pe a treia, căci primul curent de aer făcuse să le licăre nădejdea unei lenjerii cît mai inexistente.

— Vezi să n-o scapi, îi strigă lui Degețel un amator, în vreme ce Îngeraș dirija circulația astfel încît să nu le închidă celor din rîndul întîi perspectiva.

Și Degețel n-o scăpă: un triumf! Nu se știa bine dacă doamna era jignită sau dacă venise anume ca să-și etaleze nurii. Au mai urmat încă vreo trei, patru, dar mult mai puțin interesante, și apoi prima ședință se încheie. Plebea părăsi platoul, dar fanaticii rămaseră pe loc. Îngeraș începu să culeagă gologanii. Degețel încasă cîteva bacșișuri care aveau să-l stimuleze să-și dea toată osteneala cu fetele mai frumoase. Pierrot își ștergea fruntea, fusese treabă, nu glumă, și unde mai pui că era cîte una care, vorba ăluia, grasa umple casa; și din toată tărășenia, el, Pierrot, n-avea nici o bucurie, ocupat cum era, pe de o parte, cu munca de transportare, și îngustarea cîmpului său vizual împiedicîndu-l, pe de altă parte, să se bucure pe deplin de minunile ce se dezvăluiau la ieșirea din butoi.

În vremea aceasta, zbierînd la poartă, Degețel și Îngeraș îmbrobodiseră un nou grup de amatori de distracții și o nouă ședință începu. Filozofii (aceia care aveau și patima cuvintelor încrucișate) își împăturiră ziarele, se foiră pe scaune și se pregătiră pe îndelete să-și clătească ochii. Și Pierrot și Degețel, unul ici altul colea, începură din nou să înhațe cucoanele ce se zbăteau și se zbuciumau, umilite și aplaudate. Pierrot căpătase îndemînare și începuse să-și facă în chip mecanic noua meserie. Hai, fă-te-ncoa, blondino, și se gîndea la taică-său, mort, un băiat bun, care trăgea la măsea, dar avea haz cînd prindea achiu și se materializa cu

3 — c. 1090

supa, ai cărei aburi păreau că se condensează, luînd chip de om. A'ncoa, ţagoaico, şi se gîndea la maică-sa, tot moartă, şi care-i dăduse atîtea scatoalce de le simţea parcă şi acum vînătăile. Încă o blondină, încă o brunetă, uite şi o bătrînică, pe urmă o fetiţă, şi el se gîndea mai departe la anii de demult, din care nu mai rămăsese decît un petic de amintiri ; se gîndea în seara asta la ei poate din întîmplare, dar poate şi din pricina noii lui slujbe cu care, cine ştie ? avea să înceapă o viaţă nouă şi, vînturîndu-le, slobozea din zdrenţele astea escadrile de palizi fluturaşi care decolau într-un zbor sfielnic.

Hai lungano, hai ţagoaico, încă un pas şi pun eu mîna pe tine, şi se gîndea că nu e nici un chilipir o copilărie ca a lui : nu ţine, se sfoigeşte, şi bucăţile alese în care ar fi să te vezi gigea şi plin de visuri de viitor sînt iremediabil feştelite de rest.

— Halo, domnu' fricţionar, jos laba, se aude ?

Pierrot lăsă să-şi ia zborul ultimii funigei şi zări atunci un ins ameninţător, fără îndoială un peşte. Cu toată primejdia iminentă, conştiinţa lui profesională rămase neclintită. Încercă s-o tragă pe domnişoară, în ciuda împotrivirii pitpalacului. Fata rezistă. Mulţimea începu să mîrîie. Pierrot stărui, se strădui, birui : pîrţotina fu silită să-l urmeze. Urmă un potop de aplauze. Mare avea să fie dezamăgirea. Şuţul, care-şi urmase îndeaproape gagica, îi ţinu cu amîndouă mîinile

fusta, anihilînd astfel efectul vîrtejului de aer.

Un urlet de indignare izbucni din toate piepturile.

— Boule ! zbieră un filozof.

— Huo ! idiotule ! reluă sala.

— Nu mai poţi nici să te distrezi în ziua de azi, spuse un domn foarte respectabil.

În spatele moralistului şi a respectivei sale venea încă un cuplu de acelaşi soi. Al doilea omu' meu procedă fireşte la fel cu cumătrusău. Păgubiţi încă o dată de bucuria pe care o aşteptau, filozofii începură să fiarbă, în timp ce amîndoi garizii îşi urmau drumul sfidîndu-şi adversarii, şi ocările ce şi le aruncau reciproc cele două grupuri sporeau, cu fiecare replică, atît în vigoare cît şi în obscenitate. Fură invocate, de o parte şi de alta, principalele funcţii fiziologice ale corpului omenesc, precum şi diverse organe situate între brîu şi genunchi. Tocite de o prea îndelungată folosinţă, cuvintele erau puse în valoare de gesturi. Cînd cadrilul ajunse la butoi, se porni un tropăit. Gagiii nu voiau să-şi lase fîţele pe mîinile lui Îngeraş. Şi discutau cu aprindere, în vreme ce cilindrul se rotea în gol, iar cei aflaţi în expectativă îşi exprimau dispreţul pentru un asemenea exces de virtute, cu totul nepotrivit avînd în vedere locul şi mai ales mironosiţele cu pricina.

— Scîrnăviilor, scîrnăviilor ! declarară ei.

În cele din urmă, Îngeraş înţelese că trebuie să urmeze sfatul jupînului : fără complicaţii. Apăsă pe o manetă, rotirea încetă,

iar cei doi călifari, urmaţi de mîndrele lor, trecură triumfători şi semeţi. Unul din filozofi nu răbdă jignirea. Faptul că i se răpeşte acea plăcere anume pentru care plătise trei franci îl scoase din pepeni; îşi părăsi locul, sări pe estradă şi purcese la bătaie. Îi dădu un pumn în ochi unuia dintre indivizi, dar celălalt ripostă fără să stea pe gînduri şi, cu o lovitură pe cît de precisă pe atît de iscusită, îi distruse agresorului urechea. La care, înnebunit de durere, filozoful se năpusti berbeceşte în adversarii lui şi toţi trei se rostogoliră la pămînt. Îngeraş şi Degeţel încercară să-i despartă; stimulaţi de exemplu, dădeau însă năvală alţi filozofi, îi îmbrînciră pe cei doi funcţionari şi porniră cu avînt spre inima bătăliei. Atunci, cîţiva indivizi suspecţi cu instinctele stîrnite şi mînaţi de simpatia ce le-o purtau, se deciseră să sară în apărarea colegilor lor şi tăbărîră pe filozofi, cu picioarele şi cu pumnii. Încercînd să intervină, un sergent de stradă fu aruncat afară din vîltoare de puterea centrifugă a înflăcărării luptătorilor. Îngeraş îşi tampona nasul, Degeţel îşi freca coastele, mulţimea, în picioare, urla de bucurie şi de indignare.

De la locul lui de unde rămăsese, Pierrot vedea ca prin ceaţă pulberea bătăliei şi, cum nu-i mai păsa nimănui de el, îşi puse ochelarii. Văzînd care-i situaţia, nu se mai îndoi nici o clipă că e nevoie de el şi, sărind peste balustradă, se cufundă în grămadă. Întîi îi zburară ochelarii, apoi el însuşi, cu un ochi învineţit. Îşi recuperă ochelarii, numai cu o

sticlă spartă, şi se aşeză într-un colţ. Făcuse la fel ca tovarăşii lui. Priveau acum la mardeală cu interes şi pe deplin dezinteresat. Şi dacă se întîmpla să pice lîngă dînşii vreun dinte spart ori un vîrf de nas muşcat şi scuipat, se mărgineau să-l mături cu dosul palmei; pe urmă se ştergeau de sîngele care o pătase.

Anunţat, domnul Tortose chemă însă poliţia şi în curînd bastoanele albe încep să cadă ca grindina pe scăfîrliile turbaţilor. Prestigiul sergenţilor, mai ales prestigiul, risipeşte tulburarea astfel precum dezagregă vîrful unei spade o fantomă, iar în sala, energic golită, nu se mai văzură decît zdrenţele de catifea ale scaunelor şi pulberea bătătorită a podelei.

Anunţat de autorităţile competente că stabilimentul de distracţie îi va fi închis pe tot restul serii, stăpînul Rigoladei intră înăuntru, privi catifeaua şi praful, toboganele şi butoiul, adulmecă, se apropie de cei trei funcţionari care se frecau, se scuturau, încercînd să mai arate a oameni.

— Porcii dracului, murmură el, porcii dracului, bombăni el printre dinţi. Porcii dracului, zbieră el.

Se uitau la el tăcuţi.

— Porcii dracului, răcni el încă o dată.

— N-ai fost să vezi, jupîne, zise voios Îngeraş. Vine huiduma aia. Vrei bătaie, ai? zice. Atunci eu, trosc, plosc, cîte un pumn în ochi şi buf, cu stînga la plex şi cît ai zice peşte huiduma zace grămadă.

— Haida, haida, zice domnul Tortose. Pe mine nu mă duceți. V-ați purtat ca niște căcănari, ca niște mișei, ca niște dobitoci. Să nu fii în stare să rezolvi o chestie așa simplă ! Haide, valea, întindeți-o.

— Nu zău, nu fi rău, jupîne. Nu se întîmplă în fiecare zi. Și nici noi nu trăgeam chiulul. Filozofii erau mulțumiți. Treaba mergea ca pe roate.

— Nu zic nu, zise domnul Tortose.

— Chiar că îi și auzeam pe filozofi, urmă Îngeraș, îi auzeam vorbind între ei : Băieții ăștia să le apuce pe putori, cu ei nu se irosește nimic, știi pe ce-ai dat un ban, nu te plictisești. Asta ziceau și adăugau : eu unul am să viu în fiecare seară.

— Așa e, zise Degețel, i-am auzit și eu : chiar așa vorbeau.

— Vezi doar că nu-s băieți răi, zise doamna Tortose, care ieșise de la casă și venise lîngă bărbatu-său. N-ai să-i faci să piardă sezonul din pricina unui măgar. N-a fost vina lor.

— Vai doamnă, mulțumesc, doamnă, zise Îngeraș.

— Bine, bine, în regulă, zise domnul Tortose. În regulă. Veniți și mîine seară.

— Închidem ? întrebă Degețel.

— Da. Pe urmă n-aveți decît să vă duceți să vă culcați.

— Am înțeles, jupîne. Tragem oblonul și plecăm la plimbare.

Traseră oblonul și plecară la plimbare.

Prea departe nu se duseră, nu ieșiră va să zică din Uni-Park, unde în duminica aceea de iunie se revărsa în valuri timpul frumos și mulțimea, conjugate într-un clocot negru și zgomotos pe care-l stropeau cu luminile și cu muzica lor peste douăzeci de bărăci de atracții. Aici te învîrtești de amețești. Dincolo cazi de sus, aici zbori ca vîntul, dincolo o iei acana, aici te înghesui, dincolo te ciocnești, pretutindeni rîzi, te bucuri și dai din coadă, îți lipești palma pe cîte un fund și mai pipăi o țîțișoară, îți arăți îndemînarea, și-ți măsori puterea, și te rîzi, și te dezlănțui și înghiți praf.

Pierrot, Degețel și Îngeraș se sprijiniră de balustrada care înconjura pista de automobile electrice cu resort și studiară situația. Erau ca de obicei acolo perechi (fără interes), bărbați singuri, femei singure. Singura distracție a bărbaților singuri era să tamponeze femeile singure. Cîțiva dintre dînșii, foarte tineri, încă nevinovați ca niște trandafiri, se mulțumeau cu bucuriile vanității și descriau, conștiincioși, elipse evitînd ciocnirile. Poate că în felul acesta se consolau că n-au un automobil adevărat. Cît despre femeile singure, ele pot fi desigur și cîte două într-o mașină, că tot singure sînt.

Degețel și Îngeraș, după ce dădură laba cu cîțiva colegi a căror meserie era să zboare din mașină în mașină ca să le umfle gologanii la amatori (unii nu vedeau un sfanț toată seara), Degețel și Îngeraș ochiră tocmai o asemenea pereche bi-femelă și recunoscură

într-însa pe cele două fîţe care declanşaseră petrecerea în faţă la Palace. Aşteptară răbdători ca din ciocnire în ciocnire să treacă pe lîngă ei, şi atunci le strigară, fără să se sfiască. Ele se făcură întîi n-aude n-a vede, îşi continuară peregrinările, o încurcătură generală imobilizîndu-le însă drept în faţa curtezanilor lor, binevoiră a zîmbi.

Clopoţelul sună, arătînd că trebuie scoşi alţi gologani, iar Degeţel şi Îngeraş săriră pîrleazul azvîrlindu-se într-una din maşini. Cînd clopoţelul vesti reînceperea ostilităţilor, se luară după cele două copile, spre a le percuta. Faină lovitură! Legară astfel o strînsă cunoştinţă, iar la clopoţelul următor pac, o rocadă, şi cei patru se repartizează în două cupluri heterosexuale. Degeţel o alese pe bruneta făcută cu fierul şi Îngeraş o luă pe oxigenată. Faină lovitură! Pierrot nu alese şi nu luă nimic.

Sprijinit comod în coate, Pierrot se gîndea la nemurirea sufletului, adică, mai exact la nimic anume; în cazul lui plutea doar un burhai mintal, uşor şi aproape luminos, ca ceaţa într-o dimineaţă frumoasă de iarnă, doar un roi de gîze fără nume. Maşinile se ciocneau cu nădejde, troleele pîrîiau scînteind, femeile strigau; şi mai încolo, în tot Uni-Parkul, era zarvă, chef şi tărăboi, pui un ban şi iese doi, larmă, veselie mare, lume-lume trecătoare.

Pierrot n-avea nici o idee anume cu privire la morala publică sau la viitorul civilizaţiei. Nu-i spusese nimeni niciodată că ar

fi inteligent. Ba dimpotrivă, auzise, şi nu o dată, că umblă de-a-mboulea sau că e cu capul în nori. În orice caz, acum, aici, era fericit şi mulţumit, întrucîtva. De altminteri, printre gîzele acelea exista una ceva mai măricică decît celelalte şi mai stăruitoare. Pierrot avea o slujbă, măcar pentru sezonul de vară. În octombrie, om vedea. Pînă una-alta, avea o treime de an înaintea lui, şi parcă îşi şi zăngănea galbenii luaţi ca simbrie. Destul ca să mulţumească şi să fericească pe unul care cunoştea prea bine nesiguranţa zilei de mîine, săptămînile îndoielnice şi lunile cu răbdări prăjite. Îl durea puţin ochiul învineţit, dar ce suferinţă trupească împiedicat-a oare vreodată fericirea?

Cît despre Degeţel şi Îngeraş, ei bine, pentru ei viaţa era cu adevărat frumoasă. Cu un braţ petrecut pe după mijlocul unei piţipoance a-ntîia, cu celălalt conducîndu-şi neglijent micul vehicul, gustau din plin o fericire de patruzeci de gologani pe cinci minute. Se bucurau îndoit de simţul lor tactil, direct prin contactul, împiedicat doar de o textilă mai mult nu decît da, cu o coastă sau cu un sîn, şi indirect prin izbiturile pe care le dădeau sau, mai rar, le încasau. Şi tot îndoit se bucurau în mîndria lor, direct fiindcă izbeau mai des decît erau izbiţi şi indirect gîndindu-se la Pierrot pe care-l legaseră la gard. Şi pe deasupra şi muzică, un difuzor care urla „te iubesc şi te ador, tu eşti primul meu amor", era, zău, tot ce trebuie ca să laşi să-ţi furnice de-a lungul spinării fio-

rul traiului ferice ; drept care s-a dovedit că poţi foarte bine să nu te gîndeşti la nemurirea sufletului şi totuşi să continui să exişti mai arătînd cumva a om şi cu bucuria în inimă.

Şi totuşi, în pauze, Degeţel era şi nu era chiar fericit. Fiindcă era însurat, cît se poate de legitim. Şi avea remuşcări. Nu cine ştie ce, dar avea. Aşa că, în timp ce scotea cei doi franci, strîngea tot mai tare frageda ţîţişoară în care-şi înfigea degetele.

Văzînd că prietenii lui o iau iar dintîi, Pierrot, sastisit, se întoarse. Înaintea lui se ridica masa babiloniană a Alpinic-Railway-ului, pe unde din cînd în cînd trecea cîte o garnitură de vagoane rostogolindu-se la vale şi trăgînd după sine istericalele muierilor. În dreapta lui, filozofii, risipiţi de poliţie, se regrupaseră adulmecînd, la cîţiva paşi de o bombă, unde-şi înforţa bicepşii un zdrahon de muiere cu care n-ai fi avut poftă să te întîlneşti într-o noapte pustie, nici altcînd. În stînga lui se înşirau barăcile de tragere la semn, jocuri şi loterii. Într-acolo se îndreptă. Îi venise cumva poftă să-şi încerce îndemînarea dărîmînd cu patru proiectile o piramidă de cinci cutii de conserve goale sau să se fotografieze cu un glonţ. Umbla dus de mulţime, ba încremenit ca o epavă lepădată de valuri pe nisip, ba pornind-o din nou, ca săltat de un talaz atotbiruitor. Nu izbutiră să-l ademenească nici jocul la raţe, nici Roata norocului, nici Frumoasa adormită în codru, dar Tirul cu mitraliera îl opri în

loc. Ciudat, mînuirea armei acesteia nu părea să ispitească pe nimeni. Marafetul arăta într-adevăr înfiorător. Pierrot se apropie. Scoase cei patruzeci de gologani şi trase un carton. Nu era grozav de loc.

— N-am făcut mare brînză, îi spuse el fetei care ţinea baraca.

Mai încercă o dată. La fel de mediocru.

— Nu-i de mirare. Cu ochiul meu.

— V-aţi bătut ?

— Fleacuri. Adineauri, la Palace de la Rigolade.

— Aşa ? Am auzit. Ce s-a întîmplat ? Îi povesti.

— Spune dacă nu-i o tîmpenie, încheie dînsa.

— Nu prea ai muşterii, remarcă Pierrot, care putea acum vorbi ca între confraţi, o dată ce arătase că e şi el de meserie.

— Sînt prost plasată. Oamenii se opresc la Roata Norocului şi pe urmă cotesc spre femeia cu barbă, lăsîndu-mă deoparte. Toate tîmpeniile au succes. Dumitale, măcar, îţi place sportul.

Pierrot o privi.

— Eu aş veni numai ca să te văd.

— Nu mai spune !

— Zău. De altfel, sînt sigur că o grămadă de gorobeţi zic că vor să se joace cu drăcia asta şi de fapt vin doar ca să-ţi tragă clopotele.

— Asta aşa e. Şi sînt unii pisălogi... Nu mai scapi de ei. Şi dobitoci pe deasupra... dobitoci...

— E plină lumea de dobitoci.

— Se cred șmecheri și spun la tîmpenii, da' ce tîmpenii... Și bancuri proaste, proaste ca ei.

— Da. Da, așa e.

— Dumneata pari altfel.

— N-am nici un merit, zise Pierrot. Așa m-a făcut mama.

— Da, da, dumneata ești altfel. Uite, nu mi-ai cerut încă nici un *rendez-vous*.

— Te aștept la ieșire? întrebă Pierrot.

— Să știi că sînt o fată cinstită, zise pîrțotina. Am un tată care mă ține din scurt. Am și o mamă, o mamă vitregă, nu una adevărată cu care să se fi însurat tata la primărie, a din arondismentul douăzeci și unu — dar e la fel de pisăloagă ca o mamă bună. Și dumneata?

— Eu sînt un biet orfan, zise Pierrot.

— Ai frați, surori?

— N-am.

— Trebuie să-ți fie urît.

— A, nu! Nu-mi stă în caracter. Cîteodată, m-apucă și pe mine, dar așa, ca pe toată lumea.

— Nici mie. Nu mă prea prăpădesc cu firea.

— Ei, ce zici, ne vedem zilele astea? Mîine?

Cu coada ochiului, Pierrot privi în spate.

— Te uiți după putoarea aia?

— Eu? Nu... mă uitam ce s-au făcut prietenii mei. Sînt acolo în mașini.

— Faci cinste cu un tur?

— Sigur. Cînd?

— Acum. Închid prăvălia.

Înfășură mitraliera într-o mușama neagră, strînse munițiile într-o ladă închisă cu lacăt și-și deșertă banii din casă în poșetă.

— Gata, făcu ea. Haidem.

Se iviră trei aschimodii, viteji nevoie mare.

— Alo, don'șoară.

— Altă dată, zise posibila amică a lui Pierrot. Acum e închis.

— Cum închis? La ora asta?

— Asta-i situația.

Tipii păreau că șovăie. Pierrot își scoase ochelarii.

— Lasă-i încolo, nu-i vezi că sînt niște prăpădiți?

Stăteau locului, ca trei nătărăi. Cel mai oț din ei, oratorul, se uita descumpănit la ochiul vînăt al lui Pierrot. Dovadă de curaj bătăios? sau de lesnicioasă înfrîngere? De altminteri mult n-a mai avut de stat pe gînduri, căci, înlăturat cu un gest sigur și, zău, viguros, de interlocutoarea lui, nu i-a mai rămas decît să se holbeze, pe de o parte la dosurile celor două persoane care se îndepărtau de el disprețuitoare și demne, și pe de alta la un aparat învelit în mușama neagră și legat cu sfoară. Așa că lăsă nasul în jos și o luă din loc împreună cu tovarășii lui.

Lui Pierrot nu-i părea rău că a evitat o nouă încăierare, nu că ar fi fost laș, dar nu-i plăcea. Fata îl luase de braț. Se lipea de el, călduță și elastică. Era parfumată și-și

vopsea unghiile și gura. Pierrot pipăia, adulmeca, admira toate astea. Zicea că e mișto. Era înaltă aproape cît el, blondă sau așa ceva, cu un obraz destul de fin, de stea tuberculoasă, dar încolo zidită destul de rotunjor. Pierrot își puse în buzunar ochelarii și o pofti la un tur cu mașina electrică.

Se introduseră într-unul din micile vehicule și hai la drum. Pierrot porni. Prima mașină pe care o ciocni cuprindea tot o pereche asijderi înlănțuită. Bărbatul, care se credea dibaci, se întoarse spre a-l înregistra pe cutezătorul care-l jignise. Bărbatul se numea Degețel. Era mărunt, bine legat și voinic, în vîrstă de patruzeci și cinci de ani, însurat dar vînător de fuste, de fel din Bezons, alegător în circa unsprezece, cu o chelie destul de stufoasă, pe scurt, un cetățean nu prea dus pe la biserică. Și atunci cel mai uimit om din lume el a fost, Degețel, cînd l-a văzut pe Pierrot cu o păpușică lîngă dînsul. Trăsnit, se lăsă ciocnit de Îngeraș, care, văzînd și el același spectacol, pierdu controlul jucăriei, ceea ce duse la un vălmășag de toată frumusețea.

În vremea aceasta, Pierrot își reluase cursa, descriind cu eleganță lemniscate și concoide. Și blînda copilă se tot băga în el. În mijlocul zarvei generale, erau amîndoi foarte fericiți. Din feluritele parfumuri care i se înghesuiau pe sub nas, cauciuc, tablă, lac, praf și altele, Pierrot nu reținea decît voluptuosul *houbigant* cu care se impregna fetița.

Miresmele îl tulburau și-l scufundau într-un burhai daurit și fosforescent.

Prin pînza asta de stele înmiresmate începu să deslușească treptat două personaje pe care părea că le interesează. Unul era o femeie încă tînără, platinată, fardată din belșug, înaltă și voinică. Celălalt era un bărbat cam de aceeași vîrstă și la fel de bine clădit. Femeia îl arăta cu degetul pe el, pe Pierrot. Pierrot se întrebă o clipă dacă într-adevăr el e acela denunțat cu atîta vehemență. Dar nu-ncape îndoială. E într-adevăr el. Și totuși habar n-are cine-i cucoana asta. S-ar zice că triumfă, că rînjește, că amenință. Pe scurt, i se fugăresc pe obraz tot felul de sentimente. Ceața s-a risipit. Pierrot o vede acum foarte limpede. Cît despre bărbat, are o mutră ciudată. Partea de sus e destul de bine desenată, dar după jumătatea nasului, toate o iau razna în toate părțile. Obrajii s-au scurs, alandala, peste față. O nară e mai căscată decît cealaltă. Iar urechile fîlfîie în vînt.

Cînd sună clopoțelul, mașinile se opriră. Pierrot era cît pe ce să mai propună un tur, cînd pricepu că denunțul blondei fecioare avea să dezlănțuie o nenorocire. Și într-adevăr, tipul care o însoțea încălecă balustrada și se îndreptă spre el.

— Ce dracu cauți aici? zbieră el. Și mitraliera? Ai? Mitraliera?

Băgînd de seamă că această cuvîntare se adresează virtualei sale gagici, Pierrot se întoarse spre dînsa, care se și făcuse nevă-

zută. În vremea aceasta, lumea se ţinea de şale, de savuroasă ce li se părea întîmplarea. Îngeraş şi Degeţel rîdeau cu lacrimi de hazul caraghiosului.

Fata fugind, omul îşi revărsă mînia pe ochelaristul seducător, care se extrăgea din maşină.

— Tu, măi, zise, întinde-o ! Dacă ai plătit trei franci intrarea nu înseamnă că ai dreptul să corupi salariatele. Ai ?

— Nu, fireşte, încuviinţă Pierrot. Atîta numai că n-am plătit trei franci.

Nu voia să treacă peste această mică greşeală.

— Ai plătit jumătate preţ ? întrebă celălalt. Doar nu eşti militar.

— Nu, încuviinţă iar Pierrot. Am intrat pe de-a moaca.

— Asta-i culmea, mugi stentorul.

Şi dădu din mîini invitîndu-i pe privitori să guste asemenea băşcălie.

— Nu cumva îţi baţi joc de mine ? întrebă el.

Pierrot ar fi dat mult să ştie cine era matahala asta voinică.

— Voiam doar să vă spun că lucrez aici.

— Tu ? Lucrezi aici ? Şi de cînd, mă rog ?

— De azi.

Nu era oare adevărul adevărat ? Şi totuşi, inchizitorul rămase uluit şi, adresîndu-se din nou celor de faţă, şopti aceste cuvinte care ascundeau tone întregi de ironie.

— Vrea să mă ia peste şiret, puştiul.

Şi reluă, mai aspru :

— Puştiul ăsta vrea să mă ia peste şiret.

Şi conchise, cît se poate de aspru :

— În condiţiile astea, îl fac praf.

Se adresa publicului, aşa că era pe jumătate întors cu spatele către Pierrot, care socoti că e cuminte să ia el iniţiativa şi să profite de situaţie. Trase deodată un picior în maşinuţă, trimiţînd-o drept în gionatele ameninţătorului uriaş. Nădăjduia ca astfel să-l dezechilibreze ; după care avea s-o ia la sănătoasa. Adoptase, în faimoasa problemă privind doi adversari cu forţe disproporţionate, această raţională soluţie.

Vehiculul ajunse aşadar în labele huidumei, care perora fără grijă. Huiduma basculă pe spate, conform planului, şi căzu în fund, cu cracii în sus, între scaun şi volan. Vehiculul îşi mai urmă drumul cîţiva metri, încărcat cu pasagerul lui cel fără de voie.

Nebuni de veselie, toţi gură-cască izbucniră în chiote de rîs. Iar Pierrot, în loc să spele putina, sta locului, privind cu interes urmările vitejiei sale. Ceea ce îngădui ca un nou adversar să-i răsară în faţă : domnul Tortose.

— Iar tu ! exclamă el. Iar tu şi iar faci scandal !

Atunci bagă de seamă că victima lui Pierrot, victima care tocmai se punea pe picioare, nu era altul decît Eusèbe Pradonet — domnul Pradonet — directorul Uni-Parkului.

— O ! făcu el.

Şi, către Pierrot :

— Ţie îţi dau un sfat, tunde-o şi să nu mai calci pe aici. Şi nici mîine să nu te mai văd. Haide, uşchi !

— Şi ziua lucrată, domnu' Tortose ?

Pradonet se apropia. Băiat bun, domnul Tortose îi dădu două-trei hîrtioare lui Pierrot care, fugind de vindicta patronală, se pomeni curînd singur în beznă, la cîţiva metri de strălucitoarea poartă a Uni-Parkului. Iar nu mai avea slujbă.

Cineva îl bătu pe umăr.

— Hai, bătrîne, zise Îngeraş, capul sus, hai cu noi să luăm una mică, lasă că se aranjează.

Nu s-a aranjat însă nimic. A doua zi, cu toate stăruinţele lui Îngeraş şi chiar ale lui Degeţel, Tortose, căruia îi era frică de Pradonet, refuză să-l reprimească pe Pierrot.

II

De ani de zile, Pradonet obişnuia să se bărbierească între cinci şi jumătate şi şase, chiar înainte de aperitiv, ca să fie ferches la cină şi toată seara. Cînd aştepta musafiri, se dichisea cu şi mai multă îngrijire. Îşi dădea şi acum osteneala, fiindcă în urmă cu cîteva zile îl poftise la masă pe fachirul Crua-bey, care avea să dea vreme de cincisprezece zile reprezentaţii în baraca din Uni-Park ocupată recent de Omul-acvariu şi, înaintea lui, în ordine cronologică ascendentă, de Femeia-pitecantrop, de Dansul-buricului, de prestidigitatorul Turlupin şi de încă mulţi alţii.

În vreme ce el se străduia să-şi geluiască cheresteaua, Léonie, ibovnica lui — căreia i se spunea doamna Pradonet, deşi nu era decît văduva Prouillet — Léonie îşi comprima formele într-o armătură ad-hoc, nu că ar fi

fost obeză, dar, ce vrei, ceasul cu pricina se apropia, se apropia şi ei îi plăcea să fie frumoasă. Izbuti aşadar să-şi domolească înflorirea carnală, şi, după acest efort, se aşeză pe marginea patului, privind gînditoare la chipul lui Pradonet, pe care-l vedea reflectat în oglindă, cu o bucă umflată, întinsă ca să poată reteza mai bine părul. Pe urmă, dezbărat de spuma de săpun şi de fireasca-i pilozitate, chipul începu să se lumineze treptat, pînă ajunse un obraz plin de voioşie.

— De ce rîzi ? întrebă Léonie.

Pradonet, care deocamdată numai zîmbea, căscă gura şi hohoti de rîs.

— Nu mă enerva, zise Léonie.

Omul nu se mai oprea. Léonie dădu din umeri şi se apucă să-şi tragă ciorapii.

— Nu ştii la ce mă gîndesc ? întrebă Pradonet, care începea să se liniştească.

— Habar n-am.

— Mă gîndesc la seara de ieri. Straşnic trebuie să fi arătat cu cracii în sus în tărăboanţa aia ! Aolică, mamă !

— Am spus întotdeauna că eşti un dobitoc, făcu Léonie. Eşti lipsit de demnitate. Să nu fi fost eu, te-ar fi tras pe sfoară toată lumea. Şi nici directorul Uni-Parkului n-ai fi, zău nu. Cine a băgat cei mai mulţi bani în afacerea asta ? Aşa-i că eu ? Ca să-ţi fac plăcere, te las să crezi că eşti un domn impunător. Nu, zău, unde-ai fi ajuns fără mine ? Mă întreb dacă ai fi fost măcar în stare să perforezi biletele la intrare, atît eşti de nătărău. La drept vorbind, eşti un fraier, asta eşti. Să-ţi

ardă cineva o labă, ai întinde şi obrazul celălalt, să mai încasezi una.

— Ei, nici aşa, exagerezi, dragă. Oricum, eu zic că mi-a făcut-o, puştiul. Aolică, mamă !

— Sper că l-au dat afară.

— Sigur, nu te teme. Bietul băiat.

— Cine-l angajase, Tortose ?

— Da, lucra la Palace.

— Asta ştiu. Te întreb cine l-a angajat, tu sau Tortose.

— Tortose.

— Alt deştept. Vai de capul vostru ce vraişte ar fi aici dacă n-aş fi eu.

Terminaseră cu îmbrăcatul. Se auzi soneria.

— Na, ăsta e fachirul, zise Léonie. Devreme mai vine. Cred că n-a mîncat la prînz ca să se îndoape acum pe socoteala noastră. Să-l lăsăm să aştepte puţin, să-l apuce dracii.

— Ştii că e formidabil.

— Altfel nu-l angajam.

— Mai lasă-mă, dragă, nu zău, cred că exagerezi. N-ai să-mi spui acum că nici pe ăsta nu l-am angajat eu.

— Întîi, că spun ce poftesc, şi al doilea, să fi fost după tine i-ai fi admis nişte condiţii nemaipomenite, dacă nu te dăscăleam eu cum să-i mai tai din nas amicului. Şi apoi să ştii, să nu-ţi faci iluzii, fachirii s-au demodat de mult. L-am luat în lipsă de altceva şi fiindcă nu e scump. Altfel...

— Mie mi se par formidabili tipii ăştia care-şi vîră în beregată nişte ace uite aşa. Îţi inspiră o înaltă idee despre ce e în stare omul. E părerea mea.

— Vax. Toate trucurile lor sînt răsuflate. Pe la music-halluri nu se mai uită nimeni la ei. Are să reziste aici cel mult două săptămîni, fix atîta cît să găsim altceva să umplem baraca după el.

— Eu unul am să merg să-l văd. Mie-mi plac chestiile astea.

— Mare nerod mai eşti, zise Léonie prăbuşindu-se în braţele lui Pradonet.

Se alinta.

— Hai, nerodule, mititelul mamei, iepuraşule, puişorul meu frumos şi prostuţ, ursuleţule, pisoiaşul mamei.

Se aud bătăi în uşă. Slujnica întreabă dacă se merge sau nu la masă că dacă nu se arde tot şi dacă nu se grăbesc musafirul bea tot Dubonnet-ul, deşi aperitivul ăsta i se pare fad, aşa bombăne.

— Mergem, zise Léonie.

Se desprinse de Pradonet, cu zgomotul pe care-l face ventuza unei săgeţi Evrika atunci cînd o scoţi de pe ţintă.

— Ce te-a apucat iar de zîmbeşti? întrebă ea.

— Tot la seara de ieri mă gîndesc. Trebuie să fi fost al dracului de caraghios să mă vezi cu cracii în sus în tărăboanţa aia. Aolică, mamă!

— Dobitoc, zise Léonie.

Porniră şi peste o clipă intrau în salon. Dintr-o ochire, Léonie măsură la vreo cinci pahare mari cantitatea de Dubonnet absorbită de Cruia-bey. Acesta se precipită spre dînsa şi plonjează cu o uşoară rîgîială :

— Omagiile mele, doamnă, articulează el.

Clocotitor bărbat, Cruia-bey. Are ochi de jeratic, o frunte de cugetător, mîini de pianist, talie de viespe, o barbă de patriarh, buze de mărgean, un torace de taur, vai frumos mai e, cît e de frumos.

Léoniei i se cam scurg ochii.

Pradonet şi cu el îşi strîng cordial mîna.

Intră Yvonne (fiica lui Pradonet). I-o prezintă fachirului.

Se apucă de taifas, dar sînt poftiţi la masă.

Se instalează în sufragerie, în jurul unei languste cu maioneză şi cîtva timp conversaţia se învîrteşte în jurul acesteia. Vine apoi un gigot, împănat cu căţei de usturoi atît de mari încît ai putea să-i iei drept larve de muscă de carne, fripte. Mormanul ăsta de hoit e garnisit cu fasole ; toţi se gîndesc ce vijelie de vînturi o să iasă de aici, dar sîntem bine crescuţi, da sau nu ? mucles ! nici o glumă pe chestia asta. Pradonet îl priveşte admirativ pe fachir. Parcă se bat calicii la gura lui. Avea dreptate Léonie : a postit la prînz, altfel nu se poate. Léonie însă şi-a uitat pronosticul. Îl urmăreşte cu coada ochiului pe musafir. Tare frumos mănîncă. Mama lui ! ce distins e ! A frecventat cu siguranţă multă lume bine. Léonie simte că-i e drag. Are chef să-l tachineze. Pe Yvonne toate as-

tea o lasă rece; de aseară are un ibovnic nou, pe tînărul Perdrix care lucrează la Fluviul vrăjit. I s-a dăruit într-o bărcuţă din acelea care-i plimbă pe îndrăgostiţi într-o Veneţie de carton ignifugat. Se clătinau al dracului şi le era frică să nu se răstoarne în gîrlă, o apă mîloasă şi cenuşie. În sfîrşit, sînt tineri, şi li s-a părut voluptuos. Astfel încît altceva îi umblă ei în cap acum decît cina, fachirul şi celelalte.

— Pun rămăşag, zise Léonie, pun rămăşag că l-ai cunoscut pe He'lem-bey.

He'lem-bey e un fachir celebru, de fel din Rueil, Victor pe numele lui mic. La Paris toată lumea îl cunoaşte.

— Eu? se revoltă Cruia-bey, niciodată, scumpă doamnă! He'lem-bey? Un şarlatan, şi-a bătut joc de meserie. Eu unul n-am avut relaţii decît cu fachiri veritabili.

— Pe naiba, zise Léonie, ce, există fachiri veritabili? Unde, mă rog?

— Întîi şi întîi aici. Ai unul în faţa dumitale.

— Din ce bled eşti, domnule Cruia-bey? întrebă Léonie.

— Din Tatauin, Tunisul de Sud, răspunse fachirul, tăindu-şi cu hotărîre o felie dintr-o faleză de rocfort. Ah! *Tatauin Tatauin, agi menà, fisà l' aribiyà, şuià şuià barkà,* iertaţi-mă, dar mă săgetează cîteodată dorul de ţară, nostalgia deşertului... deşertul cu cămilele care se leagănă... uite, aşa.

Se ridică şi ocoli masa, imitînd umbletul dromaderului. Răsturnaţi pe spate pe scaunele lor, Eusèbe şi Léonie găseau că e fantastic şi se prăpădeau de rîs.

— Fofofofoformidabil, bîlbîia Pradonet.

Léonie îşi ştergea lacrimile.

— Acum, fără glumă, pun rămăşag că eşti din Houilles sau din Bezons, poate chiar din Sartrouville, te cunosc după accent.

— Nicidecum, scumpă doamnă, răspunse celălalt, sînt arab adevărat, arab get-beget. Ascultaţi-mă puţin.

Şi strigă chemarea la rugăciune a muezinului.

— E clar, încuviinţă Pradonet.

— Gata, am găsit, exclamă Léonie. Nu cumva eşti fratele lui Jojo Mouilleminche, de cînta la Café Européen cu numele de Chaliaqueue?

— Mai taci din gură, nu-l mai sîcîi, zise Pradonet văzînd ce mutră lungă face Cruia-bey. Şi tu, adăugă el către Yvonne, ce mai stai?

Fără un cuvînt, Yvonne se sculă de la masă.

— Domnişoara ne părăseşte aşa curînd? întrebă curtenitor fachirul.

— Nu stărui, te rog, zise încruntat Pradonet, trebuie să meargă la treabă. O treabă destul de uşoară, de altminteri, şi de loc obositoare.

Yvonne ieşi din odaie.

— Are un mic stand cu o mitralieră. Ca să facă ceva. Asta pînă s-o mărita. Eu unul n-aş ţine-o să stea degeaba. Nu că n-aş avea de unde, dacă aş vrea.

— Îmi închipui, zise fachirul. Cu o asemenea întreprindere, trebuie să ai ceva bănișori deoparte.

— Poți să mă crezi că nu-s din cei care tremură cînd văd apropiindu-se o scadență. O dată ce sînt propriul meu proprietar!

— Nu te obligă nimeni să faci confidențe, zise Léonie.

— Fleacuri! nu-i nici o taină. Toată lumea știe că dugheana asta e a mea. Ar fi ghicit și singur.

Către fachir:

— Practici divinația?

— Nu. Știi la fel de bine ca și mine că divinația e o șarlatanie.

— Mai uită și el, ca omul, îi zise Léonie. Nu-i nici el un geniu.

— Ce fac eu, urmă Cruia-bey, e solid, concret, real: săbii, ace de pălărie, scînduri cu cuie, sticlă pisată, cărbuni încinși. Și știi, fără trucaje!

— Drace! făcu convins Pradonet.

Léonie era însă hotărîtă să-l tachineze pe fachir.

— Ești sigur, întrebă ea, că nu ești frate cu Jojo Mouilleminche? Îmi aduc aminte că-mi tot spunea că frate-său după ce și-a făcut armata în Africa, a rămas acolo. A făcut tot felul de meserii pînă cînd într-o zi, i s-a dezvăluit vocația: voia să ajungă fachir. Nu cumva ești dumneata acela?

— Da' mai dă-i pace, femeie. Parc-am fi la judecătorul de instrucție.

— Vă înșelați, vă înșelați, zise Cruia-bey, dar îmi dau seama că doamna glumește. Bineînțeles că n-am cunoscut nici un Jojo cutăriță.

Își goli ceașca de cafea, fierbinte cum se cuvine, și o dădu deoparte cu un gest meditativ și nu lipsit de grație. Léonie îi urmărea unduirile bărbii, care-i oglindeau șovăiala între calea minciunii încăpățînate și cea a mărturisirilor mai mult sau mai puțin parțiale.

— Un trabuc? îi oferi Pradonet.

Fachirul primi, îi reteză vîrful cu precizie (și distincție) și-l aprinse la bricheta pe care i-o întindea gazda.

— Bun, zise, bun, bun, adăugă. E bună, da, asta-i bună, conchise. Trebuie să recunoaștem că e o stranie coincidență.

— Am nimerit? întrebă Léonie.

— În plin, răspunse Mouilleminche. Pe mine mă cheamă Robert și cîntărețul era frate-meu. Și zi, l-ai cunoscut? Interesantă e viața asta, munte cu munte, și zi așa, l-ai cunoscut?

— Ba bine că nu. A fost primul meu amor.

— Nu mă miră, zise Mouilleminche, era mare craidon.

— Ce vrei să insinuezi? întrebă Léonie.

— Că doar n-ai să-mi spui că era un mototol? exclamă Mouilleminche. Ca probă că din asta i s-a tras de a murit.

— A murit? exclamă Léonie.

Și șovăi o clipă. Era însă evident, murise.

— Prima mea dragoste! oftă ea.

Și izbucni în plîns. Pradonet se apropie de ea s-o aline, dar ea nu voia să se lase alinată.

— Isteață treabă să turui așa verzi și uscate, îi spuse el fachirului. Acum e clar că nu te pricepi la divinație.

— Lasă-l în pace, lasă-l, șopti Léonie. Să-mi povestească mai bine ce s-a întîmplat.

— Bucuros, spuse Mouilleminche. Dar să-mi promiți că nu mai plîngi. Ce vrei, sînt lucruri care i se pot întîmpla oricui, nu ? Trebuie să treci prin toate. Și-apoi, eu nu-l jelesc, și mi-e frate. E adevărat că acum m-am deprins cu gîndul ăsta : a murit și gata.

— Hai, dă-i drumul și povestește-i, zise Pradonet, vezi bine că abia așteaptă să te asculte.

Léonie își venea însă încetul cu încetul în fire.

— Ai să zici că sînt tîmpită, îi spuse ea fachirului ștergîndu-se la ochi. Să mă vezi în halul ăsta din pricina unui gagiu pe care l-am cunoscut cînd aveam șaptesprezece ani și care m-a lăsat mască după șase luni. Așa cum îți spun. Trebuie să mai adaug că el m-a făcut să cunosc ce e dragostea. Și zi așa : a murit ? Mă întrebam într-una ce s-a ales de el. Nu-l mai vedeam pe afișe. Îmi ziceam că e undeva departe de Paris și trage pe dracul de coadă.

— Ei bine, nu, nu-i așa. A murit. De atunci nu mai trage de coadă pe nimeni. Uite cum s-a întîmplat. Cînta la Palinsac, cînd s-a

amorezat de o fată care era fiica unui domn cu vază în tîrg. Domnul ăsta avea, într-un fobourg, o casă frumoasă, înconjurată de o grădină și de un zid înalt, iar frate-meu, care nu știa ce-i frica, sărea zidul, străbătea grădina și pătrundea în splendida vilă unde-l aștepta fata, căreia nici ei nu-i lipsea îndrăzneala. Și într-o dimineață, închipuiește-ți, l-au găsit lat lîngă zid, în stradă. Și-a frînt gîtul, la plecare. Țeasta era zob, nu mai făcea doi bani. Așa a murit frate-meu.

— Halal moarte, zise cu entuziasm Léonie. Romantică, pasională, pe măsura lui. Alt sfîrșit decît cel de care o să aibă parte Pradonet, mălai-mare ăsta al meu.

— Hm, făcu Pradonet.

— Și fata ? întrebă Léonie, ce s-a făcut cu fata.

— Habar n-am, răspunse fachirul. N-aș fi în stare să vă spun nici cum o cheamă, nici unde stă. În vremea aceea, mă aflam la Alexandria, în Egipt, știți. Toate astea ni le-a scris mama și cînd m-am înapoiat eu în Europa, mama murise. Am rămas fără familie, fiindcă pe tata nici nu l-am cunoscut.

— Ești orfan, de, zise Pradonet.

— Dar și Jojo ăsta, zise îngîndurată Léonie. Să moară așa : ce chestie ! Cînd te gîndești cum trec anii ! Eram în primăvara vieții, eram tînără, nu-mi păsa de nimic și cîntam. Fiindcă am fost cîntăreață, sidi Mouilleminche, cîntăreață de muzică ușoară. Mă zbânțuiam într-o rochie scurtă cu paiete, păcat că nu m-ai văzut. Să te fi fotografiat eu

cînd îmi duceam genunchiul la nas. Cum îmi zvîrleam eu călcîiele peste cap n-o făcea oricine! Nu de bărbaţi duceam lipsă. Şi într-o bună zi mi-am pierdut vocea; atunci m-am măritat şi m-am făcut casieriţă la bîlci... dar pe Jojo nu l-am uitat.

— Doamna Prouillot e o sentimentală, zise Pradonet; eu unul, prima mea dragoste, uite, să mă tai şi n-aş şti să-ţi spun cine a fost.

Cruia-bey ridică paharul de coniac şi, ca să schimbe vorba:

— În sănătatea dumneavoastră, zise.

— În sănătatea dumitale, ziseră Léonie şi Pradonet.

Dădură de duşcă trăscăul, sorbiră din ţigări şi cîteva clipe domni peste ei tăcerea, peste ei: Eusèbe, Robert şi Léonie, căci aceasta din urmă se înţolea cam bărbăteşte şi se nărăvise la tutun tare.

— Şi despre localul dumitale ce părere ai? îl întrebă Pradonet pe fachir.

— Nu-i rău. Am avut fireşte parte şi de mai bune, dar ce vrei, sînt vremuri grele.

— Ai nevoie de servanţi?

— Unu mi-ajunge. Am şi costum pentru el. Orice şomer e bun.

— Şi-mi garantezi şase reprezentaţii între nouă şi douăsprezece.

— Ţi-am promis doar.

— Sigur, sigur, zise Pradonet. Aşadar, ai să lingi de şase ori pe seară un drug de fier înroşit în foc?

— Întocmai.

— Eu, zise Léonie, mă gîndesc cine putea să fi fost fata aceea.

— Habar n-am, răspunse fachirul. N-am momentan pe nimeni, n-ai putea să-mi găseşti pe cineva care să-mi prezinte instrumentele?

— Ne întîlnim mîine la aperitiv la Unibar, zise Pradonet, nu ducem lipsă de bagabonţi.

— S-a făcut, zise fachirul.

— Trebuie să vă mărturisesc că n-a fost singurul bărbat în viaţa mea, zise Léonie, dar pe cuvîntul meu că pe el nu l-am uitat niciodată, aşa că înţelegeţi de ce mă intrigă fata asta: e ultima iubită a lui Jojo al meu.

Îşi înecă mucul în zoaiele care cloceau în farfurioara de cafea.

— Dumneata ce crezi de ea, sidi Mouilleminche? îl întrebă ea pe fachir.

— Nu cred nimic, răspunse Cruia-bey plictisit.

— Dacă nu te superi, iubiţico, mi se pare că e din partea ta o preocupare cam bolnăvicioasă.

— Curiozitate, ce vrei.

— Eternul feminin, suspină curtenitor fachirul, adăugînd la aceste cuvinte cel mai fermecător surîs de care era în stare. Eva... Psyhe... Pandora...

— „Brigadier, răspunse atunci Pandora", fredonă Pradonet, „e aşa precum spui tu."

— Te rog să nu mă iei peste picior cu aluziile dumitale pe care nu le înţeleg, spuse Léonie. Nu sînt idioată.

— Scumpa mea, zise Pradonet, luîndu-i duios mîna.

Rămaseră cîteva clipe ochi în ochi. Barba fachirului unduia mînată de gînduri de nerostit.

— Gata, la treabă, spuse Léonie, trăgîndu-şi brusc mîna din îmbrăţişarea adulterină.

Şi se ridică hotărîtă. Cruia-bey se sculă şi el, destul de surprins şi stingherit.

— Mai stai, frate, spuse Pradonet. Noi n-avem nici un zor. La nouă fix, Léonie e la post, şi . . .

— Ai să-i explici pe urmă, spuse Léonie, n-am timp să aştept. Te rog să mă ierţi, sidi Mouilleminche, dar fără punctualitate, înţelegi, fără punctualitate nu reuşeşti în viaţă. Sper că o să ne mai vedem şi o să mai vorbim de toate astea. Jojo . . . orişicît . . . În sfîrşit . . . Pa, Zebbi.

Eusèbe se pupă zgomotos cu ibovnica lui şi fachirul plonjă încă o dată asupra unei mîini întinse, pe care remarcă belşugul de diamante. Era chiar cît p-aci să-şi julească nasul, destul de lung, de un zece carate agresiv.

Léonie ieşi, şeful ăl mare oferi trabucuri, şi încă un rînd de coniac :

— Da, spuse, aşa-i ea. Cît ţine sezonul, în fiecare seară, la nouă punct, se duce şi se aşază lîngă casieriţa de la Alpinic-Railway şi de la postul ei de observaţie supraveghează Park-ul . . . Dacă scîrţîie ceva undeva, se duce numaidecît acolo. Trebuie să-ţi mai spun

că pavilionul e al ei : cînd ne-am asociat, proprietar era bărbatu-său. Nu l-ai cunoscut niciodată pe bărbatu-său ? Pe Albéric Prouillot ? Un fost prestidigitator care şi-a zdrobit degetele, într-o zi, de falca unui negru şi închipuieşte-ţi că negrul ăsta, care era din Martinica şi se numea Louis Durand, negrul ăsta avea un mic manej pe care l-a vîndut şi, fiindcă Prouillot nu-şi mai putea face meseria, s-au asociat şi au cumpărat Alpinic-Railway-ul care era pe atunci nou-nouţ, ce-ţi spun eu e chestie de cincisprezece ani, de-atunci l-am modernizat eu. Pe urmă Durand a murit şi cînd am creat Uni-Park-ul l-am avut doar pe Prouillot ca asociat. N-am spus, vezi bine, că era singurul meu asociat, căci ca să pui pe picioare o afacere ca asta e nevoie de bani, nu glumă, am spus doar că Alpinicul era numai al lui Prouillot. Te cam plictisesc, cu palavrele mele, ai ?

— Nicidecum.

— În sfîrşit, tot ce pot să-ţi spun e că pe Jojo ăsta, pe fratele dumitale, de, nu l-am cunoscut niciodată. Pe vremea aceea nici nu mă gîndeam la Léonie, pentru bunul motiv că nici nu ştiam că există. Asta-i adevărul. Aveam nişte căluşei pentru copii, nişte căluşei de lemn, adevăraţi, pe care-i moştenisem de la tata, şi mare lucru nu era, zău, de capul lor. Am pornit cu destul de puţin, e adevărat : dar vrei să vezi unde am ajuns ? Vino.

5 — c. 1090

Își goli paharul cu aceeași hotărîre cu care și-l lichidase Léonie adineauri pe al ei și se ridică.

— Ne urcăm pe terasă, urmă el, și-ți arăt.

Fachirul dădu pe gît ultimele picături din cantitatea de alcool pe care i-o alocase gazda.

— Excelent coniacul ăsta.

— Ți-a plăcut masa? întrebă cordial Pradonet. Bun. Ei bine, acum ai să contempli o perspectivă de-ai s-o pomenești.

Își duse dar musafirul pe terasa imobilului pe care și-l clădise într-unul din unghiurile patrulaterului ocupat de Uni-Park, pe Boulevard Extérieur colț cu Avenue de la Porte d'Argenteuil. Pradonet, fiică-sa și doamna Prouillot locuiau singuri ultimele două etaje. La al doilea locuia familia Tortose, la primul familia Perdrix, la parter intendenții și oaspeții în trecere care ocupau din timp în timp niște camere ad-hoc.

— Ei, ce părere ai? întrebă Pradonet cînd ajunseră sus.

Uni-Park-ul se desfășura, mișunînd de lumină și larmă. Muzica, zgomotul și strigătele ajungeau sus laolaltă; întrunite, izbeau în bloc urechea. Pe deasupra miilor de lumini, imobile sau agitate, cîteva avioane, legate la un pilon înalt, se roteau liniștit într-o zonă întunecoasă, prin urmare poetică. Dar de jos semănau grozav cu o brînză în care colcăie larve negre luminate de licurici.

— Ei bine, zise Pradonet, tot ce vezi e al meu, sau aproape tot. În tot cazul, eu conduc, eu comand, eu organizez. N-am să-ți spun cifra mea de afaceri, dar sînt zile cînd avem o sută de mii de vizitatori. Și-i împart pe rînd, douăzeci de atracțiuni, ca să nu mai vorbesc de loterii, de jocurile de îndemînare și tragerile la semn, pe care le vezi grupate mai toate acolo, între Alpinic-Railway și Dancing, lîngă poarta din Avenue de Chaillot colț cu rue des Larmes. Intrarea principală e însă în fața dumitale, aici, pe Boulevard Extérieur colț cu Avenue de Chaillot, și pe mîna dreaptă cînd intri, la stînga noastră deci, recunoști cotețul pe care ți l-am rezervat? Drept în fața Metro-ului Fantastic, unde se bulucește lumea acum?

— Îl recunosc, spuse Cruia-bey.

— Da. Tot. Tot ce vezi e al meu. Sau aproape tot. Și am plecat de la zero. Sau aproape de la zero: un manej de cai de lemn, de cai de lemn adevărați, domnule dragă.

— Și porțiunea aceea întunecată, acolo, ce e?

— Unde?

— Acolo, frate... în josul străzii aceleia... parcă ar fi o capelă și niște copaci.

— A, acolo? Nu-i al meu. Dacă vrei, hai acum să coborîm.

— Ia te uită, faci astronomie? întrebă fachirul care reperase o lunetă montată pe un trepied.

— A, asta? Mă slujesc cîteodată de ea ca să supraveghez mersul operațiunilor. Poftim, vrei s-o vezi pe doamna Prouillot la casă la Alpinic-Railway?

Orientă luneta. Fachirul lipi un ochi.

— E într-adevăr acolo, spuse el politicos.
Pradonet lipi şi el un ochi.

— Afurisita de Léonie, murmură el, neclintită la post, dar melancolică astă-seară. Din cauza lui Jojo al dumitale, adăugă el întorcîndu-se spre fachir.

— Să nu fi stăruit, nu-i aşa, n-am fi vorbit de el.

— Adevărat. Toate-s la fel, sucite, pidosnice. Le umblă mintea ca la neoameni. La noi bărbaţii, merge motorul — ceas ; la ele, cînd ţi-e lumea mai dragă, pană. Trebuie să recunoaştem că şi mensualităţile îşi au rolul lor. Le tulbură funcţionarea creierului, fiindcă există o legătură între una şi cealaltă, ţi-o spun eu. De altminteri dumneata, cu meseria dumitale, trebuie să fi studiat toate astea, trebuie să cunoşti corpul omenesc.

Pradonet îşi orienta altfel aparatul.

— Uite, vrei s-o vezi pe fiică-mea ?

Fachirul lipi un ochi.

— E într-adevăr acolo, spuse el politicos.
Pradonet lipi şi el un ochi.

— Numai asta mai lipsea, zise el. Închipuieşte-ţi că ieri a lăsat totul baltă ca să meargă să facă un tur cu maşinile electrice, cu un fîrţăngău care zău mă întreb ce-a văzut la el de i-a sucit capul. Ştiu că nu prea e mofturoasă, putoarea, dar oricum, treaba e treabă. Nu se pleacă aşa de la un stand. Fiindcă încolo, n-am nici un fel de iluzii : ştiu cîte parale face. Aşa-s vremurile : ne-au atras atenţia şi ziarele.

Oftează şi schimbă iar orientarea lunetei.

— Acum, zice, să examinăm puţin intrările, să vedem dacă saltă comerţul.

— Poftim, zice fachirul, care s-a săturat de parkoscopie.

Pradonet lipeşte un ochi.

— Mişcă, mişcă. Ia te uită...

— Scîrţîie ceva ? întrebă fachirul.

— Ia te uită, omul meu...

Fără a se îndrepta din şale, se întoarse spre Cruia-bey.

— E flăcăul care a ademenit-o pe fiică-mea ieri şi care pe urmă, trebuie să-ţi povestesc asta, care pe urmă mi-a repezit o tărăboanţă în picioare şi eu m-am prăbuşit într-însa cu cracii în sus. Să fi fost altul în locul meu, aş fi făcut un haz nebun. Băiatul lucra la Palace şi după istoria asta l-am dat afară, fireşte. Ei bine, l-am văzut acum întorcîndu-se. Îşi plătise intrarea, l-am văzut predîndu-şi tichetul. S-a oprit în faţa afişului dumitale.

Îşi lipi din nou un ochi pe ocular.

— Paştele mă-sii ! strigă el, a dispărut.

Se apucă să-l urmărească, îndreptîndu-şi luneta în toate părţile. Pînă la sfîrşit îl prinse.

— Aha ! Uite-l ! La Marele Şarpe verde. Nu, nu-l interesează. Uite-l că se îndreaptă acum spre Dancing, dar precis că n-are de gînd să intre. Aşa, eram sigur, îşi urmează drumul. Uite-l acum la o loterie, ai putea să crezi că vrea să joace, dar nu, se mulţumeşte să privească roata învîrtindu-se. S-a

săturat. Pleacă. Uite-l acum la Frumoasa adormită în codru, o atracţie născocită de Prouillot, asta e. O femeie culcată în pat, ştii, şi pentru douăzeci de gologani ai dreptul să tragi la o ţintă; dacă nimereşti în plin, patul basculează şi putoarea se rostogoleşte pe jos. Dezbrăcată, inutil să-ţi mai spun. Aduce parale frumoase o atracţie ca asta. Nu era prost Prouillot. Dar viteazul meu merge mai departe. Ştiu unde se duce viteazul. Bineînţeles. Am spus eu. Iar îi trage clopotele. N-are tîrşeală băiatul. Ce naiba îi tot toarnă?

— Te deranjează dacă vin să stăm puţin de vorbă? o întrebă Pierrot pe Yvonne.

— O, nu, desigur, răspunse Yvonne. Dimpotrivă, eşti drăguţ că ai venit iar să mă vizitezi.

— N-ai avut necazuri după istoria de ieri?

— Tradiţionala praftoriţă, mai ales fiindcă am plecat de la stand.

— Nu zău, fără glumă, eşti fiica lui şeful ăl mare?

— De ce n-aş fi?

— Orişicît, făcu Pierrot, e cineva.

— Uite ce e, lasă băşcălia. N-am ieşit din spuma mării.

— Şi lucrezi, aşa?

— Trebuie. Aşa-i porunca. Da nu mă deranjează. Văd lume. Îmi fac educaţiunea.

— Eşti nostimă dumneata. S-ar zice că habar n-ai de nimic.

— Şi dumneata, ce ai astă-seară, ţi s-au înecat corăbiile, ai?

— Nu prea e de rîs. Am rămas fără slujbă. Iar şomer.

— Bietul băiat. Te-au dat afară, e nasol.

— De! Şi dumneata, chiar adevărat, n-ai avut necazuri?

— Precum vezi.

— Şi, mişcă astă-seară?

— Aşa şi aşa.

Se apropia un grup de ştrengari.

— Hai, băieţi, fără frică, zise Pierrot. Patruzeci de gologani. Douăzeci şi cinci de gloanţe şi te crezi drept la Chicago. Şi unde mai pui că te antrenezi şi pentru război. Hai băieţi, nu staţi pe gînduri, e o ocazie unică.

Unul din puşti scoase doi franci, în vreme ce Yvonne şi Pierrot îşi urmau conversaţia.

— Pare grozav tăticu matale, zise el.

— Aş! Nu-i rău de loc. Numai că trebuie să joci cum îţi cîntă.

— O fi. Aprigă femeie cucoana de era cu el. Făcea o mutră!

— La urma urmei, ce-ţi pasă?

— Nimic. Vorbeam şi eu, aşa.

— Hai să vorbim de altceva mai vesel.

— Te rog să mă ierţi.

— Dumnezeu să te ierte.

Băiatul terminase ţinta. Yvonne se duse să i-o aducă.

— Cam slăbuţ, puştiule, zise Pierrot. Ia mai încearcă o dată.

Celălalt se lăsă convins şi mitraliera pîrîi din nou.

— Ia zi, îi spuse Yvonnei Pierrot, n-am putea să ne vedem undeva liniştiţi zilele astea ?
— E greu. Sînt aici toată după-amiaza şi toată seara.
— Şi pe urmă ?
— Joci tare !
— Atunci cînd ? Dimineaţa ?
— Poate.
— Unde ?
— Ia-o uşurel.
— Atunci, nu vrei ?
— Ţi-am spus că poate dimineaţa.
— Unde ?
— Trec cîteodată pe la unsprezece pe rue des Larmes. Dar să nu mă aştepţi mult. Dacă vezi că n-am venit, înseamnă că n-am putut.
— Şi unde vine strada asta ?
— Strada din spate, care duce de la intrarea cea mică la Avenue de la Porte d'Argenteuil.
— Vii mîine ?
— Poate.
— Eu vin sigur.
Încărcătorul se deşertase. Yvonne se duse după ţintă. Pierrot simţi atunci că-i cresc aripi : doi malaci îl apucaseră de subsuori şi-l duceau afară cu o asemenea velocitate încît nici nu mai atingea pămîntul şi atît de îndemînatic încît nimeni nici nu băgă de seamă că a dispărut. Lîngă casă, îl aşteptau

alţi doi găligani, care se holbară la el. Vorbiră între ei :
— I-ai văzut moaca ? S-a marcat ? Ei bine, n-are treabă aici.
Apoi tuspatru îl proiectară în beznă.
— Aşa da, mi-a plăcut, zise Pradonet care urmărea scena de pe terasă. Ai văzut cum se lucrează ? Un telefon, şi hop ! zurbagiul e expulzat teafăr şi nevătămat. Asta înseamnă organizare. Este ?
— Formidabil, zise fachirul.
— Săracul băiat, adăugă Pradonet. Om cu ghinion. Dar orişicît, nu vii să deranjezi salariaţii în timpul programului. Yvonne are altă treabă decît să asculte la balivernele lui. N-are noroc, asta e. Ar fi putut foarte bine să nu-l vadă nimeni în seara asta. Ei bine nu ! a făcut ce-a făcut şi l-a văzut cineva, şi cine ? eu ! Dumneata crezi în noroc, domnule Mouilleminche, dumneata care ştii atîtea ?
— E ceva care se poate comanda, ca orice pe lume.
— Ei aş ! exclamă Pradonet. N-ai să-mi spui că... dacă-ţi cade un ghiveci de flori în cap, bunăoară...
— Fachirilor nu le cad niciodată ghivece de flori în cap.
Visător, Pradonet strînse luneta.
— Şi porţiunea aceea care nu-i luminată ? întrebă Cruia-bey, nu mi-ai spus ce e.
— Ba da, răspunse Pradonet enervat. Ţi-am spus că nu e nimic. Nimic. Nimic.

III

De doi ani Pierrot stătea la același hotel, se obișnuise la hotelul Aveyron, o casă clădită dintr-un material ușor, cu un singur etaj, cu un balcon exterior care făcea odăile să comunice între ele. Curtea era o fostă curte de fermă și o lucarnă dădea în grădina unei mînăstiri. Vecinul lui era un lucrător bătrîn, deosebit de discret și de liniștit. Mai încolo, stăteau două perechi care n-aveau decît grija lor. Proprietarii nu te băteau la cap. O matracucă de slujnică nu atentase niciodată la pudoarea lui. Era de altminteri o femeie cumsecade și destul de serviabilă. Pierrot se simțea bine în locuința asta.

În dimineața de după cea de-a doua lui expulzare de la Uni-Park, se sculă destul de tîrziu, pe la șapte, după ce lenevise în pat.

Se spălă conștiincios în toate locurile unde s-ar putea să miroasă urît, își udă părul, se scutură cu palma, își șterse pantofii de poalele pantalonilor, e gata, și iată-l acum la o tejghea cu o zeamă fierbinte dinainte, citește *La Veine* ca să găsească un cal la fix pe care să pună doi marafeți, mai are timp să se gîndească toată dimineața, e abia opt.

S-a întors în odaie. S-a măturat și s-a strîns patul. Pierrot așterne *La Veine* spre a nu murdări cuvertura și se trîntește pe pat. Fumează. Așteaptă să se scurgă ceasurile. Bărbații au plecat la treabă. Muierile bîrfesc. Pe stradă trec mașini, cîteva fetițe se joacă în grădina mînăstirii. E liniște și pace.

Din cînd în cînd, Pierrot închide ochii și sare astfel zece minute, un sfert de ceas. Cînd deschide ochii, toate-s la fel. Atunci începe iar să aștepte, mai ia o țigară și rotocoale de fum plutesc iar în aer, pînă aproape de plafon. O rază groasă de soare se tolănește în fața ușii, deschisă spre balcon. Cîteva muște mari intră, fac un tur și ies apoi, enervate. Altele mai mici roiesc mai peste tot. Gospodinele au plecat la piață. Recreația s-a terminat. La cîțiva pași, se aude freamătul circulației. Totul s-a schimbat și, pe măsură ce se scurg ceasurile, se va schimba încă.

La nouă și jumătate, Pierrot se scoală, împăturește ziarul și purcede. E o bucățică de drum de la el pînă la Uni-Park; o ia pe jos. Umblă fără grabă, fără a-și depărta

niciodată prea mult tălpile de asfalt. Se oprea la prăvăliile care-i plăceau : negustori de terenuri cu vile la țară, tutungii, negustori de biciclete, chioșcuri de ziare, garaje. Nu uită să se oprească și în fața unui fabricant de rulmenți cu bile, în ale cărui vitrine se puteau admira salturile matematice ale unor mici sfere de oțel pe niște tambure din același metal. O luă pe urmă în sus pe avenue de Chaillot și curînd zări Uni-Parkul : monumentala-i poartă de intrare, cu femei goale în stuc, cu coamele lor, cu largile bazinuri și ptozele lor abdominale, eșafodajul Alpinic-ului, turnul avioanelor. Tot fără grabă, trecu pe dinaintea porților închise, apoi de-a lungul zidului Dancingului, dădu colțul cu rue des Larmes, o luă la dreapta, prin fața intrării principale, cu porțile de asemenea închise.

Trecea pentru prima oară pe strada asta semizonieră. Pe mîna stîngă, erau cîteva ateliere de reparații auto, cîteva cîrciumioare, precum și o vilă care trebuie să fi datat din vremea lui Louis-Philippe. Pe partea cealaltă, zidul Uni-Parkului se oprea la vreo douăzeci de metri de avenue Chaillot. Mai încolo se înălța, în mijlocul unui fel de scuar despărțit de stradă de un grilaj, ceva care semăna cu o capelă. La început, Pierrot nu-i dădu nici o atenție. Se plimba în sus și în jos pîndind cele două capete ale străzii doar-doar o vedea-o ivindu-se pe Yvonne. Yvonne nu se ivea însă de loc. Se făcu douăsprezece

și fu nevoit să admită că n-avea să mai vină în ziua aceea.

Pierrot văzu atunci un bărbat ieșind din casa Louis-Philippe ; încuind poarta după el ; trecînd strada ; descuind, cu altă cheie, poarta grilajului, pătrunzînd în scuar ; descuind, cu o a treia cheie, poarta capelei, părea să fie într-adevăr o capelă, dar într-un stil necunoscut lui Pierrot, altminteri foarte slab la arheologie. Omul intră înăuntru. Poarta se închide în urma lui. Interesat, Pierrot se întreabă dacă să nu riște cîțiva pași într-acolo. Ceea ce și făcu pînă la urmă. Dar în clipa aceea omul iese. Și Pierrot :

— Iertați-mă, domnule, n-ați putea să-mi spuneți...

Dar celălalt :

— Ești poldev, tinere ?

— Eu ? Nu. De altfel nu știu ce...

— Atunci ? Caști gura ?

— Treceam întîmplător și...

— Haida-de, tinere, vrei să spui că nu știi ce e cu capela asta ?

— Habar n-am, domnule.

— Adevărul e că nu-i un monument prea cunoscut. E pomenită în destule lucrări, dar sînt lucrări de specialitate și nu se găsesc decît în biblioteci.

— N-am prea avut răgazuri să merg în biblioteci.

— Nu-ți fac nici un reproș, tinere. Și zi așa, te interesai ce ar putea să fie.

— Da, domnule. Dacă nu sînt indiscret...

— Nicidecum. Însă...

Scoase din buzunar o ceapă de toată frumusețea și se uită la ea:

— ...e vremea să merg la masă. Rămîne pe altă dată. Salutare, tinere.

Și trecu strada. Descuind poarta cu prima cheie, intră în casă la el.

În fața unui garaj, stăteau de vorbă cîțiva lucrători. Pierrot se apropie de grupul lor și se interesă cuviincios de originea micului monument care se vede acolo, în scuar.

— Habar n-am, zise unul.

— Și tu ce treabă ai, ia spune, întrebă altul.

— E o capelă, răspunde al treilea. Ca s-o vizitezi, trebuie să te adresezi tipului care locuiește peste drum.

— A, da? făcură primii doi, uluiți de atîtea cunoștințe.

Și începură să examineze marafetul acela, pe care pînă atunci nici nu-l văzuseră că există.

Pierrot mulțumi pentru informație, apoi se îndreptă spre Uni-Bar, o cafenea vestită în cartier pe Avenue de la Porte d'Argenteuil colț cu Boulevard Extérieur în fața blocului lui Pradonet. Veneau acolo numeroși salariați ai Uni-Park-ului; o tutungerie și un P.M.U.[1] atrăgeau și ele un supliment de mușterii; cîteva femei care agățau în jurul (și datorită) pavilioanelor cu atracții își instalaseră acolo un post de observație și cercetare; sanvișurile erau bune. Pierrot comandă și el unul, cu unt și cu șuncă și cu mult muștar și și-l stropește, după datină, cu vin alb. Nădăjduia să-l întîlnească pe Îngeraș, pe care însă nu-l găsi. Și așa, continuînd să-și mănînce prînzul, se apropie de cușca funcționarului de la P.M.U. Era prea tîrziu. Știa. Își căută calul în program și nu-i păru prea rău că n-a jucat. Se mulțumi cu un aparat cu bile, în care băgă douăzeci de gologani. Curînd se făcu roată în jurul lui, o roată plină de admirație. Era o minune să vezi biluțele acelea izbutind să străbată cele mai lungi itinerarii posibile, să le vezi pătrunzînd în culoarele cel mai strașnic păzite de cele mai subtile obstacole, căzînd în tăvițe, luminînd bornele, dezmierdînd ploții. Pierrot realiză douăzeci și două de mii de puncte în prima partidă, cu șapte mii mai mult, adică, decît era nevoie pentru a avea drept la o partidă gratis. La a doua, ajunse la treizeci de mii; la a treia se întoarse la șaisprezece mii; la a patra, urcă iar la treizeci și una de mii. Și toate astea pentru douăzeci de gologani. Își terminase sanvișul; dărui mărinimos partida pe care o mai avea jucat unui puștan care nu se temea că se face de rîs manipulînd aparatul după el.

— Ei, băiete, s-ar zice că te pricepi.

Lui Pierrot i se păru că-și recunoaște interlocutorul; nu era sigur. Își bău liniștit vinișorul, apoi spuse cu modestie:

— Fac și eu ce pot.

[1] *Pari Mutuel Urbain* — întreprindere corespunzătoare, la noi, cu agențiile hipice Pariu Oraș.

— Faci ce poţi şi cînd îţi răstorni şeful cu cracii în sus, îi întoarse Pradonet.

— Cît face ? îl întrebă Pierrot pe chelner.

— Stai, nu fugi, că nu-ţi fac nimic. Vai de mine şi de mine, mi-ai făcut-o bună, atunci ! Aolică, mamă !

Pierrot băgă restul în buzunar şi nu ştia pe unde să scoată cămaşa.

— Te recunosc foarte bine, stărui Pradonet, am ochiul cîmpului. Şi ce faci acuma ?

— Sînt în pom, spuse cu hotărîre Pierrot.

Pradonet îl cercetă în tăcere cîteva clipe, apoi :

— Mă faci să am remuşcări, zău.

Se întoarse către un individ pe cît de bărboş pe atît de distins, care bătea din picior în spatele lui :

— Uite, îi spuse el, uite un băiat cu care ai să-ţi faci treaba.

— N-am nimic împotrivă, zise Cruia-bey, dar va trebui să-şi scoată ochelarii.

— Ce-am de făcut ? întrebă Pierrot.

— Te îmbraci în indian, zise fachirul, am eu un costum, şi îmi dai instrumentele, cu gesturi respectuoase. Îţi arăt eu cum. Am să-ţi bronzez şi faţa.

— Îţi convine ? întrebă Pradonet. Ai să lucrezi în primul pavilion pe dreapta după casă.

— Diseară la opt să fii acolo, zise Cruia-bey.

— Dar n-o să mă lase să intru, zise Pierrot.

— Am să dau dispoziţii, zise Pradonet. Numai să nu te prind că începi iar să te dai la fii-mea, că nu te văd bine. Ce faceţi afară, treaba voastră, nu-mi pasă. Dar în orele de lucru, potoliţi-vă.

— Vă mulţumesc, domnule, zise Pierrot.

— Atunci, pe diseară, zise Cruia-bey.

— Şi cîţi bani primesc ? întrebă Pierrot.

— Zece franci pe seară.

— Toată seara ? întrebă Pierrot.

— Da, zise Cruia-bey.

— Atunci un pol, zise Pierrot.

Pradonet începu să rîdă.

— Are tupeu, exclamă el.

Şi către fachir :

— Haide, scapă-i cincisprezece marafeţi.

— Nu vreau să mă tocmesc, zise Cruia-bey, dar să ştii dau din cîştig. O fac de hatîrul dumitale.

Şi către Pierrot :

— E-n regulă, cincisprezece franci. Pe diseară, la opt.

Cei doi plecară, Pradonet sprinten şi voios, fachirul destul de nemulţumit.

Pierrot ieşi puţin în urma lor, ca să-şi vadă lungul nasului. Se întoarse în rue des Larmes şi privi casa, capela, neîndrăznind să treacă prin faţa lor. Îi veni chef atunci să vadă Sena şi îşi urmă drumul într-acolo. Umbla în dorul lelii, ca de obicei, cugetînd mai puţin la slujba cea nouă cît la semnificaţia micului monument.

La cîţiva metri de acciză, trecu prin faţa unei bătrîne cafenele, în care cu siguranţă

că trăgea să moară un biliard ; pe terasa alcătuită din două, trei măsuțe înconjurate de cîteva scaune de răchită, își văzu omul cu o halbă dinainte. Se apropie.

— Ia te uită, zise custodele din rue des Larmes, mă căutai, tinere ?

— A, nu, de loc, zise Pierrot. Întîmplător, așa...

— S-ar zice însă că nu-ți pare rău că în felul ăsta m-ai întîlnit.

— Mi-ar fi greu să zic nu, dar...

— Ia loc, tinere, ia loc.

Pierrot se așeză. O femeie veni să-l întrebe ce vrea să ia ; cel bătrîn își goli la iuțeală halba și comandară alte două.

— Curiozitatea ți-a ascuțit mirosul, zise el. M-ai dibăcit numaidecît.

— Dar vă asigur că nu vă căutam...

— Haide, nu mai tăgădui. Și-apoi, nici n-ar fi cine știe ce indiscreție. Cel mult oleacă pisălog.

Pierrot se ridică :

— N-aș vrea să vă închipuiți...

— Da' stai jos.

Și Pierrot se așeză.

— Stai jos : am să-ți povestesc viața mea.

— Și... capela ?... întrebă Pierrot.

— Ascultă și nu mă întrerupe.

Tuși de trei ori și rosti următoarele cuvinte :

— M-am născut în casa asta pe care ai văzut-o în rue des Larmes, unde locuiesc și azi. Pe vremea aceea, rue des Larmes nu era decît o uliță pe care iarna abia puteai să

treci, iar Uni-Parkul nu exista încă. În jurul nostru erau doar locuri virane. Mici ateliere, remize sau grajduri. Barăci zoniere, întreprinderi insalubre, hingheri, ferme și chiar pajiști. Era o mahala deocheată ; găseam cîteodată femei măcelărite sau turnători executați. Seara ne baricadam ; iar tata avea o pușcă. Adesea am auzit urlete în noapte : te lua cu fiori pe șira spinării. Și rămîneam treaz.

Tata era un bărbat voinic și ciolănos, înalt de vreo șase picioare, ultimul vlăstar al unei vechi familii din Argenteuil, care la un moment dat era posesoarea majorității terenurilor situate între fortificații și Sena, în partea asta a orașului ; și peticul de pămînt pe care se înalță astăzi Uni-Parkul a fost chiar proprietatea lui. A lui, a tatii. Cît despre el, era ceea ce s-ar numi astăzi un ratat. Împrejurare care nu l-a împiedicat să fie fericit, cred, în ciuda anumitor regrete, firește. Se crezuse artist, voise să fie pictor, dar n-a izbutit decît să-i facă un copil unei fetișcane, mama, care, mai apoi, a devenit o femeie minunată, o ființă sfioasă și modestă : așa am cunoscut-o, așa am văzut-o murind.

Tata, după ce o vreme a umblat pe lîngă ghete, s-a apucat pînă la urmă de o meserie, făcea chipuri de ceară. Din arta lui se hrăneau spectacolele de bîlci și muzeele de anatomie. Era cel mai vestit modelator din Paris : ajunsese să dea pieselor ieșite din mîinile lui o asemănare desăvîrșită cu modelele

lor și nimeni ca dînsul nu se pricepea să reproducă, din ceară, particularitățile unei fizionomii sau anomalia unor organe și deteriorările carnale. Îți spuneam adineauri că, pe vremea copilăriei mele, pe străzile astea ți se zburlea adesea părul în cap; dar acasă era și mai rău. Deși nu intram de loc în atelierul tatii, dădeam din cînd în cînd, unde nu mă așteptam, peste niște capete țepene, care își holbau la mine ochii de smalț, sau peste niște obiecte scîrbavnice care-mi tulburau digestia. Și cînd, culcat în pat, auzeam cîte un vaier dezlînat sau cîte o deznădăjduită chemare, mi se părea că, proaspăt încă și scăldat în propriul lui sînge, mortul acela va intra în casa noastră ca să dirijeze cumplitul cor al figurilor de ceară. Și, sub plapumă, mă treceau năduşeli de spaimă.

Încît de îndată ce am împlinit treisprezece ani, m-am străduit din răsputeri să-i conving pe ai mei să mă dea la stăpîn. Am părăsit bucuros locurile astea mohorîte, dar unde m-am dus am dat peste și mai rău, în alt fel. Nu-ți poți închipui ce era traiul unui ucenic acum o jumătate de veac și, aspră pentru muncitori, cît se arăta de crîncenă viața pentru un copil de cincisprezece ani. Ce dor mi-era de liniștea cîmpiilor care se întindeau la cîțiva metri dincolo de fortificații. Era însă prea tîrziu, trebuia să rabd mai departe ocările, să muncesc pe rupte, să crăp de foame. Așa se face că serviciul militar mi s-a părut o splendidă vacanță! Ce amintiri frumoase! Camarazii... călătoriile... Am făcut armata

în Alger, tinere, și chiar la zuavi... un falnic regiment. Era chiar cît p-aci să mă reangajez. Dar în ultima clipă m-a cuprins dorul de țară. Și m-am întors.

În lipsa mea, cartierul ăsta nu se schimbase prea mult. Barăcile și grădinile zoniere se înmulțeau și pe locurile virane cîțiva smintiți descopereau sportul. La colțul cu avenue Chaillot, un guzganodrom făcea deliciile unei clientele alcătuită din lichele, amatori de cîini și bogătași. Noaptea însă, totul se scufunda iar într-o mută desperare, și numai strigătele înjunghiaților veneau să-ți tulbure atenția captivată de intensitatea tăcerii. Casa noastră bătrînească era la locul ei: mi-era dat să n-o mai părăsesc. Am învățat meseria părintelui meu: eram bărbat acum și trecusem prin multe; și-apoi, tata nu mai confecționa piese anatomice și se specializase în manechine după asemănare. În această ramură am lucrat pînă acum și am fost întotdeauna la înălțimea reputației tatii.

Tata, nu trebuie să ți-o mai spun, avea un temperament saturnian și melancolic, temperament pe care, în parte, l-am moștenit. O influență solară sau mercuriană m-a împiedicat, poate, la început, cînd eram copil, să mă bucur la vederea unui chist moale sau a unor șancruri supurente. Fapt e însă că am ajuns de foarte timpuriu să-mi placă singurătatea, viața retrasă, pipa și, atunci cînd mă mînă nevoia, însoțirea cu femeile din casele cu storurile trase, într-un cuvînt, deprinde-

rile de holtei. Nu m-am însurat niciodată, deşi mi s-a întîmplat de cîteva ori să iubesc destul de pătimaş cîte o femeie, o dansatoare arabă de dragul căreia era cît p-aci să trec la mahomedanism ; pe urmă, o tînără cîrnăţăreasă din avenue Chaillot, ştii că femeile astea au o calitate de piele cu totul deosebită. În sfîrşit, nici una, nici cealaltă, nici celelalte nu m-au făcut să-mi doresc însoţirea cu ele pînă la săvîrşirea ultimelor mele zile de viaţă.

Tata s-a prăpădit cîteva luni după mama. Atunci am putut preţui, savura deliciile şi amărăciunile traiului solitar ; dar, o repet, nu m-am însurat niciodată. Ţi-am mai spus, de asemenea, că toată parcela asta de mahala, pînă la Sena, a aparţinut cîndva familiei mele. Cînd a rămas singurul ei mădular, tatii nu-i mai rămăsese decît casa noastră, de o parte a drumului şi, de cealaltă, patrulateral ocupat astăzi de Uni-Park şi de capelă. Ai băgat poate de seamă că terenul care-i e aferent are forma unui dreptunghi foarte alungit ; e locul unei grădini de zarzavat pe care şi-l oprise acolo tata. Curînd după moartea lui, a venit cineva să-mi propună să-i vînd terenurile care erau încă ale mele. Am stat în cumpănă. Îmi oferi o sumă destul de frumuşică pentru vremea aceea. Am cedat, dar am păstrat pentru mine grădina de zarzavat şi i-am făgăduit să i-o rezerv cînd mă voi gîndi să mă despart de ea. Am continuat să trăiesc la fel ca înainte, atîta doar că aveam ceva parale şi perspectiva unei bătrîneţi liniştite, căci îmi plasasem banii în valori solide, franceze şi străine. Cît despre grădină, am continuat s-o lucrez.

Or, într-o bună dimineaţă pe cînd îmi prăşeam lăptucile (şi aveam un răzor frumuşel în anul acela — sînt de atunci aproape douăzeci de ani şi trecusem eu însumi de cincizeci), era în iunie, soarele, crud şi sîngeriu peste olane, abia se ridicase de deasupra acoperişurilor Parisului, o ceaţă uşoară dansa înspre Bois — aud galopul unui cal şi apoi un strigăt puternic. Ogorul meu era împrejmuit de un gărduleţ de scînduri. Din pricina cine ştie cărei sărituri, dobitocul se năpusti în gard, iar călăreţul, astfel proiectat, se prăbuşi ca un bolid drept în mijlocul grădinii mele.

Nu mişca.

Alergai într-acolo. Leşinase. Mi se păru pe jumătate mort. Strigai după ajutor. Dădură fuga vecinii. Trimiserăm să cheme un medic, poliţia şi, mai apoi, o ambulanţă. Îl luară pe rănit. Între timp, îşi recăpătase conştiinţa şi voia acasă. A doua zi, am aflat din ziare că la scurtă vreme a murit. Am mai aflat de asemenea că era vorba de prinţul Luigi Vudzoi, un prinţ poldev care-şi terminase studiile în Franţa. Un scrib obraznic pretindea că acestea se alcătuiau mai cu seamă din beţii şi bacanale.

Funeraliile avură loc peste cîteva zile. Am luat parte la ele. A fost foarte frumos şi pitoresc, ba mai mult : emoţionant. Prinţul Luigi a fost înhumat la Père-Lachaise şi,

după încheierea ceremoniei, am adăstat pînă seara tîrziu pe acele meleaguri care domină capitala noastră. M-am apucat iar de prășit. Lucrîndu-mi însă grădina, nu-mi puteam împiedica gîndurile să zboare la accidentul acela : cel mai de seamă eveniment din viața mea, socotind și anii făcuți la zuavi în Africa de Nord. Ajunsesem vestit în mahala și mă vedeam silit să istorisesc de cîteva ori pe zi întîmplarea al cărei martor fusesem. Și curînd mi se trezi dorința de a cunoaște mai îndeaproape istoria poldevilor, care, după cotidiene, erau băștinași în țara lor, îndepărtată și muntoasă. Am împrumutat cărți de la biblioteca municipală din Argenteuil și am descoperit că nu se poate înțelege istoria fără cronologie și geografie, care mi se părură de neînțeles fără astronomie și cosmografie, precum astronomia și cosmografia fără geometrie și aritmetică. M-am pus deci iar pe carte, *ab ovo*, adică de la începutul începutului latinei (e însă mai concis așa și mai expresiv — înțelegi, dară, tinere, avantajele culturii). După cîteva luni, am învățat sau am reînvățat regulile privind acordul participiilor, formula dobînzii compuse, datele cruciale ale istoriei Franței, departamentele cu capitalele și subprefecturile lor, coordonatele Ursei mari și cîteva tirade din clasicii noștri.

Mi-am petrecut deci astfel vara și o bună bucată din toamnă. Într-o zi pe cînd ședeam pe pragul porții bucurîndu-mă de un apus de soare, zării un domn tînăr foarte bine îmbrăcat, care părea să caute ceva. Se apropie de mine și mă întrebă cît se poate de politicos dacă n-aș putea să-i indic cu precizie locul exact unde un nobil străin a pierit de moarte năprasnică în urmă cu cîteva luni. „Nimic mai lesne — îi răspunsei eu — căci am fost singurul și unicul martor al accidentului. S-a întîmplat acolo, peste drum — adăugai — în mica grădină de zarzavat pe care o vedeți în fața dumneavoastră și al cărei proprietar sînt." „Ați putea oare să mă conduceți pînă la fața locului ?" mă întrebă el. Se grăbi, de altminteri, să adauge, că dacă mă tulbură cumva, are să vină altă dată. Mă rugă în sfîrșit să-l cred că nu din deșartă curiozitate vine să-mi solicite acest mic deranj ; avea bune temeiuri s-o facă și, ca să mă convingă, își declină numele și calitatea, socotind că atîta e destul, și era. Aveam într-adevăr în fața mea un prinț poldev. „Măria-ta, îi răspunsei eu ; nu voi șovăi nici o clipă să-mi împlinesc această cucernică îndatorire", și-l petrecui la răzorul de salate unde se prăbușise acela. Două modeste cruci de lemn însemnau una locul unde-i stătuse capul, cealaltă, pe cel al picioarelor ; voisem ca astfel să păstrez amintirea acestei fapte vrednice de pomenire. Prințul fu mișcat de atenție și, cu un deget, își culese o lacrimă ; căzu apoi în rugăciune și stărui cîteva clipe în meditație. Îmi făcu pe urmă semn să ne retragem și ieși, cu aerul unui om scufundat în gînduri. I-am respectat tăcerea și am rămas într-un fel de poziție de drepți

morală, așteptîndu-l să binevoiască a-mi adresa din nou cuvîntul. Ceea ce făcu, astfel :

„Dacă am înțeles bine — zise — grădina asta e a dumitale ?“ „Da, măria-ta“, răspunsei. „Tot al dumitale e și terenul ?“ „Da, măria-ta“, răspunsei. „Vrei să fii așa drăguț să-mi amintești numele dumitale ?“ „Arthème Mounnezergues“, răspunsei. „Unde locuiești ?“ . . . „Peste drum, măria-ta — răspunsei — pe *Chemin* de la Tuilerie, numărul opt.“ „Și ai stat față la accidentul prințului Luigi ?“ „Da, măria-ta ! — răspunsei — și am fost unicul martor.“ Mă rugă atunci să-i povestesc ce am văzut în ziua aceea. Mă executai de îndată, cu toată voia-bună. Prințul mă ascultă într-o adîncă reculegere și, cînd îmi încheiai istorisirea, mă încredință că prinții poldevi n-aveau să uite niciodată alesele sentimente despre care grăiesc cele două cruci pe care le înfipsesem în grădină. Nu adăugă decît un cuvînt : „Mulțumesc“ și se urcă într-o caleașcă, în care, fără îndoială, sosise și pe care n-o băgasem de seamă. Se depărtară.

Vizita aceasta îmi spori rîvna de a-mi urma studiile, spre a cunoaște mai bine poporul poldev și pe prinții săi. Ea îmi împrospătă de asemenea și amintirile, și nu zăbovii să bag de seamă că locul însemnat de mine se arăta prin el însuși fatidic. În juru-i plantele se ofileau, melcii care se aventurau pînă aici piereau de lingoare, și am găsit urme de omizi calcinate. Pe urmă, după ce această grosolană demonstrație mi-a deschis cumva

ochii, am constatat că locul acela se deosebește de toate celelalte și că se simte veșnic plutind pe deasupră-i umbra unei idei abstracte, umbra unei întîmplări. Din odaie de la mine, noaptea, puteam să-mi văd ogorul și, deși nu desluşeam nici o nălucă tîrîndu-se, argintie, în razele lunii, îmi spuneam că niciodată, ei bine, niciodată n-aveam să mai fiu în stare să cultiv acolo morcovi și napi, salate și castraveți. Și rămîneam visător.

Trecură anii. Lungă vreme după vizita de care ți-am vorbit, am fost onorat de un ciudat răvaș. Am fost destul de mirat în dimineața aceea cînd l-am auzit pe poștaș poftindu-mă să-mi dea o scrisoare. Adevărul e că nu-mi scria nimeni, niciodată. Aceasta era de format mare, pe hîrtie groasă și, pe deasupra, pecetluită cu stema poldevă ; „cîmp negru, chenăruit cu opt lacrimi de argint“. Am ghicit numaidecît cine-i expeditorul. Eram poftit să mă aflu la un anume hotel din Cartierul latin a doua zi pe la cinci. M-am dus. După ce portarul m-a supus la o cercetare cît se poate de jignitoare, mi s-a indicat numărul camerei. Era foarte mică și întunecoasă ; prințul sta întins pe pat și fuma. Lîngă el luceau o sticlă și două pahare. Îmi făcu semn să mă așez lîngă dînsul într-un fotoliu și-mi turnă cu mîna lui o doză zdravănă din rachiul din care bea și el. Băutura îmi amintea de Africa de Nord, dar n-am îndrăznit să-l întreb dacă cunoaște meleagurile acelea : ar fi fost din partea mea o

prea mare familiaritate. Ascultai în schimb la vorbele gazdei mele: „Domnule — îmi spuse el în esență — prinții poldevi au hotărît să clădească o capelă chiar pe locul unde și-a aflat sfîrșitul prințul Luigi. Vrem să durăm un lăcaș de veșnică aducere-aminte a durerosului eveniment și în acest scop trebuie, precum desigur ai și înțeles, ca terenul care acum e al dumitale să devină proprietatea noastră. Sînt așadar însărcinat să te întreb la ce preț te-ai învoi să ne cedezi grădina dumitale de zarzavat." După cugetările mele despre locurile fatidice, pe care ți le-am împărtășit adineauri, n-are să te surprindă că propunerea nu m-a mirat de fel. Trebuie chiar să adaug că mi-a adus o oarecare ușurare. Eram însă legat de angajamentele ce mi le luasem anterior. Am încercat să-i explic interlocutorului meu că sînt cumva împiedicat de faptul că i-am rezervat achizitorului celorlalte terenuri și vînzarea acestuia. Prințul se grăbi să-mi risipească scrupulele. Nu era oare un caz de forță majoră? Putea oare fi pusă în cumpăna prea cuvioasa dorință a prinților poldevi cu executarea mecanică a unui contract care nici măcar nu era un contract, de vreme ce nu fusese decît o promisiune, nici măcar o promisiune, ci un preaviz, o notificare? Aveam oare să mă pun de-a curmezișul împlinirii unei fapte cucernice, sub deșertul pretext de a mulțumi lăcomia unui proprietar dornic să-și rotunjească ogorul? Nu, nu-i așa că nu?

M-am învoit așadar să-i vînd terenul, dar am băgat curînd de seamă că musafirul meu nu era în stare să-l cumpere de loc. Îmi propuse o plată eșalonată în numeroși ani, despăgubindu-mă astfel și de necazurile și grijile ce mi le-ar cășuna custodia mormîntului proiectat. În cele din urmă, căzurăm de acord pentru o rentă viageră.

Lucrările de construcție se porniră numaidecît și în mai puțin de șase luni se clădi o capelă. Pe urmă îl astrucară acolo pe prințul Luigi, deshumat de la Père-Lachaise unde odihnise pînă atunci.

Datorită vînzării terenurilor ce le moștenisem și rentei viagere pe care mi-o plăteau prinții poldevi, mi-am putut urma studiile, pe care le-am orientat în special spre istoria antică și modernă, spre geografie fizică și politică, spre matematicile pure și aplicate, spre principalele limbi vii și moarte, spre științele fizice și naturale, spre retorică și teologie.

Am trăit doi sau trei ani buni. Pe urmă, deodată, a răsărit Uni-Parkul, cu zgomotele lui violente, cu larma lui neobrăzată. Era o nerușinare, îmi spuneam, să instalezi un loc de desfătare gard în gard cu un mormînt. M-am plîns directorului, care era încă de pe-atunci Pradonet. El socotea, dimpotrivă, lugubră și dezolantă vecinătatea acestui cimitir cu destinație atît de limitată. Îmi propuse să răscumpere terenul și să-l trimită pe prințul Luigi înapoi la Père-Lachaise. Am refuzat.

S-a supărat. L-am lăsat în pace. De atunci, mi-a reînnoit în mai multe rînduri propunerea, pe care n-am contenit s-o refuz, deşi între timp lucrurile s-au schimbat cu desăvîrşire. Într-adevăr, la doi sau trei ani după clădirea capelei, prinţii poldevi au încetat să-mi plătească renta viageră. Nu-i mai ştia nimeni nici unde sînt, nici cine sînt. Şi astfel am redevenit proprietarul acestui pămînt, rămînînd totodată şi custode al mormîntului.

Iată dar povestea mea şi cea a acestei capele. Ce e capela ? Mausoleul unui prinţ poldev fără urmaşi şi fără vasali. Ce sînt eu ? Un custode credincios şi fără temei. Încă un amănunt. Dacă strada pe care locuiesc se numeşte rue des Larmes, e fiindcă municipalitatea a voit să aducă un omagiu prinţilor poldevi care-şi chenăruiesc blazonul cu aceste figuri naturale.

Mounnezergues îşi goli halba.

— Vă mulţumesc, domnule, zise Pierrot, pentru limpezile dumneavoastră explicaţii, dar vă asigur că nu o deşartă curiozitate m-a împins să... nici o curiozitate interesată... ci...

— Te înţeleg. Nu înţeleg nimic mai bine decît întîmplarea... sau destinul... Acum douăzeci de ani, nimic nu lăsa să se prevadă că pe terenurile virane sau pe grădiniţele pe care le vedeam de la fereastra mea se vor înălţa aceste ciudate şi zgomotoase întocmiri care alcătuiesc Uni-Parkul şi că eu îi voi smulge cotropirii acestui cancer o fîşie de pămînt în care, într-o pace precară, zace

tînăra şi nobila victimă a unui tragic accident. Mai puţin încă aş fi bănuit acest destin pe vremea cînd, zuav cu pantaloni bufanţi, număram, în nopţile de gardă, stelele de pe bolta Algerului ; sau mai înainte, cînd eram un copil terorizat de chipurile de ceară şi de sufletele fără odihnă, nici o sibilă nu mi-a dezvăluit că, bătrîn, voi veghea neadormit sepulcrul unui poldev.

Pierrot încuviinţă, din cap, gînditor. Paharul îi era gol.

— Mai luăm un rînd ?

— Nu, mulţumesc foarte mult, domnule. Trebuie să plec. Am o treabă ceva mai încolo...

Mounnezergues avea înţelegere pentru micile minciuni nevinovate. Plăti consumaţia, după cîteva sfioase încercări ale lui Pierrot, şi-l lăsă să-şi urmeze drumul încotro poftea. Pierrot îi mulţumi încă o dată bătrînului şi se despărţiră, unul întorcîndu-se acasă, celălalt îndreptîndu-se spre Sena.

În părţile astea, Sena e la nici zece minute de drum pînă la fortificaţii, de care o desparte o regiune de făbricuţe de maşini de cafea, de uzine de avioane şi de ateliere de reparat automobile de mărci mai neobişnuite. Drept şi lung, drumul nu e pietruit decît pe alocuri. Motoarele bîzîie şi iarba creşte. Principala cale de comunicaţie e, paralelă, avenue de Chaillot ; ceastălaltă se desfăşoară destul de liniştit. La capăt, e fluviul cu şlepurile şi cu pescarii lui.

Pierrot își urma drumul fără a se gîndi la nimic, ceea ce izbutea destul de lesne, chiar fără a se sili; și astfel ajunse pînă la chei. Pe stînga, podul Chaillot ducea spre Argenteuil, care se cățăra de-a lungul colinei. Se auzea larma circulației de pe șoseaua națională. Talazurile erau năpădite de plante prăfoase și vivace.

Oamenii dădeau la pește. Pierrot se așeză și își aprinse o țigară. Privea la pălăriile de paie neclintite și la undițele care se înșirau pe firul apei, zvîcnind din cînd în cînd cîțiva metri înapoi. Gras și cafeniu, se revărsa în apa limpede un canal; oamenii nu-l ocoleau, de bună seamă în nădejdea unei recolte mai bogate. În bărcuțe verzi, stăteau pironiți cîțiva fanatici.

Toate acestea nu-l interesau în chip deosebit pe Pierrot, care altminteri nu nutrea dispreț nici pentru spectacolul cu pricina, nici pentru elementele sale; nici nu încerca să se distragă și curînd în mintea lui răsări chipul Yvonnei.

De la vîrsta de doisprezece ani, Pierrot se îndrăgostise de vreo sută de ori și destul de adesea cu succes. Yvonne i se părea însă cu totul altfel, și iubirea lui cu desăvîrșire nouă, de o savoare inedită și cu perspective originale. Deși avea o experiență destul de vastă, care se întindea de la prostituata cu suflet mare pînă la negustoreasa îndatoritoare și la puștoaica lipsită de sălbăticie — experiență necontenit vecină cu trotuarul — socotea totuși că nu întîlnise nici o altă femeie

cu care s-o poată compara — afară, poate de cîteva vedete de cinema. Și chiar avea cîte ceva de vedetă: păr blond, obraji supți, șoldurile frumos modelate. Uite un compliment pe care ar putea să i-l facă. Pierrot închise ochii, evocă hărmălaia din manej, aerodinamismul micului vehicul în care se strînsese într-însa; simți atunci din nou miresmele tulburătoare cu care era îmbibată, sufletul i se descumpăni la mnemonica olfacțiune a acestei ispite sexuale și cîteva clipe se prăbuși în reviviscența mirosurilor care dăruiau atîta luxoasă atracție sudorii feminine.

Simți că-i vine cu leșin.

Redeschise ochii. Sena curgea la fel de frumoasă, la fel de îngălată. Neclintite, paiele își supravegheau undițele sterpe. Un cîine, de rasă javră, se tăvălea voios în noroi. Pe podul Argenteuil și pe drumul național turismele și camioanele alergau într-una.

Pierrot trase în piept o gură zdravănă de aer. Era însă foarte emoționat. Hotărît lucru, era marea lui patimă, basmul cel minunat, adevărata dragoste. Își aprinse încă o țigară de la mucul aproape stins al celeilalte, pe care-l pusese pe jos lîngă el și reconsideră situația cu cea mai mare seriozitate. Că era căzut rău de tot, nu mai avea nici o îndoială. Nu mai trebuia deci să se gîndească decît la realizare și, întîi și întîi, la o nouă întîlnire. Începu să rumege toate astea, să le rumege ca pe o iarbă fragedă, fără a izbuti totuși să-și stabilească un plan de acțiune pozitiv și practic. Spre sfîrșitul

7 — c. 1090

după-amiezii se ridică, amorţit de-a binelea, se întinse. Nu-şi făcuse nici un proiect vrednic să fie reţinut, decît doar să se întoarcă a doua zi pe la unsprezece în rue des Larmes, dar era mulţumit să se ştie îndrăgostit şi se întoarse spre Paris fluierînd încetişor un cîntecel pe care nu-l cunoştea şi în care, să fi avut ureche muzicală, l-ar fi recunoscut pe cel revărsat de picupul de la manejul auto pe cînd o trambala departe de carambolurі pe frumoasa piţipoancă pe care o răpise şi de care era acum atît de îndrăgostit.

Cînd ajunse în faţa Uni-barului, mai era vreme pînă să se prezinte la Cruia-bey. Intră şi-i găseşte acolo pe Degeţel şi pe Îngeraş, fiecare cu cîte o varză cu cîrnaţi dinainte şi cu cîte o halbă elegantă, blondă. Cîştigaseră la P.M.U.

— Să trăieşti, mă, zise Îngeraş, trage un scaun.

— Bucuros, zise Pierrot.

— Domnul doreşte? întrebă chelneriţa (un pui de lele şi asta).

— Un ţap şi un sandviş cu şuncă şi muştar, zise Pierrot.

— Adu-i varză cu carne şi o halbă, îi spuse Îngeraş Fifinei (puiul de lele). Mandea plăteşte.

— Ai făcut ce-ai făcut şi iar te-au dat afară aseară, după cît se pare? întrebă Îngeraş, absorbit în absorbirea unui cilindru zdravăn de cîrnat.

— Da, răspunse Pierrot rîzînd, dar asta n-are să mă împiedice să mă întorc astăzi.

— Zău? făcu Degeţel.

— Şi cum ai să faci, deşteptule? întrebă Îngeraş.

Pierrot le explică noua lui slujbă.

— Nu mai spune! se extazie Îngeraş, ai prins şpilul.

Fifine aduse varza şi, în vreme ce Pierrot se înfigea în ea cu poftă, ceilalţi doi reluară o discuţie savantă şi documentată privind meritele cîte unei mîrţoage capabile să ciupească o cotă grasă şi să-ţi înlesnească noi şi noi desfătări.

Pierrot îi ajunse din urmă la desert şi Îngeraş comandă trei cafele cu coniac.

— Şi zi aşa, îi spuse Degeţel lui Pierrot, îi faci curte fetei lui şefu'ăl mare?

— Eu? făcu Pierrot. Vorbesc cu ea, atît.

— Prost ai fi să nu încerci, zise Degeţel, au mai făcut-o şi alţii înaintea ta şi n-au dat în bară.

— Tu ai dat, zise Îngeraş.

— Şi-apoi ce importanţă are? zise Pierrot ştergîndu-şi ochelarii cu o bucăţică din faţa de masă de hîrtie de mătase.

Zîmbea prosteşte.

Degeţel găsi că are un obraz care cere palme.

— Te iei cu mine? propuse el arătînd cu umărul spre un aparat cu bile.

— Astă-seară nu, zise Îngeraş. N-avem timp.

— Vin cu voi, zise Pierrot, punîndu-şi ochelarii pe nas. Trebuie să fiu acolo la opt.

La poarta Uni-Parkului, intră fără să întîmpine nici o împotrivire. Unul din malacii care erau acolo se făcu că nu-l vede. Degețel și Îngeraș se despărțiră de Pierrot, care se îndreptă spre primul pavilion pe dreapta, unde pancarte și banderole vesteau sosirea lui Cruia-bey și-i descriau isprăvile cu aclamațiile de rigoare. Cîteva ilustrații îl reprezentau pe ipochimen cu niște cîrlige inserate sub omoplați și trăgînd după el un rolls-royce, sau degustînd un melanj de cioburi de sticlă și crampoane înroșite în foc. Pierrot se oțărî ; i se părea ceva scîrbos.

Intră pe ușa din dos. Cruia-bey se și afla acolo, în mare ținută, pregătindu-se de reprezentație.

— Cît p-aci să întîrzii, zise el. Trage pe tine uniforma asta, uite-o acolo, da aia, haide, nu sta, dă-i bătaie, mişcă-ţi fundul, funduleţul, dacă preferi, în sfîrșit a dat Dumnezeu, fă-te încoa să-ți dau cu negru pe moacă, da' scoate-ți ochelarii, mă muceo, așa, să-ți dichisesc mutra, așa, acum e bine, pune-ți turbanul, așa da, arăți cum trebuie, e-n regulă.

Apoi îi explică în amănunt ce are de făcut.

Omul cu papagalul veni să întrebe dacă poate să-i dea drumul. Se putea începe. Puse dar în funcțiune picupul care începu să urle Travadja la mujer și Bolero de Ravel și, cînd cîțiva luxurioși, crezînd că e vorba de vreun dans din buric, se opriră în fața stabilimentului, își declanșă papagalul. Pierrot stătea neclintit, în costum de persan.

Pînă la urmă, sala se umplu și cortina se ridică, dezvăluind un adevărat depozit de fierărie. Pierrot era și el acolo, la fel de încremenit ca adineauri. Cînd intră fachirul, își încrucișă brațele pe piept și se închină adînc. Salutul mi-a ieșit bine, gîndi el. Celălalt îi făcu un semn. Cu un gest plin de supunere, Pierrot îi oferi un ac de pălărie lung de jumătate de metru, pe care Cruia-bey și-l înfipse în obrazul drept. Vîrful îi ieșea prin gură. Încă un semn și Pierrot îi oferi al doilea ac, care perforă celălalt obraz. Un al treilea ac străpunse încă o dată obrazul drept și așa mai departe.

La început, cufundat în lucru, nici nu se uită unde dispar primele ace. Dar înainte de a i-l oferi pe al șaselea, își ridică ochii. Ca în ceață, zări un fel de țepi de oțel care ieșeau din frumoasa barbă a fachirului. Păli. Urmări din ochi tija celui de al șaselea ac : acesta se ridică în aer și, încetișor, după ce găuri pielea, pătrunse în carne. Cu ochii holbați, Pierrot privea galben de spaimă. Pe urmă vîrful reapăru între buze. Pierrot nu mai rezistă. Pierrot leșină.

În sală, lumea se prăpădea de rîs.

IV

În copacul de sub fereastră, vrăbiuțele piuiau. În stradă, mașinile claxonau. Tot traficul circulației își revărsa larma pe fereastra larg deschisă. Deodată, stolul de brabeți care se ciondăneau își luară zborul drept spre cer. Yvonne, care tocmai făcea ochi, îi văzu trecînd.

Rămase cîteva clipe nemișcată, chiar în poziția în care dormise, încovrigată. Numai ochii-i jucau în cap. Nu-i scăpă nici porumbelul acela mare care se rotea undeva destul de departe. Pe urmă, încetînd sfada, păsăretul din vecini se întoarse în copac, unde se apucă iar cu patimă de ciripit. Și albastrul dreptunghi de cer nu îngăduia pe el alte pete decît zborurile acestea trecătoare, adesea aproape imperceptibile. Yvonnei îi plăcea fereastra asta fără peisaj, care n-o solicita cu nimic. Crescuse în fața ei: avea

doisprezece ani cînd dormise întîia oară în camera asta, avea nouăsprezece acum.

Se scursese ceva vreme. O demonstra un deșteptător, cu drumul măsurat al acelor lui — un deșteptător cu amortizor, luminos noaptea, un model perfecționat. Întoarsă cu fața spre el, Yvonne îl privi, îl cercetă; și apoi începu să socotească, iute, în minte. După ce rezolvă problema (ce să facă în dimineața aceea), se lungi pe spate și începu să se întindă. Simțea cum i se trezese toți mușchii, îi simțea cum strănută, ca o haită de cățelandri de vînătoare, vioi și neastîmpărați. Își descheie deci bluza de la pijama și își mîngîie pieptul, silindu-se totodată să-și controleze respirația, potrivit sfaturilor celor mai bune ziare de modă. Era, fără îndoială, ora de cultură fizică.

Cu un gest larg și cinegrafic, dădu deoparte cuvertura; sări din pat și, lungindu-se pe un covor *ad-hoc*, începu cele cîteva figuri datorită cărora femeile nu fac burtă și dobîndesc în schimb sîni mici și obraznici, un mijloc subțire, coapse în chip de fus și un posterior tare ca piatra. Treaba asta ținu douăzeci de minute bune; și o făcea atît de conștiincios, încît nu se mai putea gîndi și la altceva, iar pozițiile ciudate pe care le lua nu stîrneau într-însa nici unul din cugetele rele pe care le-ar fi inspirat unui spectator de parte bărbătească. Și de altfel nu erau singurele îngrijiri pe care le cerea trupul ei; fără să mai vorbim de îndeplinirea funcțiunilor firești, care prezentau la dînsa aceeași re-

gularitate şi perfecţiune ca şi ritmul ei exclusiv feminin, Yvonne trebuia să-şi buşumeze trupul, să-l îmbăieze, să-i facă duş, să-l parfumeze, să-i dea cea mai bună prezentare posibilă, lui şi accesoriilor sale, unghii, păr, sprîncene. Trebuia să şi-l hrănească, cu poftă mare. Trebuia să şi-l îmbrace, treabă care cerea discernămînt şi precizie. Trebuia să şi-l privească în oglinzi.

Abia cînd fu nevoită să aştepte să i se usuce pe vîrful unghiilor un lac mai mult negru decît sîngeriu, avu răgaz să se gîndească la o altă fiinţă decît a ei însăşi. Şi cel care se prezentă năpristan fu tînărul Perdrix. A, nu, de ăsta era sătulă. Nici măcar nu-i producea vreo voluptate. Şi ce tîmpit, fără pic de imaginaţie. N-am ce zice, prăpădit ibovnic, un tont, ce vrei. Şi ţinea de trei zile în cap. Trei zile pierdute. Fusese fată bună cu el destul, gata, putea să-i dea papucii. Se revedeau în barca de la Fluviul magic — şi ce mai frică-i fusese să nu se răstoarne cu nacela. Era, zău, de rîs; şi rîse. Cînd isprăvi de rîs, şi cum lacul încă nu se uscase, se întoarse la persoana tînărului Perdrix: o aschimodie. Ea, Yvonne, n-avea nici un chef de persoana asta. Din toţi amanţii pe care-i încercase, avea fără discuţie cel mai puţin haz: de neiertat. Şi pe urmă, era complet lipsit de poezie, băiatul ăsta: nu, nu era încă marea dragoste. A, marea dragoste vine nu ştii cînd, vine nu ştii cum, şi, mai ales, pentru nu ştii cine.

Cel puţin aşa se zice. Şi atunci nu mai e pe lume nimic, decît claruri de lună, gondole, o diafană beţie, suflete surori şi albastrele flori. Să mori de rîs.

Yvonne găsi că n-are rost să mai stăruie în cercetarea acestui mister şi hotărî ca, în orice caz, să lichideze chiar în seara aceea cu tînărul Perdrix. Are să vină, cu buzele ţuguiate, să-şi solicite voluptatea, iar ea are să-i spună: „Jos laba, băieţaş", el are să se mire etcetera şi, pe scurt, n-are să fie nici o complicaţie. De altfel, lacul se uscase: haidem. Îşi mai retuşă pe ici pe colo toaleta, îşi puse o pălărie în cap şi, aruncînd o privire în spate, se asigură că dunga ciorapului urcă perfect perpendicular pe pulpa piciorului; ieşi apoi din odaie şi coborî scara, proaspătă şi vioaie ca o dimineaţă de primăvară.

Trecu pe dinaintea lojei portarului, care portar îi strigă: „Bună dimineaţa, domnişoară Yvonne", în vreme ce sie însuşi îşi zicea în sinea lui: „ce mutră de curviştină". Ar fi putut să i-o spună şi tare, Yvonne nu s-ar fi mirat de loc, căci ştia ce gîndesc toţi despre ea în casa aceea şi nici nu s-ar fi simţit jignită, căci i se rupea în paişpe de toţi şi de toate. În prag se opri brusc, de parcă s-ar fi izbit de zidul de lumină care i se ridicase în faţă. Din tot ce avea pe ea, îşi aţinti privirea asupra acelor puncte care putuseră aştepta clipa aceasta, cînd femeia e gata să devină pentru bărbaţii de pe stradă suma, abstractă, a poftelor lor. Rămase

cîteva clipe locului, bucurîndu-se de ea însăşi şi de viaţa care-i strălucea înainte.

Cînd să facă un prim pas, înţelese că soiul acela de murmur alternat pe care-l auzea amestecat cu zgomotul firesc al străzii la unsprezece dimineaţa izvora dintr-una din camerele de la parter, a cărei fereastră era deschisă, cu obloanele închise.
Nu trebui să înainteze prea mult ca să desluşească şoaptele care alcătuiau taina. Vocile cele şoptite erau două, şi pe una Yvonne o cunoscu că e a Léoniei. Zicea :

— Mă întreb de ce te ascundeai de mine.

Cealaltă voce spuse — şi nu putea fi decît a lui Cruia-bey ; Yvonne ştia că stă în camera cu pricina, dar îi recunoştea anevoie accentul.

— Nu ştiam că l-ai cunoscut pe frate-meu.

— Te-am recunoscut numaidecît.

— Mi se pare extraordinar.

— Asta e, sidi Mouilleminche. Sînt fizionomistă.

— Fenomenal.

— Dar de ce nu mi-ai spus numaidecît că eşti fratele lui ?

— Ţine seama că joc un rol, doamnă.

— Ai dreptate. Şi numai pentru asta ?

— Fireşte.

— Şi zi, a murit ?

— Ţi-am spus.

— Aşa cum mi-ai spus ?

— Aşa cum ţi-am spus.

— În scrisorile lui, nu ţi-a vorbit de mine niciodată ?

— Era foarte discret cu treburile lui sentimentale.

— Într-o zi, a pierit fără urmă. Sînt de atunci douăzeci de ani.

— Da.

— L-am căutat pretutindeni. Îmi ieşisem din minţi. Prima mea dragoste.

— Înţeleg.

— N-am mai auzit niciodată de el.

— Îşi schimbase numele de teatru. Pe atunci îşi zicea Torricelli.

— Făcea turnee ?

— Da. Călătoream şi eu. Nu prea aveam ştiri de la dînsul.

— Şi s-a întîmplat la Palinsac.

— Da.

— Şi fata aceea, cine era ?

— A mai cunoscut şi altele, de la dumneata şi pînă la dînsa, îngăduie-mi să ţi-o spun.

— Nu-i vorba de asta. Femeia pentru care, din pricina căreia a murit, cine e, unde e ?

— Cum poţi să te mai gîndeşti la toate poveştile astea răsuflate ? Trecutul nu-i bun decît să-l uiţi, zău.

— Aşa zici dumneata. Eu sînt de altă părere.

— Te înşeli, ţi-o spun eu.

— Îl iubeam.

— Atunci iartă-mă că ţi-am răscolit amintirile.

— Îţi mulţumesc că mi-ai vorbit de el. Din toată inima îţi mulţumesc. La revedere, sidi Mouilleminche.

Yvonne o auzi pe Léonie deschizînd uşa odăii. Se îndepărtă.

Nu-şi prea închipuia cum avea să arate peste douăzeci de ani, şi mai puţin încă gîndindu-se, bunăoară, la tînărul Perdrix care, ce-i drept, nu era primul. Cel mai mult o izbea, în dialogul pe care-l surprinsese, numele de „sidi Mouilleminche“ cu care i se adresa Léonie lui Cruia-bey, dezvăluind astfel o neverosimilă intimitate şi constituind o nouă dovadă a excentricităţii individului. Şi o mai reţinu pe Yvonne precizia şi forţa amintirii care o lega pe Léonie de primul ei iubit, precizie şi forţă care păreau la fel de absurde ca o comportare în vis. Trebuie să fi fost moartă după el, dacă şi acum o mai tulbura! Ciudată muiere! Să mori de rîs!

Yvonne trecu prin rue des Larmes, îndreptîndu-se spre rue du Pont şi, cîţiva paşi mai încolo, un tînăr se luă după ea. Yvonne, căreia nu i se întîmpla prima oară să fie acostată, îl priveşte drept în ochi şi-l recunoaşte pe flăcăul care, de cîteva zile, îi dă tîrcoale la pavilionul ei de la Uni-Park. Ba într-un rînd o invitase chiar la un tur în maşinuţele electrice, tur care se încheiase destul de ciudat.

Ce avea să-i mai spună?

— Te-am zărit de departe. Mă plimbam pe rue des Larmes. Te aşteptam oarecum, precum mi-ai spus.

— Cine? Eu?

— Mi-ai spus că treci cîteodată pe strada asta, dimineaţa.

— Mă mir.

— Ba nu, zău mi-ai spus. Te deranjează dacă te însoţesc puţin?

— Pari cît se poate de hotărît s-o faci.

— Cu îngăduinţa dumitale. Cu îngăduinţa dumitale. Apropo, aseară nu ştii ce mi s-a mai întîmplat!

— Da' ce, mereu ţi se întîmplă lucruri nemaipomenite?

— Nu ştiu dacă sînt nemaipomenite, dar de pomină sînt. Tata nu ţi-a spus nimic?

— Nu.

— Ei, a fost destul de drăguţ cu mine după cîte îi făcusem, ţi-aduci aminte?

— Da, aşa e.

— M-a băgat ajutor la fachir, numărul cel nou, pe dreapta lîngă intrarea principală. Şi închipuie-ţi, pe scenă, am avut un asemenea şoc cînd l-am văzut cum îşi bagă ace de pălărie în obraji, încît am leşinat. Prea mulţumit n-a fost, fachirul. Şi iată-mă iar fără slujbă.

— Şi vrei să-ţi găsesc eu?

— Nu ţi-am cerut una ca asta! Dovadă că pînă acum m-am descurcat. Nu, îţi spuneam aşa, ca chestie. Şi ca să-ţi arăt că e mai cuminte pentru mine să nu mă mai arăt la Uni-Park. N-ai văzut cum m-au umflat alaltăieri?

— Nu.

— Te cheamă Yvonne, nu?

— Ia te uită! De unde ştii?

— Mi-au spus băieții. Știi că ești cea mai drăguță, cea mai frumoasă, cea mai luxoasă fată cu care am îndrăznit să vorbesc cîndva ?
— Dumitale îndrăzneala îți vine cu vîrsta ?
— N-aș zice. Nu-s eu de vină, ci dumneata. Cînd te privesc, mă cred la cinema. Arăți de parcă ai fi coborît de pe ecran. E zguduitor, te rog să mă crezi.
— Și care-i vedeta dumitale preferată ?
— Dumneata.
— Nu mai spune ! în ce filme m-ai văzut ?
— În niște filme pentru mine exclusiv, în vis. Vorbesc serios.
— Ce poveste !
— Să mor eu. Dar bineînțeles e mult mai interesant cînd sînt aievea lîngă dumneata.
— Pentru mine la fel : mă pot apăra. Ce știu eu ce faci dumneata cu mine în vis ? Sucit mai ești... Dar ia spune, fachirul, acele astea, și le înfigea de-adevărat ?
— Ba bine că nu. Mi-a întors stomacul pe dos.
— E un fachir adevărat, va să zică ?
— Probabil, de vreme ce unul care face asemenea năzdrăvănii se cheamă fachir. N-ai fost să-l vezi.
— Nu pot pleca de la stand.
— Asta așa e. Apropo, am petrecut bine deunăzi în mașinuțele alea, nu ?
— Da. Destul de bine.
— Îmi dai voie să te mai poftesc într-o seară ? Nu la Uni-Park, în altă parte. Am putea să mergem la cinema, sau undeva să dansăm.

— Chestia e că nu-s liberă seara, deocamdată. Cît ține sezonul.
— N-ai o prietenă care să-ți țină locul o dată ?
— Ce vorbești ? Și tata ? Ar ieși un balamuc !
— Dar atunci nu ești liberă niciodată ?
— Ți-am spus-o de o mie de ori.
— Și dimineața, devreme ? E drăguț să te plimbi dimineața, și apoi e și sănătos.
— Mulțumesc, îmi place să dorm tîrziu.
Se opri brusc.
— Aici trebuie să mă lași. Mă duc la cineva care stă pe strada asta. La revedere. Trec pe aici din cînd în cînd.
Îi întinse mîna, iar el o ținu într-a lui.
— Și așa, nu-i chip să ne vedem zilele astea ceva mai pe îndelete.
— Nu.
Își trase mîna și plecă. Pierrot o privi cum se îndepărtează. Fata intră ceva mai încolo într-o papetărie-mercerie, în vitrina căreia mucezeau plante ornamentale, mosorele de ață, reviste ilustrate deocheate și pentru copii. Soldați de plumb șchiopi se amenințau unii pe alții cu săbiile și cu puștile lor strîmbe, în vreme ce cîteva autentice ilustrate din Epinal se îngălbeneau coșcovindu-se. Afară, prinse în cîrlige de rufe, ispiteau trecătorii ziarele proaspete. Negustoreasa stătea de obicei în odăița din spate și dădea fuga cînd auzea sunînd clopoțelul atîrnat în spatele ușii.
Așa sări și acum cînd intră fiică-sa.

— Bună, mămico, zise Yvonne atingînd uşurel cu buzele fruntea femeii, ca să nu-i lase urme de ruj.

— În sfîrşit, zise voioasă doamna Pradonet, în sfîrşit iată-te! Sînt trei luni de cînd nu mi-ai mai făcut cinstea să mă vizitezi. Dacă am înţeles bine biletelul tău, rămîi să mănînci cu mine?

— Da, mămico, zise Yvonne, care se apucase să frunzărească o revistă cinegrafică.

— Ce s-a întîmplat de-ai venit?

— Nimic, răspunse Yvonne.

Ridică ochii şi-i oferi maică-si o privire a cărei candoare era indiscutabilă.

— Absolut nimic, adăugă ea şi se întoarse la pozele ei.

— Nu, că mincinoasă nu prea eşti, zise doamna Pradonet. Ce face Eusèbe?

— Bine.

— Şi Léonie?

— Are taine cu fachirul.

Doamna Pradonet pufni în rîs.

— Ce fachir? Care fachir?

— Am să-ţi povestesc îndată.

— Şi tu, Yvonne, de tine am şi uitat. Tu ce faci?

— Minunat.

Îşi terminase revista. O puse la loc pe teancul celor de-o seamă cu ea.

— Mîncăm?

— Chiar acum, dacă vrei. Fac un grătar. Tot aşa ţii la siluetă?

Masa era pusă în odaia din fund. Pe maşina de gaz, o cratiţă fierbea înăbuşit.

Cele două femei începură să ronţăie ridichi, doamna Pradonet înşira nimicuri din viaţa ei de toate zilele, că proprietarul e nepoliticos, că motanul e haimana, că puştimea care vine să tîrguiască o înşală şi o fură din ochi; mă rog, toate micile amărăciuni ale unui trai tihnit. Doamna Pradonet, o femeie măruntică, destul de neîngrijită, vorbea de altfel fără patimă şi cu siguranţă că nu se aştepta ca pe fiică-sa s-o intereseze. Trăncănea întîi fiindcă-i plăcea şi apoi ca să umple cumva tăcerea, căci Yvonne nu părea încă dispusă să spună povestea cu fachirul. În timp ce pălăvrăgea, îşi tăia felii groase de pîine pe care le stropea cu un vin alb, uşor. Yvonne observă că, în ciuda dimensiunilor ei mai reduse, maică-sa avea o poftă de mîncare aproape la fel de zdravănă ca Léonie. Ceea ce o surprinse.

— Ce te uiţi aşa la mine? o întrebă maică-sa.

— Mănînci, să nu-ţi fie de deochi... răspunse Yvonne.

— Ce vrei, la vîrsta mea plăcerile se împuţinează. Cînd eram tînără, aveam şi altele. Tîmpită viaţă am mai avut şi eu. Da' şi taică-tău, mare măgar, n-am ce zice. S-o aducă pe aia în căminul conjugal şi pe urmă să mă dea afară ca pe-o otreapă.

— Mi-ai spus povestea asta de o sută de ori. Nu trebuia să te laşi: de aia s-au inventat pistolul, vitriolul, tribunalul.

Doamna Pradonet ridică din umeri.

— Nu-i genul meu, zise ea. Lui Pradonet însă are să-i iasă pe nas într-o zi, într-un fel sau într-altul și, zău, Yvonne, nici n-am să mă bucur. Cît despre Léonie... pe asta...

— A, da, să-ți spun povestea cu fachirul.

— Stai puțin, să-ți fac grătarul.

În vreme ce maică-sa pregătea mîncarea, Yvonne rînduia visătoare, în cerc în jurul farfuriei, cozile de la ridichi. Doamna Pradonet, care se credea psiholoagă, o întrebă :

— Ești îndrăgostită ?

— Eu ? Alta acum !

— Și ce-ar fi de mirare ? Au mai pățit-o și alții. Eu însămi, dacă nu i-aș fi păstrat un sentiment adînc lui taică-tău...

Ridică solemn în aer furculița cu care împunsese carnea.

— Am cîteodată impresia că încă mi s-ar mai putea întîmpla.

— Mă faci să rîd, spuse Yvonne pe un ton neutru.

Atacară biftecul, care era în sînge și bine fript pe dinafară.

— Și fachirul ?

— Îl cheamă Cruia-bey. În momentul de față lucrează în prima baracă pe dreapta de la intrarea principală. Nu-i prea simpatic, bărbos, la vreo patruzeci de ani, bronzat, cu ochi de foc.

— Am înțeles, zise doamna Pradonet. Am cunoscut o grămadă ca el. E bine să te păzești.

— Ei, închipuiește-ți, zise Yvonne, că acum cînd veneam să te văd, am surprins o convorbire între el și Léonie.

— Ei, nu mai spune ! Ia să aud !

— Mi-ar veni greu să ți-o repet, dar în mare era vorba de unul pe care l-a iubit Léonie acum vreo douăzeci de ani, care a lăsat-o mască și care între timp a murit. Și Cruia-bey îl cunoștea.

— Cît ai zis ? Douăzeci de ani ?

— Așa mi s-a părut.

Doamna Pradonet își făcu în minte cîteva socoteli.

— În vremea aceea, Léonie și cu mine eram bune prietene. Dansam amîndouă *kekuok* la La Boîte à dix sous lîngă place de la République. Eram tinere, ea mai tînără ca mine, purtam rochii cu paiete scurte pînă mai sus de genunchi și ciorapi negri, așa că vezi că nu duceam lipsă de amorezi. Îi țineam însă la distanță. Nu eram niște stricate. Știam să alegem. Mă întreb care din ei ar putea să fie.

— Nu știu. Cel mai ciudat mi se pare însă că îi zice lui Cruia-bey sidi Mouilleminche.

— Mouilleminche ! exclamă doamna Pradonet. Vai ce proastă sînt ! Cum de nu m-am gîndit numaidecît ! Mouilleminche ! Dar bineînțeles ! Era nebună după el și puțin a lipsit să înnebunească de-a binelea cînd a lăsat-o. Era un băiat frumos, cu o voce splendidă. Cînta la La Boîte à dix sous, era tenor și cînd îți ardea el o romanță, te ungea la inimă. Toate fetele alergau după el, afară de mine, dar el a ales-o pe Léonie. Am spus afară de

mine, fiindcă mie artiştii mi s-au părut întotdeauna cam neserioşi. M-am înşelat, în sensul că neartiştii pot şi ei să fie neserioşi, taică-tău de pildă.

— Bietul tata, zise Yvonne. Se crede mare om de afaceri.

— Trebuie să recunoşti că a plecat de la zero şi acum e directorul Uni-Parkului. Ai să ai o zestre frumoasă şi o moştenire frumoasă.

— Da, zise Yvonne nepăsătoare, dar fără Léonie n-ar fi ajuns aici.

Doamna Pradonet tăcu. Puse pe masă brînza şi fructele.

— Mărturiseşte că aşa e, zise Yvonne.

Cu vîrful cuţitului, doamna Pradonet freca untul cu roquefort.

— Mărturiseşte că aşa e, zise Yvonne.

— O fi.

— Nu „o fi". Aşa e. O ştii mai bine ca mine.

— Oricum, nu-s eu omul cel mai potrivit ca să-i cînte osanale doamnei Léonie ! exclamă doamna Pradonet.

— Nu, fireşte. Biata mămica.

Tăcură şi terminară masa în linişte. La cafea, doamna Pradonet lua întotdeauna un păhărel de lichior. Yvonnei nu-i plăcea. Îşi aprinse o ţigară englezească.

— L-a recunoscut pe Cruia-bey, urmă ea cu o voce nepăsătoare la conţinutul cuvintelor pe care le vehicula. Nu ştiu unde l-a mai văzut. E frate cu ăla, cu Mouilleminche.

— Nu ştiu să fi avut un frate.

— Te interesează ce-ţi spun ? Fiindcă eu una, ştii . . .

— Ce-ai mai auzit ?

— Aşa. Ce o frămîntă pe Léonie e fata pentru care a murit Mouilleminche ăsta.

— Cum aşa ?

— Da. A murit, pare-se, din pricina unei fete din Palinsac şi Léonie se întreabă cine poate fi. Şi ţine seama că sînt de atunci zece ani, dacă am înţeles bine. Mi s-a părut că asta o interesa cel mai mult, fata cu pricina. Să mori de rîs.

— Să ştii că Léonie, în ciuda aparenţei ei de femeie de afaceri, a avut întotdeauna din cînd în cînd idei ciudate. De n-ar fi decît aceea de a şi-l lua pe Pradonet de amant. Altminteri însă, o înţeleg. Cînd o să ai un trecut, Yvonne, ai să vezi ce ciudat lucru e. Aici, unghere întregi năruite, dincolo nimic. Dincoace locuri năpădite de bălării, de nu mai recunoşti nici acolo nimic. Şi pe urmă sînt locuri pe care le găseşti atît de frumoase încît ţi le zugrăveşti iar în fiecare an, o dată într-o culoare, o dată într-alta, pînă nu mai seamănă cu nimic din ce a fost. Ca să nu mai pomenim de lucrurile care atunci cînd s-au petrecut ţi s-au părut simple şi fără nici o taină şi care pe urmă bagi deodată de seamă că nu-s chiar atît de limpezi, aşa cum se întîmplă uneori că treci pe dinaintea unei chestii pe care atunci n-o vezi şi abia pe urmă îţi sare în ochi. Pe Léonie o interesează femeia pentru care a murit bărbatul care a iubit-o pe ea, nu-i nimic

nefiresc. Idei de-astea, ba chiar mai trăsnite, i se pot năzări oricui, oriunde, şi în fiecare zi, ai să vezi şi tu că aşa e cînd ai să ajungi la anii mei.

— Nu prea e vesel ce-mi spui, mămico.

— Şi tu, fata mea, ia spune-mi, tu la ce te-ai gîndit în ultima vreme ?

— La nimic de seamă, zău. Ba chiar, ca să-ţi spun drept, la absolut nimic.

— Să te măriţi tot nu te-ai gîndit încă ?

— A, nu !

— Curtezani ?

— Vax !

— Ştiu eu ce se-ntîmplă. Acolo, la Uni-Park, trebuie să-ţi facă destui avansuri. La urma urmei, în felul ăsta înveţi să cunoşti bărbaţii : din zece călifari, abia dacă ai de unde alege un curtezan mai de Doamne-ajută.

— Aici cred că ai dreptate.

— Ai să înveţi că vorba „pagubă-n ciuperci" nu se potriveşte la băieţii bine. Ăştia nu cresc ca ciupercile. Ai pierdut unul, adio, pe-al doilea nu-l mai găseşti aşa repede. Nu scoţi în fiecare zi lozul cel mare. De aceea nici eu, după Pradonet — ca să nu vorbesc de sentimentele adînci pe care i le păstrez — nu mai caut altul. Şi totuşi aş putea s-o fac dacă aş vrea. Dar ce ? Să împart pensia şi aşternutul cu un ramolit căruia să-i pun ventuze ? Mulţumesc ! Prefer să rămîn fidelă.

Yvonne asculta această cuvîntare fără să arate prea multă emoţie. Doamna Pradonet reluă :

— Şi tu ? Tu nu spui nimic ? Nu-mi faci nici o destăinuire ? Spune-mi ceva despre tine, sînt mama ta, ce dracu !

Yvonne se întreba dacă un păhărel de lichior ajunge ca o femeie politicoasă să înceapă să înjure. Ca să vezi de ce atîrnă demnitatea omului . . .

Dar doamna Pradonet nu era beată ; îşi exprima sentimentele cu vigoare şi invoca forţele supranaturale aidoma unui poet liric.

— Fire-ar dracu al dracului ! urmă ea, vii la mine o dată la trei luni şi nu găseşti nimic să-mi spui despre tine.

Sună clopoţelul de la uşă. Doamna Pradonet dădu fuga. Yvonne o urmă ; tocmai îşi termina ţigara.

Doi ştrengari intraseră în prăvălie, două mutre de pişicheri. Alţi trei, patru îşi turteau nasurile de geamul vitrinei. Doamna Pradonet întrebă :

— Ei, copii, ce doriţi ?

Unul din mucoşi scoase din buzunar un soldat de plumb şi întrebă :

— N-aveţi cumva un capot pentru dumnealui, doamnă vă rog ? Vedeţi, doamnă, e un soldat englez.

— Un capot ! se minună doamna Pradonet. Pentru un englez ! Un soldat de plumb ! De unde să am eu aşa ceva !

— În loc de o blană caldă, doamnă vă rog.

Celălalt golan era încîntat de spiritele colegului şi rîdea pe înfundate. Şi se folosea de împrejurări ca să-şi strecoare sub haină un număr din *Toto-Bonne-Bille*, revistă pentru

copii foarte preţuită de cei mai năzdrăvani reprezentanţi ai respectivei categorii sociale.

Yvonne interveni :

— Ia ieşiţi afară, măgarilor ! strigă ea.

Măgarii bătură în retragere, îmbulzindu-se spre ieşire. Numărul subtilizat din *Toto-Bonne-Bille* îşi reluă locul.

— Vai de mine, dom'şoară, se smiorcăi unul mai obraznic, da' n-am spus nimic rău.

— Haide, întindeţi-o !

Îi apucă de braţe şi-i aruncă în stradă, spre marea şi nemiloasa bucurie a camarazilor lor care aşteptau să vadă cum se sfîrşeşte şotia. Yvonne închise uşa. Puştii o tuliseră.

— Tîmpiţi mai sînt şi copiii ăştia, oftă doamna Pradonet.

— Se distrează fiecare cum poate, zise Yvonne. Ei, mămico, săru' mîna pentru masă, mă bucur că te-am găsit bine sănătoasă, pe curînd.

Şi o sărută.

— La revedere, Yvonne dragă, zise doamna Pradonet, şi nu te mai lăsa atîta aşteptată.

Clopoţelul sună şi Yvonne se întoarse în rue du Pont, astfel numită fiindcă duce la fostul pod Argenteuil, azi dărîmat. Soarele dogorea, prea multă lume nu circula pe stradă.

Yvonne se lăsă pe zisa rue du Pont spre avenue de la Porte d'Argenteuil, la care ajunse curînd, căci nu erau nici două sute de metri între prăvălia maică-si şi punctul de conjuncţiune al celor două străzi. Şi deodată, zburînd prin spaţiu, o piatră îi trecu pe sub nas ; piatra era însufleţită de un puternic dinamism. Yvonne se opri. Privi în jurul ei. Două sau trei pietre i se rostogoliră la picioare, stîrnind pe jos norişori de praf. Micii poznaşi expulzaţi se răzbunau aprig ; ocupau o foarte puternică poziţie strategică, ambuscaţi îndărătul copacilor, lîngă un morman de muniţii pregătit pentru restaurarea şoselei.

Ştrengarii îşi reglau tirul, iar proiectilele erau din ce în ce mai puţin aproximative. Cînd era mică, Yvonne se bătea ca un băiat şi adesea chiar, în parte cu băieţii ; înţelegea foarte bine situaţia şi, fără falsă ruşine, alergă să se adăpostească în spatele unui platan gros. Profitînd de acest prim succes, asaltanţii încercară un atac pe flancuri ; o parte din efectivele lor trecu strada şi înaintă din copac în copac operînd trageri transversale. Yvonne se retrase cu cîţiva platani ; aştepta răbdătoare ca un trecător viteaz să împrăştie banda asta de mucoşi puşi pe harţă. Cunoştea îndeajuns viaţa ca să ştie că nu se putea să nu se ivească unul şi că şansele pentru erau atît de numeroase încît, la scara umanităţii, probabilitatea respectivă devenea certitudine.

Şi într-adevăr, se ivi. Atacă prin spate grosul forţelor infantile şi le împrăştie. Împărţi cu mărinimie palme şi picioare în fund. O rupseră la fugă. Omul dreptăţii îl apucă de guler pe acela pe care-l presupunea a fi şef

şi-l dădu de cîteva ori cu capul de un copac; ca să-l învețe minte. Pe urmă îi făcu vînt; puştiul îşi zdreli genunchii pe asfalt şi apoi o luă la sănătoasa.

Tipul se apropie de Yvonne; îl recunoscu. Era un salariat de la Uni-Park care se ducea agale la lucru. Nu părea emoționat de lupta cu țînțarii; de altfel lunganul ăsta blond îşi păstra sîngele-rece în majoritatea cazurilor, deşi „fatalitatea" (fatalitas) voise ca, în ciuda obişnuitei lui bunăvoințe față de ființele umane, să fie în mai multe rînduri condamnat pentru loviri şi răniri.

Îngeraş îşi săltă cu cîțiva milimetri partea din față a pălăriei şi exclamă surprins nevoie-mare:

— Ia te uită domnişoara Yvonne!

Adăugă, cu un aer interesat:

— Cu dumneata se răfuiau derbedeii ăştia?

Îşi încheie intrarea în materie întrebînd surîzător:

— Ce puteau să aibă cu dumneata?

— I-am tras de urechi. Dar n-are nici o importanță.

Îngeraş pricepu că o încercare de exegeză a copiilor în general, cu specială privire asupra puşlamalelor de la Porte-d'Argenteuil ar fi fost primită cu indiferență, ba chiar considerată deplasată şi că Yvonne dorea să schimbe vorba. Găsi deci să spună următoarele:

— Mergeai spre Uni, domnişoară Yvonne?

— Da.

— Te supără dacă te însoțesc?

— Nu.

Merseră cîtva timp în tăcere.

Îngeraş se gîndea ce să spună. Îi veneau, e drept, în minte fraze ca: „Ia zi, puştoaico, ai chiloți de mătase?" sau: „Moş Pradonet, scîrțanul ăla de taică-tău, cînd are de gînd să ne mai urce leafa?", dar înțelegea că nu erau lucruri pe care să i le spună domnişoarei Yvonne şi că trebuia să-şi dea osteneala să găsească ceva mai salon. Încercă întîi să vorbească despre vreme, deşi ştia şi ştiind că nu are să ajungă departe.

— Frumoasă zi, spuse el.

— Da, spuse ea.

Se uită la el.

Îi plăcea băiatul. Îl remarcase de cîteva ori la Uni-Park, dar el nu-i dăduse nici o atenție.

După tentativa de conversație meteorologică, Îngeraş continua să se întrebe ce să mai fabrice, în afară de aprecieri tendențioase cu privire la direcția Uni-Parkului sau de invitații directe de alt ordin. Fireşte că nu-i dăduse atenție Yvonnei: ştia prea bine că nu-i vînat de nasul lui. Conştient de inferioritatea lui socială, nu cuteza să-şi ridice ochii la ea, nu voia să se întindă mai mult decît îi era plapuma, şi nici să se lanseze într-o aventură lacrimogenă cum se vede la cinema sau prin romanele în fascicole, cînd cîte un gagiu se prăpădeşte de dragoste după o ființă inaccesibilă cu care pînă la urmă sanchi se însoară.

Şi totuşi, vecinătatea acestei fetiţe frumoase începea să-l emoţioneze şi, tot căutînd un subiect de conversaţie inofensiv, se străduia să fete o serenadă.

Dar îl obosea să se gîndească la două lucruri deodată, ceea ce îi căşună o oarecare tulburare şi-i tăie orice îndrăzneală de-a mai deschide gura, de teamă să nu se bîlbîie.

Dar Yvonne îl întrebă :

— Tot la Palace de la Rigolade eşti ?

Aşa da ! Asta era o sămînţă de vorbă.

— Da, tot acolo, răspunse.

— E muncă multă ?

— Sîmbătă şi duminică şi sărbătorile e rupere, peste săptămînă însă nu prea ai ce face, încît uneori ne ducem de mai dăm o mînă de ajutor colegilor de pe la manejuri.

— Şi dumneata ce faci anume ?

— Hm, eu...

Dar şovăi. Înţelese deodată, sau crezu că înţelege, că era destul de greu să explice ce anume face, fără a insinua lucruri potrivnice decenţei ; şi, cum chiar în clipele acelea îşi imagina cum o supune pe fiica şefului, aceasta chiar care mergea alături de el, la umilinţa erotică la care le silea în fiecare seară pe toate femeile care se aventurau în *Palace*, îi veni cam peste mînă să găsească un răspuns fără implicaţii concrete precise.

— Ştii, există tot felul de trucuri, de capcane. Le ajut pe doamne în locurile grele.

— N-am pus niciodată piciorul în Palace-ul ăla al vostru, zise Yvonne.

Fraza aceasta îi schimbă pe loc lui Îngeraş părerea despre Yvonne.

Toate bîrfele cîte le auzise pe socoteala ei se destrămară şi fata i se înfăţişă strălucitoare de puritate, de castitate, de virginitate.

— Cred, urmă ea, că totuşi nu e o muncă neplăcută.

Bîrfele căpătară din nou consistenţă, ca nişte nori negri şi grei evocaţi de conjuraţiunile unui vrăjitor. Îngeraş o socoti vicioasă şi hotărî pe loc să se culce cu ea, şi nu mai tîrziu decît chiar în ziua aceea.

— Nu, fireşte, spuse el nepăsător, dar de profitat profită mai ales spectatorii.

— Ştiu, spuse Yvonne.

Observaţia asta îl descumpăni, dar totuşi îi dădu drumul :

— Există un curent care ridică fustele femeilor şi chiar ale fetelor (fu destul de mulţumit de expresia asta „chiar ale fetelor"). Atunci, pricepi, există o grămadă de satiri, căci aşa trebuie să le zic, care vin anume să caşte ochii. Noi le zicem „filozofi". Nişte perverşi.

— Şi, întrebă rîzînd Yvonne, pe dumneata te lasă rece ?

— N-am zis asta, spuse el repede, dar oricum, să-ţi pierzi vremea cu aşa ceva, trebuie să fii bolnav sau puţin sonat.

— Îţi plac plăcerile mai consistente ?

Foarte stingherit, Îngeraş se întrebă ce-ar putea să mai răspundă. Dacă ea îi făcea avansuri, atunci îi răpea meritul de a o „cuceri".

Iar el tocmai asta intenţiona să facă şi tocmai cu asta dorea cel mai mult să se laude, aşa că era furios văzînd-o că i-o ia astfel înainte.

— Ca toată lumea, de, spuse el renunţînd la subtilităţi.

— Ce poţi să ştii dumneata! făcu Yvonne.

O privi dintr-o parte. Doar n-avea s-o lase să-l bage în cofă.

— Ce pot să ştiu ce? Ce le place altora, sau ce-mi place mie?

Părea furios, ceea ce o făcu pe Yvonne să rîdă.

— Mă rog, conchise, nu ţi-s simpatici filozofii ăştia.

— E! făcu el brusc sastisit, nu ştiu, mănînc o bucată de pîine şi gata. Alţii fac lucruri mai urîte.

— Nu-ţi reproşez nimic, spuse Yvonne.

De vreme ce n-avea să mai fie vorba de Palace de la Rigolade, se simţi uşurat. Cu coada ochiului, o admiră pe Yvonne. Nostimă puştoaică! Şi nici el nu părea să-i facă silă. Deşi nu era încă foarte convins că nu-şi bate joc de el.

Străbătuseră rue des Larmes şi mergeau de-a lungul zidurilor Uni-Park-ului. Se apropiau de blocul Pradonet.

— Ce-ar fi să ne mai plimbăm cinci minute? propuse Îngeraş.

Yvonne îl privi ţintă în ochi.

— Da, da, spuse. Cinci minute.

V

Mounnezergues tocmai îşi pregătea cina, cînd sună cineva la uşă. Prăjea cartofi. Puse cratiţa la foc mic. Nu aştepta pe nimeni. Se gîndi o clipă, în chip foarte romantic, că e tînărul care se interesase despre capelă şi care se întoarce, ca să-l mai audă povestindu-i cîte ceva, sau chiar aşa, prieteneşte. Deschise şi-l văzu pe Pradonet.

Îl pofti în sufragerie, unde un tacîm, pentru el, se şi afla pus; se duse să caute o sticluţă de aperitiv şi două pahare. Băură.

— E vreme lungă de cînd n-ai mai venit să mă necăjeşti, zise Mounnezergues. Ce-i nou?

— Nimic, zise Pradonet.

— Atunci?

Pradonet mai bău o înghiţitură.

— Deunăzi, îi arătam unui musafir Uni-Parkul, de la mine de sus de pe terasă. Şi

fireşte a băgat de seamă pata neagră pe care o face capela dumitale. Nu zău, Mounnezergues, chiar nu mai poţi după prinţii poldevi?

— Altceva?

Altceva desigur nu mai era, căci Pradonet nu răspunse.

— De ce, întrebă Mounnezergues, de ce îţi închipui că mi-am schimbat părerea? Nu sînt un om cu toane.

— Nu zău, frate, exclamă Pradonet: încă o dată, ce dracu te leagă de prinţii poldevi? Nu vezi un ban de la ei. Au pierit fără urmă. N-ar supăra pe nimeni dacă monumentul ăsta s-ar demola şi amicul ar fi îngropat într-un cimitir, ca toată lumea.

— Pradonet, zise Mounnezergues, se împlinesc în curînd zece ani de cînd ducem periodic aceeaşi discuţie. A ajuns aproape un tabiet, care ne-ar lipsi dacă am ajunge la o înţelegere.

— Dar mie terenul ăsta îmi trebuie. Şi de conversaţiile cu dumneata, dă-mi voie să-ţi spun, m-aş lipsi bucuros.

— Iar eu mă lipsesc bucuros de banii dumitale, zise Mounnezergues. O ştii prea bine.

Îşi goliră paharul.

— Încă o picătură? întrebă Mounnezergues.

Pradonet păru să încuviinţeze. Mounnezergues umplu paharele.

— Nu pentru că un musafir nepoliticos, reluă el, ţi-a atras atenţia că terenul dumitale nu e pătrat, am să-mi schimb eu hotărîrea. Nu. Prinţul Luigi va rămîne înmormîntat aici în această capelă şi mi-am luat toate precauţiunile pentru ca după moartea mea la fel să rămînă lucrurile.

— Şi dacă aş pune o bombă în capela dumitale, o bombă care să arunce totul în aer? sau dacă aş pune pe cineva să fure osemintele prinţului Luigi? Ce-ai mai spune?

Mounnezergues începu să rîdă.

— Pradonet, spuse el, singur nu te-ar fi tăiat capul. Astea sînt ideile doamnei Prouillot.

Pradonet oftă.

— Poţi să fii sigur, Mounnezergues, spuse el, că dacă pe doamna Prouillot ar interesa-o să vadă Uni-Parkul întregit cu terenul ăsta, de mult ar fi fost o treabă făcută. Dar n-o interesează. Găseşte că nu ne-ar aduce nimic în plus.

— E o femeie cuminte, zise Mounnezergues.

— Dar dumneata nu eşti de loc cuminte, zise Pradonet. Să dai cu piciorul la o adevărată avere ca să-i îngădui unui venetic să se odihnească în pace!

— Bineînţeles că în pace! Toată lumea are dreptul să se odihnească în pace! Dumneata crezi că e vesel să-ţi stea scheletul într-o vitrină de muzeu, să zicem? sau gîndeşte-te la regii aceia egipteni care au dormit în pace veacuri de-a rîndul şi ale căror mumii le trambalează acum pînă-n America.

— Vezi, exclamă Pradonet, într-o bună zi or să vină să-l dezgroape şi pe prinţul Luigi al dumitale ca şi pe ceilalţi.

— Simplă presupunere. Şi apoi, tot va fi avut cîţiva ani liniştiţi.

— Ajunge, zise Pradonet, să curmăm discuţia asta absurdă.

Se ridică.

— Stai puţin, exclamă Mounnezergues, mai am ceva să-ţi spun. Te tot plîngi într-una, dar şi eu am motiv să fiu nemulţumit.

Pradonet îl cunoştea, dar celălalt ţinea să i-l repete încă o dată.

— Dar dumneata socoţi că e frumos ce ai făcut, să deschizi un bîlci lîngă un mormînt? Asta numeşti dumneata cultul morţilor, ai ?

— Şi ce-ai vrea, poate, să-mi închid întreprinderea ?

— Nu ştiu. Mai gîndeşte-te.

Pradonet ridică din umeri. Mounnezergues se sculă şi îşi petrecu musafirul pînă la poartă.

— Bună seara, Pradonet.

— Bună seara, Mounnezergues.

Acesta se întoarse la cartofii lui prăjiţi, care se cam arseseră. Celălalt se îndreptă agale spre casă, căci şi pentru el era ora mesei. O porni deci, dar nu fără a se opri cîteva clipe înaintea modestului mausoleu al prinţului Luigi. Privea la monumentul al cărui stil ciudat îi dădea un fel de nelinişte şi se gîndea la cu totul altceva. Se gîndea — ca niciodată — la nevastă-sa ; se gîndea, de altfel, la ea numai prin ricoşeu, căci firul cugetărilor sale îl ducea întîi la răposata personalitate a lui Jojo Mouilleminche, primul amant al Léoniei şi abia o visare ulterioară îl purtă, pe valu-i tulbure, pînă la imaginea Eugéniei, soţia lui legitimă. Se întoarse acasă fără să înţeleagă prea bine ce anume îl frămînta.

În vremea cinei, băgă de seamă că Léonie adopta atitudini visătoare ; constată de asemenea lipsa Yvonnei. Se aşezaseră la masă fără dînsa. Din cînd în cînd bombănea :

— Ce dracu face ? tîrfa !

Yvonne era întotdeauna punctuală. O fată bine crescută. Încît întîrzierea aceasta părea uluitoare. Primul gînd al tatălui, ca şi al maştihăi fu, fireşte : liru-liru.

— Pe unde dracu se mai tăvăleşte, putoarea, zise Pradonet.

Şi se miră că toate imprecaţiile astea pe care i le inspiră escapada fetei lui o lasă rece pe Léonie. Tăcu în cele din urmă, punîndu-şi vagi întrebări cu privire la Cruya-bey şi la frate-său, răposatul tenor ; dar răspuns la ele n-avea. La nouă, Léonie îşi luă în primire postul de observaţie, şi-l lăsă singur cu paharul lui de coniac. Mai visă ce visă şi sfîrşi prin a hotărî în sine însuşi că ceea ce îl sîcîia era starea civilă a lui Cruya-bey ; fiindcă acesta îi arătase actele şi acolo în acte nu se numea nicidecum Mouilleminche. Şi atunci cum putea să fie fratele unuia pe care-l chema Mouilleminche ? Nu cumva şi-a bătut joc de Léonie ? Pradonet

se gîndise pe urmă la asta, fiindcă în prima zi amănuntul nu-l izbise. Gîndea anevoie, dar gîndea totuşi, fără să fie niciodată sigur de tot încotro se îndreaptă şi, deoarece pentru motive simple dar greu de conjecturat, Cruya-bey avea poate motive întemeiate să nu-şi zică pe numele adevărat, Mouilleminche, ca frate-său, şi hotărăşte să nu se preocupe mai mult decît trebuie de această problemă şi trece la ordinea de zi, pe care o votează în propria-i unanimitate. Apoi se urcă pe terasă.

Era, ca de obicei, sodom de zarvă şi lumină, dar atenţia lui Pradonet stărui exclusiv asupra zonelor de umbră şi linişte : capela poldevă în primul rînd şi, nouă pricină de enervare, circul Mamar care se instalase de curînd pe partea cealaltă, pe avenue de Chaillot, drept în faţa Uni-Parkului, pe un teren viran unde cu cîţiva ani în urmă se depozitaseră fragmentele, rămase de izbelişte, ale unei expoziţii internaţionale. Léonie găsea că prezenţa acestui spectacol n-are să răpească, ci mai curînd dimpotrivă, are să aducă clienţi. O fi, gîndea Pradonet ; lui însă îi plăcea să domnească singur. Privirile îi rătăceau de la mormînt la cort şi de la cort la mormînt şi pe urmă se odihneau, nostalgice şi istovite, pe vibrionica şi prăfoasa agitaţie al cărei răspunzător se mîndrea că e.

Deodată, agitaţia asta păru că se rînduieşte oarecum. Se iscă un fel de gol, către care se scurgea toată, rostogolindu-se. De acolo de unde sta cocoţat, Pradonet auzi o larmă sfîşiată de strigăte ascuţite. Văzu apoi un firicel de fum înălţîndu-se încetişor în văzduh : filozofii (ei erau cei dintîi care trebuiau bănuiţi) puneau focul la Palace de la Rigolade. Maşinile poliţiei traseră de-a lungul trotuarului, lîngă poarta de intrare, şi Pradonet urmări, cu o bosumflată satisfacţie, cum se desfăşoară operaţiile de supraveghere, şi subtila lor strategie, împrăştiind manifestaţia. Săltau, valsau, se încăierau în lege acolo jos. Şi sosiră pompierii, care stropiră ici şi colo tot ce li se părea suspect — focare şi rebeli. Pompierii plecară cei dintîi, apoi, după dînşii, poliţiştii. Manejurile începură iar să se învîrtească şi cei care se opreau să privească stricăciunile erau poftiţi să circule.

Pradonet îşi aminti atunci de lipsa fiică-si ; se aplecă peste lunetă şi căută pavilionul de tir cu mitraliera : Yvonne nu era acolo. Coborî în sufragerie, cătrănit de atîtea necazuri. Trecea pe o portiţă din curtea din dos a blocului şi dădea drept în Uni-Park, chiar în spatele turnului avioanelor. În faţa lui, Palace de la Rigolade arăta de să-i plîngi de milă, ud şi pîrlit : o scrisoare de doliu scăldată în lacrimi. Pradonet îl văzu pe Tortose discutînd aprins cu unul din salariaţii lui. Sticleţii împrăştiau ceata de gură-cască.

— Şi dumneata încotro ? îl întrebă unul din ei.

Tortose interveni :

— E jupînul.

Şi către Pradonet :

— Alt bucluc! Comisarul susţine că de rîndul ăsta ne-am ras. Închide dugheana.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Pradonet, foarte de departe, foarte senin, foarte olimpian.

De fapt plin de o molcomă întristare.

— Povesteşte-i jupînului, îi spuse Tortose lui Degeţel.

— M-am săturat, zise Degeţel.

Înghiţise iar cîţiva pumni în mutră şi-şi ştergea un colţ de buză care sîngera liniştit.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Pradonet.

— Eu n-am nici o vină, zise Degeţel, dar tot o să mă daţi afară.

— O să te dăm la alt manej, zise Pradonet.

— Zău ? întrebă Degeţel.

— Pe cuvînt.

Tortose se miră. El, în orice caz, era în aer. Ruinat, ce mai ! Ce-l apucase pe patron ?

— Haide, povesteşte ! porunci Pradonet.

— Iată, zise Degeţel. De alaltăieri sîntem doar doi, nu răzbim. Astăzi eram singur de tot, şi mai rău. Colegul meu Îngeraş n-a venit, nu ştiu ce dracu face, poate-i bolnav, nu ştiu, oricum însă, eram singur, singurel, asta-i, nu răzbesc. Era lume destulă şi filozofii pe care îi vedem de obicei erau toţi la locul lor şi cu ochii beliţi pe pirande. Începe. M-apuc să le ajut pe gagici să treacă prin uşa batantă. Bun. Dar nu puteam fi peste tot. În faţa butoiului nimeni. Muierile nu voiau să treacă. Alea de erau cu al lor, de braţoletă, le ajuta. Dar ce să vezi, nu se opreau la vîrtej, fireşte. Atunci filozofii, care nu vedeau fustele zburînd, erau nemulţumiţi. Da ce zic eu nemulţumiţi, erau furioşi. Le trec pe sub nas două blondine a-ntîia şi ei n-apucă să ginească mai sus de genunchi. E de rău. Li se suie sîngele la cap, gorobeţii. Alta căreia nu-i văd chiloţii. Turbează. Ba chiar zbiară la mine. Cobor la butoi. Acum nu mai merge dincolo treaba. Mă fac albie de porci. Atunci le vine unora mai înfipţi ideea să mă înlocuiască. Se caţără pe estradă şi le înhaţă pe muieri ca să le pună pe vîrtejul de aer. Domnilor, doamnelor în chestie li se pare că filozofii se cam întrec cu gluma. Începe harţa. Şi fireşte că îndată se pornesc să zboare şi pumnii în mutre. Şi dă-i şi arde-i şi arde-i, şi dă-i ! Stinge-i felinarul ! Fă-i boiangerie la nas ! Satirii s-au dezlănţuit. Femeile se hotărăsc să urle zdravăn. Cuminţii o iau din loc. Înverşunaţii vor să profite de împrejurări. Hai să le coropişniţească. Dar bărbaţii între ei îşi cară mai departe pumni în cap şi-şi calcă în picioare organele. O putoare, am văzut-o eu, cu degetul mare şi cu arătătorul, încerca să-i scoată un ochi unuia care se străduia s-o exploreze. Şi pe urmă le dă la toţi în cap ideea, aşa, deodată, fără explicaţii, fără să ştie nimeni de ce, să pună foc la baracă. Cît ai zice peşte, treaba-i gata : o drăguţă de vîlvătaie ne potoleşte pe toţi. Pe urmă sosesc sticleţii : îi scot destul de lesne afară pe oamenii care se calmaseră oarecum. Şi

colac peste pupăză, pompierii care potopesc totul.

Degețel tăcu.

Tortose începu atunci să se jeluiască :

— Și cînd te gîndești că din cauza dobitocilor ăstora sînt ruinat. Mi-a spus-o limpede comisarul : prea multe daraveri una după alta în prăvălia dumitale, de rîndul ăsta ți-o închidem definitiv. Și a adăugat că de altminteri chiar merită să fie închisă, prăvălia mea, de ce ? fiindcă e imorală. Le-a trebuit ceva vreme pînă s-au dumirit că e imorală, prăvălia asta a mea. Cum-necum, acum e închisă și închisă de-adevărat, prăvălia asta a mea, și eu ce-am să mă fac, om cu nevastă și copii ? Ăluia de colo, lui Degețel, i-ați găsit în altă parte, dar mie ? Așa-i întotdeauna : muncitorii sînt cei mai cîștigați, și eu, cu nevasta și copiii ?

— Doar ai ceva deoparte, Tortose, zise Pradonet.

— Din fericire ! Altminteri nu mi-ar mai rămîne decît să crăp. Oricum, mult n-o duc.

— Ai să inventezi altă atracție, Tortose, te cunosc eu.

— Lăsați-mă, zău, cu consolările.

— Ce vrei să-ți mai spun ?

Îi întinse mîna, pe care celălalt o strînse moale, și plecă. Degețel socoti că-i în interesul lui să se țină după șeful ăl mare, ca să nu piardă trenul. Începu deci să meargă pe lîngă Pradonet.

— În ce manej mă băgați. domnule ? întrebă el.

Pradonet se întoarse spre el și-l privi de parcă atunci l-ar fi descoperit.

— O să te anunțăm, zise el.

— Prea bine, domnule.

Nu era cazul să insiste. Nu împlinise degeaba patruzeci și cinci de ani ; știe cîte trebuie să încaseze în viață, cîte șopîrle trebuie să înghită, cîte flegme între ochi trebuie să-ți ștergi și să mai zici și mersi. Socoti așadar zadarnic să se mai cramponeze și rămase locului încremenit.

Îl împingea însă unul și altul, așa că plecă.

Nu stăruise îndeajuns asupra faptului că toate astea nu s-ar fi întîmplat dacă Îngeraș n-ar fi lipsit fără să anunțe și dacă ar fi fost angajat alt om în locul lui Pierrot ; mai ales dacă Îngeraș n-ar fi lipsit. Dar nu voise să-l bage la apă pe Îngeraș. Fapta asta urîtă ar fi fost de prisos, de vreme ce amicul avea oricum să fie dat afară. Degețel începu să se gîndească la întreaga lui viață (a lui, a lui Degețel), în vreme ce cu ochii înregistra automat prezența filozofilor înaintea unui manej deocheat, unde se cocoțaseră niște fete foarte sumese, ori absența Yvonnei de lîngă mitralieră.

Își văzu viața întreagă, și foarte repede, așa cum zice-se li se întîmplă, îndeobște, celor ce se îneacă, în tablouri intitulate — părinții, școala comunală, ucenicia, serviciul militar, agenția particulară A.Z. (anchete diverse, specialiști în divorțuri), prima faptă necinstită, prima escrocherie, primul

șantaj, însurătoarea, alte matrapazlîcuri, alte șantaje, față-n față cu poliția (adevărată), ispășirea, eliberarea, slujbulițele mărunte printre care cea de ajutor de călău la Palace de la Rigolade, nu era cu siguranță cea mai lipsită de strălucire. Făcuse și mai rele. Și nevasta : destul de incomodă, și copiii : plocon.

Degețel dădu cu piciorul de fundul abisului și se ridică numaidecît din nou la suprafață, purtat de un vîrtej de ură. Îi văzu atunci pe filozofi și dădu din umeri. Văzu atunci pavilionul pustiu și făcu deodată o apropiere între lipsa Yvonnei și cea a lui Îngeraș. Căută pe unul cu care să se ia la harță și să schimbe cîțiva pumni. Plesnea de ciudă, de deznădejde, de amărăciune. Arunca de jur împrejur priviri sălbatice, dar în cele din urmă nu-l văzu decît pe Pradonet, însoțit de aceea căreia i se zicea doamna Pradonet.

Pofta de cafteală îi pieri dintr-o dată și întîiul lui proiect, acela de a se ține de coada jupînului i se păru din nou excelent. Înaintă deci binișor, dar, cînd ajunse în dreptul Léoniei, Pradonet dispăruse, continuîndu-și pesemne inspecția. Degețel se propti în fața ei. Léonie îl privi țintă.

Îi făcu un semn. Socoti că a înțeles și se apropie. Își ciupi de buci pălăria moale, o săltă cu cîțiva milimetri deasupra capului, o puse la loc pe soclu și așteptă.

— Lucrai la Palace, nu ? întrebă cucoana.

— Da, doamnă Pradonet, răspunse el cu un zîmbet slugarnic.

— Atunci, înseamnă că ai rămas fără slujbă ?

Al dracului de aspră, pațachina. Degețel protestă, bîlbîindu-se :

— Jupînul, domnul Pradonet, mi-a promis că s-ar putea să mă angajeze la alt manej.

— De, făcu Léonie, și ești sigur ?

— Mi-a promis. Mi-a promis domnul Pradonet.

— Nu ești dumneata de vină de balamucul acela ?

— Eu ? Eu să fiu de vină ? A, nu, doamnă Pradonet. Gîndiți-vă puțin că eram singur, în loc să fim trei, ca de obicei.

— Unde erau ceilalți ?

— Pe unul l-au dat afară mai alaltăieri și nu l-au mai înlocuit și celălalt n-a venit astă-seară, pesemne că e bolnav.

Degețel băgă de seamă atunci că interlocutoarea lui nici nu-l ascultă și că-l lasă să vorbească degeaba. Într-adevăr, îl întrebă așa nitam-nisam :

— Ai lucrat cîndva în poliție ?

— Da, doamnă.

Simțea un nod în gît, dar nu putea tăgădui. Și totuși... Preciză :

— Nu chiar în poliție, doamnă Pradonet. Am lucrat la o agenție particulară.

— Știi să faci o anchetă.

Era din partea Léoniei o întrebare și o afirmație totodată ; mai degrabă o dorință decît o îndoială.

Degețel se liniști. Voia să-l pună, nici vorbă, s-o urmărească pe fiică-sa, pe fiică-sa vitregă mai bine zis, pe Yvonne, ce mai. Cum știa unde e, fiindcă nu se îndoia că umblă teleleică pe undeva cu Îngeraș, simți cum începe a clocoti în el o bucurie pe care și-o stăpîni anevoie. Dar nu se putu împiedica să declare :

— Dacă stiu să fac o anchetă ? Oho ! Am rezolvat cazuri al dracului de complicate.

— Nu-i nevoie să te lauzi. Ce-ți cer eu nu-i greu de loc.

— Doriți să-mi dați să fac o anchetă ? întrebă Degețel, care tremura de nerăbdare (cu atît mai mult cu cît prevedea o treabă gata făcută).

— Da, și iată condițiile mele.

— Le accept dinainte, doamnă Pradonet.

— O mie de franci si o slujbă permanentă aici, dacă izbutesti. Treizeci de franci pe zi de țigări. O mie de franci avans pentru speze. Mai mult, dacă e nevoie. Ai să dai socoteală de ce cheltuiesti. În opt zile trebuie să fii gata. Îți convine ?

— Da, doamnă Pradonet. Desigur, doamnă Pradonet.

Era în al nouălea cer. Îi venea să plîngă.

— Și ce-am de făcut, doamnă Pradonet ? Ce-am de făcut ?

Léonie îl trase deoparte, într-un loc întunecos.

Asta trebuie să fie, gîndi Degețel, e vorba de puștoaică, a luat-o apa și eu trebuie s-o găsesc.

— Vă ascult, doamnă Pradonet, zise.

— Uite despre ce e vorba : trebuie să descoperi exact în ce împrejurări a murit acum vreo zece ani la Palinsac un anume Jojo Mouilleminche ; și dacă, așa cum mi s-a spus, a pierit de dragul unei fete, să-mi găsești pe fata cu pricina.

— Am înțeles bine : acum zece ani ?

— Întocmai.

— N-are să fie așa ușor.

Îi era puțin necaz că e vorba de o treabă adevărată.

— Se poate face.

Scoase niște bani din poșetă. Degețel își zise că la urma urmei tot are baftă. Luă banii și mulțumi.

— Mi-ar mai trebui totuși și alte informații.

Cuvintele astea le spunea ca să-și ascundă emoția cu care pipăia pozele cele mătăsoase, și nu din conștiință profesională.

— Ai să te descurci cu atît, zise Léonie, de altfel mai mult nu știu nici eu.

— Dar ce meserie avea Mouilleminche ăsta, mă rog ?

— Cînta.

— Ei, vedeți că știți mai mult.

— Cînta prin localuri, întîi cu numele de Chaliaqueue, apoi cu cel de Torricelli. Trebuie să fi avut vreo treizeci de ani cînd a murit. Și acum, asta-i într-adevăr tot.

— Și fata ?

— Se pare că era ibovnica lui.

— Încă o informație pe care uitați să mi-o dați.

— Ajunge, domnule Degețel. Nu începe să faci pe deșteptul fiindcă ai un miar în buzunar. Nu uita că ai să-mi dai socoteală de cheltuieli. În sfîrșit, eu cred că cel mai simplu e să te deplasezi la fața locului ca să-ți faci cercetările. E un tren care pleacă mîine dimineață la cinci. Ce-ai zice să te sui în el? Și mă ții zilnic la curent. Ne-am înțeles?

— Da, doamnă. Plec chiar la noapte, doamnă Pradonet.

— În regulă. Și te rog să iscălești aici.

Îi arată o hîrtie: o chitanță de o mie de franci. Degețel semnează. Femeia pune hîrtia la loc în poșetă. Îi spune lui Degețel că speră să primească în curînd telegrama în care să-i dea de veste că a găsit-o pe fata cu pricina, și pleacă.

După ce se duse Léonie, Degețel se întrebă dacă fata cu pricina n-o fi cumva însăși fiica lui Pradonet și dacă femeia n-a folosit, ca să-l încurce, un limbaj cifrat pe care el nu l-a înțeles.

Gîndul acesta îl frămîntă o vreme și îi strică plăcerea de a face un mic voiaj cu teșchereaua plină.

După ce hoinări o vreme prin Uni-Park privind distrat la cutare sau cutare atracțiune, pînă la urmă se încredință că limbajul cocoanei era cît se poate de limpede și că trebuia s-o pornească în zori spre Palinsac. Trebuia deci să treacă pe acasă să-și ia o valiză și rămas bun de la respectiva dumisale — și asta cu toată grija ca zisa persoană să nu bănuie existența biletului de o mie.

Gîndindu-se iar la biletul ăsta, i se păru că simte un fel de arsură la piept, acolo unde-și ținea portofelul; și chibzui să-l și atace. Plecă grăbit din Park spre Uni-Bar, ca să ia o varză cu cîrnați și mai multe halbe.

Cînd intră în local, primii doi inși pe care-i văzu fură Yvonne și Îngeraș. Să fi fost vorba de ea, își spuse el cu puțină amărăciune, ancheta mea s-ar fi încheiat. Îngeraș ședea lîngă Yvonne și se freca de ea ca de un iepure în dîrdori. Nu păru stingherit de prezența lui Degețel și-i făcu un semn pe care acesta îl tălmăci ca pe o poftire să ia loc la masa lor. Întrebîndu-se dacă amicul lui se și culcase cu fata sau urma s-o facă acușica, se apropie.

— Îl recunoști? o întrebă Îngeraș pe Yvonne, e tipul care lucrează cu mine la Palace.

— Care lucra, zise Degețel așezîndu-se și zvîrlindu-și găina spre un cuier, în care se agăță.

— De ce „lucra“? întrebă Îngeraș ușor neliniștit.

— Cum, nu știi? se miră Degețel care, politicos nevoie-mare față de Yvonne, adăugă: n-aș vrea să vă deranjez, dar am o poftă nebună de varză cu cîrnați.

Cei doi beau benedictină.

— Nici un deranj, zise Yvonne. Dinspre partea mea, poţi să haleşti şi...

Îngeraş îi puse mîna pe gură.

— A băut un păhărel, îi spuse el lui Degeţel.

— Ai ultima ediţie din *Paris-Soir ?* întrebă acesta.

— Da. Dar n-am ciugulit nimic.

Degeţel îşi căută conştiincios numărul. Jucau amîndoi cîte unsprezece franci la fiecare tragere.

Uneori îşi scoteau banii. Între timp îşi făceau planuri ; lovelele n-aveau să-i prindă nepregătiţi. Dar nu-i loviseră de rîndul ăsta.

Degeţel îi înapoie amicului ziarul.

— Nu-i nimic, zise el, şi se înfipse în varză.

— Mierleai de foame, remarcă Îngeraş.

— Nu chiar. Dar e foarte bună.

— Miroase zdravăn, remarcă Yvonne.

— Mă rog, eu v-am spus dinainte. Dacă vă deranjează, mă'c să mă aşed la altă masă.

— N-o lua în serios. Te tachinează, spuse Îngeraş.

O strînse pe Yvonne, îmbrăţişînd-o. Ea îl dădu deoparte, dar fără a protesta. Degeţel tot nu izbutea să-şi facă o părere.

— Ia zi, întrebă Îngeraş, pe care tot îl rodea o oarecare temă, cum a mers fără mine ?

— Inclusiv şi echilateral, răspunse Degeţel mîncînd un cîrnat.

— A mers sau nu ?

— Ai răbdare. Am să-ţi povestesc.

Şi punea cu mistria muştar şi varză pe un dumicat de pîine. Yvonne îl privea cu un dezgust amuzat.

— Mi-e sete, îi spuse ea lui Îngeraş.

— Ajunge, zise Îngeraş.

Îi era tare frică să nu se îmbete. Bănuia că, beată, e în stare să facă urît. Şi n-avea nici un chef de una ca asta.

Dar fata chemă chelnerul :

— O halbă !

— După benedictină, îţi vine rău, zise Îngeraş.

— Şi mie una, zise Degeţel care îşi termina tacticos varza.

— Şi mie una, atunci, spuse Îngeraş, sigur acum că seara se va încheia cu mardeală şi cu cascade de revărsări.

Yvonne privea în gol şi zîmbea, pilită gata şi încîntată de gîndul că are să bea bere după benedictină avînd înaintea ei un flăcău voinic care înfulecă varză, toate astea într-o mare de fum, ptiu ! Zîmbea într-una.

Băiatul aduse cele trei halbe. O clipă domnise tăcerea.

Degeţel ştersese ultima picătură de sos care se sleia în farfurie.

— Bun, zise el.

Şi, jovial, către amicul lui :

— Ei bine, închipuieşte-ţi că m-au dat afară.

— Vorbeşti serios ? întrebă celălalt, încruntîndu-se.

Yvonne se întoarse spre el, și-i rîse în nas :

— Da' și pe tine, istețule ! exclamă ea.

— Bineînțeles, zise cu bonomie Degețel.

Îngeraș făcea o mutră lungă. Umblase brambura cu Yvonne toată ziua, o poftise la cină, îi făcuse o curte turbată, susținută de stăruitoare pipăieli, dar nu se gîndise o clipă că s-ar putea să-l dea afară. Avea încredere în viață. Petrecuse o zi frumoasă (și totuși, nu pe deplin frumoasă, de vreme ce nu izbutise s-o înduplece pe Yvonne să-i hărăzească ce-i hărăzise tînărului Perdrix (era sigur), tînărului Tortose (era probabil) și lui Paroudant de la Alpinic Railway (așa se spunea).

Găsi ceva de spus :

— Pe mine înțeleg, dar pe tine ?

Cu Degețel vorbea.

Acesta strivi o rîgîială între dinți și scoase cîteva chiote de rîs. Era foarte bine dispus și, plin de vervă, povesti incidentele care duseseră la închiderea Palace-ului.

— Trebuie să mergem totuși mîine să vedem dacă e definitiv, zise Îngeraș.

— Este, ți-o spus eu, zise Degețel. Poți să-i pui cruce. Ce-ai de gînd să faci acum ?

Îi privea într-una pe cei doi, întrebîndu-se dacă se hîrjoniseră, da sau ba. Îndoiala asta îl frămînta cumplit și-l cuprindea un fel de tristețe la gîndul că are să plece în provincie fără să fi limpezit lucrurile.

Îngeraș căuta un răspuns. Vedea că amicului lui nu-i pasă și bănuia că trebuie

să fi găsit vreun alt ciubuc pe undeva. Nu voia deci să-i bucure mult inima mărturisindu-i că e în aer. Îi spuse :

— O, eu, știi, nu mă grăbesc. Am fost la Vincennes, Yvonne și cu mine, și am ciupit o cotă barosană. Așa că am să mă odihnesc puțin. Am să fac puțin camping, de rîndul ăsta în Midi.

— Foarte bine, zise Degețel, care nu credea o iotă din toată povestea asta, pe care o socotea însă destinată gagicii, nu lui.

— A cîștigat cinci mii de marafeți, zise Yvonne. Așa că acum dă o sticlă de spumos.

— După bere, gemu Îngeraș.

Chelnerul, care simțind că există găuri în moral prin părțile acelea, dădea tîrcoale mesei, se repezi să ia comanda.

— Tot băftos, de cînd te știu, tot băftos ! îi spuse Degețel amicului lui. L-am văzut de cîteva ori, spuse el spre luminarea Yvonnei, cîștigînd în cazuri fără nici o șansă, pe niște gloabe de nu dădeai pe ele doi bani. Numai că cine are noroc la joc, n-are noroc în dragoste. Este ?

— Du-te, mă, și te plimbă, bombăni Îngeraș.

Și, mai tare :

— Și tu, căposule, ce-ai de gînd ?

— Eu ? făcu Degețel savurînd dulcile desfătări ale fățărniciei, eu ? Sînt în pomul cu vrăbii. Ce-am să mă fac ? Om cu nevastă și copii !

— Vai de cozonacul tău, bătrîne! zise Îngeraș, sigur acum că celălalt s-a căpătuit cumva într-altă parte.
Sprinten și zglobiu, băiatul aduse spumosul, pe care-l destupă cu tot dichisul. Turnă în pahare, ciocniră.
— Să trăiești, să-ți trăiască ce iubești, zise Degețel.
— Să trăiești, să-ți dea Dumnezeu slujbă! zise Îngeraș.
Yvonne își goli paharul și se ridică:
— Ei, zise, eu am plecat.
Îngeraș încercă să-i rețină mîna pe care i-o întindea:
— Nu vrei să...
— Vă las între voi, bărbații.
Nu îndrăzni să mai stăruie.
În ușă, se întîlni cu Pierrot, care tocmai intra.
— Bună-seara, îi aruncă ea.
N-avusese cînd s-o recunoască, o petrecu din ochi, apoi își întoarse atenția spre local, unde-i zări pe Degețel și pe Îngeraș. Se îndreptă spre masa lor.
— Sănătoși, voinici? întrebă el voios.
Și atunci descoperi în mintea lui că femeia de se încrucișase cu ea fusese Yvonne. Se așeză și văzu cele trei pahare.
— Ia te uită, zise, a luat și ea una mică cu voi?
— Am stat toată ziua cu ea, spuse Îngeraș, căruia îi venea să-și dea pumni în cap și care belea niște ochi fioroși.

Dar socotea că plecarea Yvonnei îl făcea caraghios față de Degețel.
— Ai tivit-o sau nu? îl întrebă Degețel.
— Te privește?
— Am priceput, te-a dus.
— Pe cine, pe mine?
— Ți-a păpat ceva biștari.
— Sînt deprins să plătesc cînd ies în oraș cu o femeie. Nu sînt pește.
— Io-te! făcu Degețel.
Se întoarse către Pierrot, cu impresia deosebit de satisfăcătoare de a fi zdrobit un amic, lăsîndu-l lat pe teren. Adevărul e că, după ce-l sfredelise din ochi, Îngeraș se mulțumise să-și toarne un pahar de spumos pe care-l dăduse de dușcă, așa cum văzuse că fac la cinema artiștii cînd au de exprimat un gest de desperațiune.
— Ei, îi spuse el lui Pierrot, ai aflat că s-a închis Palace-ul?
— Nu, spuse rece Pierrot.
— S-a lăsat cu mardeală. Filozofii se apucaseră să dea foc.
— Serios? zise Pierrot.
Puțin îi păsa lui. Totuși, Degețel îl întrebă:
— Și tu ce faci?
Nu răspunse numaidecît. Își punea și el unele întrebări despre ce s-a putut întîmpla între Yvonne și Îngeraș, dar avea mai puține puncte de reper decît Degețel; era așadar înclinat să creadă că ei doi: da. Nu se minuna cine știe ce, deși era puțin mîhnit; ar fi dat mult să cunoască ce mijloace a

folosit prietenul lui pentru a-și atinge țelul. Îl văzu pe chelner trecînd și-l rugă să mai aducă un pahar, ca să poată și el participa la consumarea sticlei de spumos.

— Te-am întrebat ce faci, zise Îngeraș, turnîndu-i de băut.

— Nimic, zise Pierrot.

Deși inexact, răspunsul nu miră pe nimeni, într-atîta erau de deprinși să-l audă pe toate drumurile. Tovarășul lor reluă numaidecît :

— Ia spuneți, cunoașteți capela cea mică din spatele Alpinic-ului ?

— Nu mai pot eu de capela ta, zise Îngeraș, care-și rumega înfrîngerea și pe care pînă atunci arheologia religioasă nu-l preocupase.

Degețel, care se pretindea, printre altele perspicace și bun cunoscător al cartierului (îi lăsase ceva urme fosta lui meserie pe care se pregătea oarecum s-o ia de la început), zise :

— Aceea din rue des Larmes ?

— Știți ce e cu ea ?

Nu puteau pretinde că da, de vreme ce acela sta gata cu răspunsul. Se mulțumiră să stingă ce mai rămăsese din spumos, iar Degețel, pus pe cheltuială, comandă încă o sticlă, fiindcă, dacă era să ia trenul de cinci, nu avea nici un rost să se mai culce.

— Tot nu ne-ai spus ce ai de gînd, îi spuse el lui Pierrot, cu un spor de bunăvoință.

— Nimic deosebit, deocamdată. Dar ca să ne întoarcem la capelă, n-am să vă explic ce e cu ea, fiindcă precum văd nu pare să vă intereseze, dar...

— Ba da, ba da, zise Îngeraș care începea să uite de Yvonne, de prețul sticlei de spumos și de concedierea lui de la Palace, ba da, explică-ne. Vrem să ne ridicăm nivelul.

— Închipuiți-vă că l-am cunoscut pe custode. Ăsta da, e cineva.

— Urmează, că noi luăm aminte, zise Degețel, care, mai vîrstnic decît ceilalți doi, folosea uneori expresii demodate.

— Odinioară, tot terenul pe care se află azi Uni-Park-ul a fost al lui ; îl avea din tată-n fiu, e un domn bine.

— Dacă ești vreun deștept, zise Degețel, spune dacă știi al cui e azi terenul ?

— Nu-i al lui Pradonet ? întrebă Îngeraș care nu-și pierduse nădejdea să ajungă ginerele șefului.

— Al lui Pradonet ? Dobitocul ăla bătrîn ! Vorbești prostii ! Pun rămășag că nu știi nici cine a întemeiat Uni-Parkul.

— Vax, zise Îngeraș.

— Zi-i, s-auzim, spuse Pierrot.

Degețel trase un gît de spumos, își șterse mustața cu dosul palmei și spuse :

— S-au adunat patru, întîi Pradonet, firește ; ideea a lui a fost. Avea un manej foarte curățel și cîțiva gologani deoparte. Pe urmă Prouillot, amicul lui. Ăsta a adus Alpinic-ul și pe nevastă-sa, pe care o

cunoașteți acum sub numele de doamna Pradonet, și care nu-i doamna Pradonet cum nu-s eu papa de la Roma...

— De unde le știi pe toate astea ? întrebă Îngeraș.

— Prouillot a dat în primire, urmă Degețel, și nevastă-sa firește, l-a moștenit. Și asta nu-i tot.

— Și Yvonne, întrebă Pierrot, a cui e ?

— A lui Pradonet cu nevastă-sa dintîi, pe care a lăsat-o și care ține acum o mercerie în rue du Pont.

— Am înțeles, zise Pierrot.

— Ce-ai înțeles ? întrebă Degețel.

— De unde le știi tu pe toate astea ? întrebă Îngeraș.

— Al treilea asociat, urmă Degețel, era Perdrix, pe care-l știți amîndoi : un bleg. Partea lui nu era cine știe ce, și cu ea a rămas. Pe-al patrulea îl cheamă Pansoult, unchiul așa-zisei doamne Pradonet. Al lui e terenul.

— Aha ! înțeleg, zise Pierrot, lui i l-a vîndut Mounnezergues.

— Mounnezergues ?

— Da, custodele mormîntului principelui poldev.

— Poldev ?

Și le povesti ce știa despre capela din rue des Larmes, despre poldevi și despre principii lor.

Ceilalți doi îl ascultau, fiindcă le plăceau basmele și fiindcă ajunseseră la ceasul visării. Îngeraș nu mai știa prea bine pe ce

lume se află. Degețel își spunea că e bine să cunoști toată preistoria asta a Uni-Parkului și se credea tare înțelept. Îi mai plăcea că vede și noaptea scurgîndu-se pe nesimțite, căci spera să nu se mai culce înainte de cinci, cînd trebuia să plece la Palinsac.

Pierrot își goli tot sacul, mai puțin cîteva amănunte pe care le uitase. Atunci băură tustrei și Degețel, așa ca să mai schimbe, propuse un campionat de bile de douăzeci de gologani. Și chiar era la Uni-Bar o mîndrețe de aparat la care, cum făceai o mie de puncte se aprindea o femeie scăldîndu-se. Pierrot acceptă cu însuflețire și Îngeraș apatic, dar jupînul se împotrivi spunînd că sînt două fără cinci și că se închide. Meciul se amînă și chelnerul se apropia. Degețel atrase atenția că o sticlă e a lui și-și scoase portofelul din buzunarul de la piept. Dar nu arătă încă bancnota de o mie. Aștepta să vadă ce face Îngeraș. Și Îngeraș făcu ce prevăzuse Degețel, care se admira pe sine însuși constatînd cît e de ager : împrumută de la el o sută de franci.

Pe urmă se duseră la un băruleț să mai ia una mică. Degețel se întoarse apoi acasă, își făcu valiza și, lăsîndu-și nevasta pe jumătate adormită și prea puțin înțelegătoare, luă la cinci trenul de Palinsac.

VI

Pe la șapte dimineața, Pierrot fu deșteptat de madama de la hotel. Tocmai văzuse anunțat cu litere groase la ultima oră că la Uni-Park izbucnise, chiar în seara aceea, un incendiu. Știrea îl interesă în cel mai înalt grad pe Pierrot, care se temu o clipă pentru Yvonne; nu se anunțau însă victime. Ziarul își încheia știrea informîndu-și cititorii că încă nu erau cunoscute cauzele sinistrului, dar că specialiștii se străduiesc să rezolve problema.

— Iată-vă dar din nou fără lucru, domnu' Pierrot, zise madama, care-l credea încă acolo.

Îl privea cu simpatie și compătimire. Lui doar capul îi ieșea din scutece; încolo era în pielea goală. Culcat foarte tîrziu, după ce băuse un pahar mai mult ca de obicei, îi venea destul de greu să deschidă amîndoi ochii deodată.

— Da, din păcate, răspunse. Trebuie să mă duc să văd ce se întîmplă.

N-avea însă nici un chef să alerge la locul dezastrului și dacă spusese „mă scol", o făcuse ca s-o determine pe slujnică să iasă. O dată obținut rezultatul, închise iar ochii și adormi la loc încă un ceas încheiat. Simțise nevoia acestei doze suplimentare de somn.

Nu-și însoți îmbrăcatul și toaleta decît cu vagi visări însoțite de fredonatul spasmodic al acelorași refrene. Abia cînd se află cu zeama dinainte la bistro-ul de alături, socoti absolut necesar și poate urgent să dea o raită să vadă ce mutră are Uni-Parkul după o noapte de combustiune. Avea, deci, să se ducă chiar în dimineața aceea, dar nu lungi pasul pentru atîta lucru și se îndreptă într-acolo fără a manifesta agitația aceea care nu le șade bine decît sufletelor mai necioplite și care nu știu să se apere împotriva mobilității soartei.

Își urmă itinerariul obișnuit și, tot ca de obicei, zăbovi în fața rulmenților cu bile. Nu scăpa niciodată acest spectacol mecanic și distractiv. Pe urmă înaintă pe avenue de Chaillot și constată cel dintîi că turnul avioanelor dispăruse. În unele locuri, focul încă mai mocnea. Polițiștii păzeau dărîmăturile. Oamenii se adunau laolaltă ca să vadă mai bine și să discute mai mult.

Femeile de stuc pătimiseră rău de tot. Într-o singură noapte îmbătrîniseră cu cincizeci de ani; cocurile li se pîrliseră și sînii le curgeau pe coapse. Mai mult chiar, își schimba-

seră și rasa : un substanțial posterior înnegrit le afecta de steatopygie hotentotă.

Ca și turnul avioanelor, se prăbușise și suprastructura Alpinic-ului.

Pierrot se alătură unui grup de comentatori în care recunoscu pe cîțiva filozofi. Unul, mălai-mare, îi spunea unui moșneguț pipernicit :

— E o adevărată catastrofă ! Și știi, domnule, cum s-a întîmplat ?

— Am auzit că un scurt-circuit...

Veni fuga un ins care pălăvrăgea dînd din mîini ceva mai încolo :

— Nici pomeneală, domnule, nici pomeneală ! Am văzut totul. Locuiesc acolo.

Și arătă o direcție în spate.

— Am văzut tot, de la fereastră, urmă el. E un atentat.

Atîta așteptau.

— Iată cum s-a întîmplat : astă-noapte mă durea burta, mîncasem niște conserve care desigur că n-au fost proaspete, niște iahnie de fasole cu afumături. Mă durea capul, ca să nu mai vorbesc de crampe, și cum tot nu izbuteam să dorm, mă înăbușeam, m-am dus la fereastră și fereastra mea, domnule, dă acolo.

Arătă cam în aceeași direcție ca adineauri.

— Am o vedere splendidă spre Uni-Park. O vedere splendidă, dar și mult zgomot. Nu mai ardea, bineînțeles, nicăieri nici o lumină. Să tot fi fost vreo trei. Trag în piept aerul curat al nopții, simt că-mi face bine cînd, ce să vezi, avioanele încep deodată să se învîrtească, se ridică de la pămînt și zboară în cerc.

Privesc, destul de mirat, cînd, ce să vezi, alta mai grozavă : avioanele se aprind, era foarte frumos, vă rog să mă credeți : nu mă mai săturam privind. Cel mai frumos a fost însă cînd s-au desprins unul cîte unul și s-au dus de au căzut răspîndindu-se în tot Uni-Parkul, dînd foc pretutindeni. Pe legea mea că aveai ce vedea, Doamne, Doamne, maica ta Cristoase ! Cît ai clipi magnificul parc de atracțiuni nu mai era decît un rug uriaș. Și în alte cîteva clipe, un morman de jeratic în mijlocul căruia se prăbușeau într-un zgomot infernal, da, domnilor, închipuiți-vă, rețeaua spiraloidală și mobilă de la tobogan. Abia atunci am înțeles că asist la unul din cele mai îngrozitoare incendii din timpurile moderne.

— De ce ? întrebă Pierrot. Pînă atunci credeați că e o inundație ?

Toți găsiră replica minunată, iar Pierrot fu cu atît mai mulțumit cu cît nu i se întîmpla adesea să nimerească una așa bună. Nu-i stătea în caracter și asta îi scăpase fără ca măcar să-și dea seama ce face.

După ce cugetă cîteva clipe la posibilitatea unei răzbunări crunte și neîntîrziate, de pildă zdrobirea totală a ochelarilor și a celor treizeci și doi de dinți și măsele, sau malaxarea mastoidianului și saponificarea timusului, martorul, gîndindu-se bine, se mulțumi să treacă cu vederea.

— Dumitale îți vine a rîde, urmă el, dar nu-ți dai seama. Era teribil de impresionant : niște vîlvătăi cît casa, trîmbe negre de fum,

şi apoi, şi mai ales: era o crimă, un atentat, fiindcă n-ai să vii să-mi spui că avioanele alea s-au pus singure în mişcare, şi tot singure s-au desprins. Eu n-am visat, am văzut cu ochii mei.

Vorbea cu atîta patimă, încît, neîndrăznind să propună alte versiuni, cei care-l ascultau o comentau pe a lui. Cine? De ce? Dezbateri. Directorul? Vreun duşman? Răzbunare? Interes? Complicităţi? Fu amintit incidentul din ajun, de la Palace de la Rigolade. Formulară felurite ipoteze, dar la fiecare se găsea cîte cineva care să o respingă.

Pierrot asculta ca un gură-cască conştiincios, cînd se gîndi să judece el însuşi situaţia.

Cel dintîi dori să se încredinţeze că n-a fost distrus blocul în care locuia domnişoara Pradonet. O luă în sus pe boulevard Exterieur. Maşinile pompierilor staţionau de-a lungul trotuarelor şi respectivii ostaşi stropeau rămăşiţele informe care se încăpăţînau încă să ardă. Pe ici pe colo cîte un ghem de curioşi; poliţia îi poftea să circule şi ghemul se înnoda la loc mai departe. Colţul cu avenue de la Porte-d' Argenteuil nu arsese. Se discuta şi acolo cu însufleţire. Dar mare lucru nu ştiau. Pierrot ridică nasul, cu vaga speranţă de a o vedea pe Yvonne la o fereastră, dar nu se arăta nimeni, nici măcar o slujnică scuturînd un covor. Continuă să facă ocolul Uni-Parkului şi, după avenue de la Porte d'Argenteuil, intră în rue des Larmes. Constată cu bucurie că şi capela scăpase. În

clipa în care trecea prin faţa ei, îl zări pe Mounnezergues ieşind din casă. Se recunoscură.

— Ce zici, tinere, strigă el de pe partea cealaltă a străzii, ăsta da noroc! Focul s-a oprit la cîţiva metri de mormînt.

Trecu drumul şi-i strînse lui Pierrot mîna dreaptă, cordial cum nu se mai poate.

— Am văzut tot incendiul, urmă el. Un spectacol măreţ, domnule. Mă temeam pentru principele meu, dar vîntul s-a întors exact cînd a trebuit. Tot patrulaterul e scrum, afară de... (arată spre capelă). Îţi dai seama cît sînt de fericit Nu că m-aş bucura de catastrofa asta, deşi... În sfîrşit, mai vorbim noi. Am să-ţi împărtăşesc părerile mele. Mă întreb însă ce are să facă acum Pradonet. Pradonet e directorul Uni-Parkului.

— Îl ştiu, zise Pierrot, am lucrat acolo.

— Ia uite, zise Mounnezergues. Ce făceai acolo?

— Le ţineam pe cucoane deasupra unui vîrtej de aer la Palace de la Rigolade. Dar n-am stat decît o seară. Şi încă o seară, ca servant la un fachir. Atîta tot.

Mounnezergues păru mulţumit de răspuns.

— Palace de la Rigolade, remarcă el, nu începuseră să-i dea foc încă de aseară?

— Aşa se pare. Cei doi amici care lucrau cu mine au fost daţi afară.

— Gînduri de răzbunare?

Pierrot nu înţelese. Mounnezergues observă.

— Dumneata ce crezi? îl întrebă el.

— Despre ce ?
— Despre incendiul ăsta.
Arată spre ruinele Uni-Parkului.
— Mă lasă rece, răspunse Pierrot.
Zîmbi, fiindcă descoperise deodată că, nemai trebuind să stea la pavilion, Yvonne putea, spera el, să mai iasă şi cu el în oraş din cînd în cînd, chiar dacă continua să se vadă cu Îngeraş.
Mounnezergues stărui.
— Crezi că e un accident, sau că focul a fost pus ?
— Habar n-am.
Şi după o clipă de gîndire :
— Oricum, nu l-am pus eu.
— Nici eu, zise Mounnezergues, deşi m-ar putea bănui, dat fiind că am un motiv. Dar cum aş putea s-o realizez ? Poate că un simplu scurt-circuit explică totul. Poate că trebuie să mai presupunem că Pradonet are greutăţi şi se bizuie pe o asigurare care să-l ajute să-şi mai împiciorongească treburile ?
— Eu nu ştiu nimic, zise Pierrot. Despre cum s-au petrecut lucrurile, l-am auzit, la intrarea principală, pe un tip destul de ciudat care pretinde că a văzut cu ochii lui şi a prins şpilul : cică ar fi luat foc avioanele şi s-ar fi desprins în plină viteză. Şi avioanele au dat foc pretutindeni. Mă întreb însă ce motiv aţi fi putut avea ca să provocaţi incendiul.
— O, cît despre asta, poţi fi liniştit, tinere. Nici un tribunal n-are să admită că o opinie ca a mea poate duce la asemenea acte de violenţă. Nu vorbesc doar de dorinţa de linişte, ar trebui să-ţi povestesc raporturile mele cu fostul dumitale patron, dar e un lucru care mă bucură, am să ţi-l spun între noi... ăsta e motivul meu... Dar nu mai spui la nimeni. Juri ?
Pierrot scuipă pe jos.
— Jur, zise.
— Ei bine, zise Mounnezergues, acum principele Luigi are să poată dormi liniştit. Nu te-ai gîndit ce faptă lipsită de cuviinţă a fost instalarea unui parc de atracţiuni lîngă un mormînt ? De azi înainte somnul de veci al principelui nu va mai fi tulburat de cîntecele difuzoarelor, de ţipetele femeilor şi de huruitul manejurilor.
— Dar Pradonet va reconstitui poate parcul ? sugeră Pierrot.
— Ei, vezi că nu stă în picioare ? Iar povestea cu avioanele în flăcări e o fantasmagorie. Eu n-am văzut nimic de soiul ăsta. Şi totuşi eram treaz de la primele flăcări. Da, cred că le aşteptam de mult. Dormeam, cu fereastra deschisă spre Uni-Park. Dormeam, să tot fi fost trei, trei şi jumătate. Şi m-am deşteptat, aşa cum te deşteaptă zorile sau cîntatul cocoşului. Dar de avioane care să fluture nici pomeneală.
Neştiind cum să continue convorbirea, Pierrot tăcea. După o clipă de linişte, Mounnezergues reluă :
— Pot fi bănuiţi şi cei care au mai vrut o dată să dea foc Palace-ului, încă în ajun : acum că s-au pornit, li s-o fi deschis pofta

de flăcări, de. Pot fi bănuiţi şi salariaţii concediaţi pe nedrept, ca dumneata şi prietenii dumitale. Sau poate un concurent. Cine ştie ? Mamar însuşi, care tocmai şi-a instalat circul peste drum de Pradonet. Fiindcă veni vorba, mi-am adus aminte că trebuie să mă duc să-i strîng mîna unui vechi prieten care lucrează acolo. Vino cu mine, tinere, am să te prezint unui tip interesant, îţi mai faci relaţii, poate găseşti chiar ceva de lucru pe acolo. N-ai nimica acum, nu ?

— Nu, zise Pierrot, caut.

— Foarte bine, hai cu mine.

Mounnezergues îşi terminase dichisitul cel de toate zilele al capelei şi al grădinii împrejmuitoare. Intră în casă ca să-şi lase sculele şi să-şi ia pălăria. Pe urmă îl luă cu el pe Pierrot. Coborîră pe rue des Larmes spre avenue de Chaillot pe care o traversară lăsînd în stînga ruinele dancingului din Uni-Park.

La circul Mamar era linişte. Mounnezergues strigă la un om care peria o zebră. Îl întrebă unde stă Psermis. Celălalt îi spuse că a plecat, sau mai bine zis n-a venit, fiindcă locuieşte la hotel. Şi Burma, ajutorul lui ? Pe la animale.

— Nu-l cunoşti pe Psermis ? îl întrebă Mounnezergues pe Pierrot. Nu ? N-ai fost niciodată la circ sau la music-hall ?

Nu. Pierrot mergea de obicei la cinema. Habar n-avea cine poate fi Psermis şi cu atît mai puţin Burma, după care plecă, împreună

cu Mounnezergues, să-l dibuie în vreun colţ de menajerie.

— E un vechi prieten de-al meu, zise Mounnezergues, unul din cei puţini, singurul. L-am cunoscut pe cînd dădea papagal la Anatomic' Hall, pe care tata îl aproviziona cu figuri de ceară. N-avea nici optsprezece ani şi încă de pe atunci îi umbla gura ca o moară stricată cînd îşi turuia parascoveniile. Şi închipuieşte-ţi, tinere, că l-am întîlnit mai tîrziu sergent la 3 Zuavi, unde mi-am făcut armata, în Algeria. Acolo începe să se intereseze de dresaj : îi studiază pe îmblînzitorii de şerpi şi învaţă el însuşi un mistreţ să umble pe picioroange, ceea ce nu mai făcuse nimeni pînă la dînsul. Acest prim succes îi dă imbold să meargă mai departe şi cînd s-a întors în Franţa s-a apucat de meserie. Precum nu ştii, a ajuns să înfăţişeze cele mai celebre animale dresate din amîndouă emisferele. Zic să înfăţişeze, fiindcă succesul îl îndreptăţeşte astăzi să cumpere animale gata dresate.

La intrarea în menajerie, aflară de la un clovn că Burma tocmai a plecat. Făcură stînga-mprejur.

— Păcat, zise Mounnezergues, aş fi vrut să-l cunoşti pe Psermis, ţi-ar fi găsit poate de lucru. Ţi-ar plăcea să călătoreşti cu un circ ambulant ?

— Mi-ar plăcea mai bine să rămîn la Paris, răspunse Pierrot. Dar un ciubuc de vreo două-trei săptămîni mi-ar conveni, mai ales că e pe-aici pe-aproape.

Se gîndea firește la Yvonne, care locuia alături.

— Nu trebuie să ceri prea multe, zise Mounnezergues.

Mounnezergues era gata acum să-l considere pe Pierrot ca pe fiul lui. Îl găsea simpatic. Îl apucase așa, deodată. E și prietenia o patimă, ca orice alta. Căci Mounnezergues nu săvîrșea păcatul preacurviei, nici cu fapta, nici în cugetul său. Trase cu coada ochiului la Pierrot și-și conteni pălăvrăgeala. Făcea să încolțească într-însul, spre a-l îndrăgi, gîndul că tare i-ar plăcea să-l lase urmaș pe Pierrot la custodia mormîntului principelui Luigi, pe scurt, să și-l facă moștenitor.

Tot frămîntînd aceste gînduri, Mounnezergues întreba pe fiecare circar pe care-l întîlnea dacă nu știe să-i spună unde ar putea, el, Mounnezergues, să-l găsească pe Psermis. Mai multe personaje nu găsiră nici un răspuns ; omul schelet le indică însă să încerce la Cocher Fidèle, o cîrciumă de birjari pe avenue de Chaillot colț cu boulevard Victor-Marie-Compte Hugo. N-au trebuit să meargă pînă acolo : nu departe de statuia lui Serpollet, dădură peste Psermis.

— Uite-l, zise Mounnezergues, arătîndu-i un slăbănog înalt, sașiu, care se apropia cu mîinile în buzunare fluierînd un cînticel deocheat.

Pierrot îl recunoscu pe fenomenul care perora în fața intrării principale de la Uni-Park. „Și eu care mi l-am și făcut dușman", gîndi Pierrot : trăgea nădejde însă ca celălalt să nu-l recunoască.

— Psermis ! strigă Mounnezergues, deschizîndu-și brațele.

Dresorul își conteni mersul și cîntarea ca să cerceteze situația. Se scurseră cîteva clipe. Timpul ținea cele două personaje la capetele unui fir elastic, întins. Își slăbi efortul și Psermis se aruncă spre Mounnezergues. Se îmbrățișară.

— Bată-te norocul, Mounnezergues ! zicea Psermis.

Se îmbrățișară, zîmbind îmbelșugat.

— Închipuiește-ți, zicea Psermis, că mă gîndeam să te caut. Îmi aminteam că locuiești în cartierul ăsta. Adresa însă am pierdut-o. Ghinion, ce să-i faci. Bată-te norocul, Mounnezergues ! Ehei, unde-i 3 Zuavi, și Constantine ? *Agí menà ! șuià barcà !*

Rîdea din toată inima.

— Și cămilele, ți-aduci aminte ? Bată-te norocul, Mounnezergues !

— Feciorul tău ?

— A, nu ! Știi doar că nu-s însurat.

Și celălalt, la ureche :

— Păcatele tinereților ?

— Da' nicidecum, frate. E un tînăr funcționar de la Uni-Park, căruia îi face plăcere să stea de vorbă cu mine.

— Și a rămas fără slujbă.

— Întocmai. N-ai cumva ceva pentru el la Mamar ?

Psermis se gîndi, sau se făcu că se gîndeşte.

— Deocamdată nu văd nimic, îţi dau de veste însă cînd se iveşte ceva.

După ce îşi jucă astfel în cel mai clasic stil cu putinţă rolul de patron, Psermis se întoarse de unde a plecat, evocînd din nou Constantine, regimentul 3 Zuavi şi cămilele din Biskra, bled deopotrivă de cunoscut pentru curmalele lui. Cum Mounnezergues nu-i rămînea dator cu răspunsurile, Pierrot se plictisi în curînd. Izbuti destul de lesne s-o şteargă, cu toată prietenia pe care i-o arăta acum Mounnezergues, adumbrită însă pentru moment de tainicele ecouri ale zilelor sale de tinereţe.

— Îţi dau de veste dacă aflu ceva, îi strigă Psermis.

Pierrot se întrebă cum are s-o facă.

Se depărtă.

Era spre prînz, aşa că Uni-Parkul se impunea. Pierrot o luă deci, iar în sus pe boulevard Extérieur. În faţa Parcului de atracţiuni, mai staţionau încă pîlcuri de oameni. Din autobuzele care treceau, pasagerii se ridioau să vadă ruinele, scrumul şi cărbunii.

Pierrot spera să-i vadă pe Îngeraş sau pe Degeţel, dar nu era nici unul în cîrciumă. Făcu turul localului, apoi, după ce comandă una mică la tejghea, se instală în faţa unui aparat cu bile şi, aruncîndu-şi polul înăuntru, începu o partidă. Cîteva edecuri stăteau

de vorbă cu casiera; vorbeau, fireşte, despre incendiu.

Pierrot pierdu.

Văzînd că se cîştigă prea mult, proprietarul aparatului venise desigur în ajun să modifice nivelul şi să pilească niscai macazuri, smintind direcţia cea bună. Pierrot nu mai stărui. Îşi bău aperitivul ascultînd ce vorbeşte lumea; de la care nu află mai nimic nou; decît că unii credeau în scurt-circuit, iar alţii ziceau că poliţia cercetează cazul.

Nici Îngeraş, nici Degeţel nu se arătau, aşa că Pierrot prînzi în picioare; un sandviş. Se duse să-şi petreacă restul după-amiezii pe cheiul Seneii; îşi îngădui chiar un strand şi înotă sîrguincios. Şi la dus şi la întors, i se scurgeau ochii la blocul Pradonet, fără să vadă însă nimic interesant. Seara, la Uni-Bar, iar nici urmă de prieteni.

Pierrot cină într-un restaurant unde nu se pun nici hîrtii albe pe mese, desigur fiindcă, precum se anunţă, se găteşte ca la mama acasă. Îşi îngădui pe urmă un cinema (rula tocmai, coincidenţă, *Focul din Chicago)* şi se întoarse apoi, în noapte, acasă. Pe drum se gîndi, printre altele, că trebuie să înceapă să dea din mîini să-şi găsească o slujbă. Nu stărui, totuşi, asupra acestui gînd, mai iute ca o fulgerare; încolo, se gîndi puţin la Yvonne şi mult la nimic.

În zilele care urmară, şi care fură patru, efectuă acelaşi dus şi întors de la hotel la Pont d' Argenteuil şi de la Pont d' Argen-

teuil la hotel, cu cîteva ocoluri în jurul Uni-Parkului. N-o revăzu nici pe Yvonne, nici pe prietenii lui, cu toate că-i căută, şi nici pe Mounnezergues sau pe Psermis, fiindcă îi evita. Abia în seara celei de-a patra zile, văduvit de întîlniri şi prieteni, pe cînd se întorcea agale de pe malurile Senei, unde văzuse pescarii şi înotătorii împărtăşindu-şi, într-o unire, fericirea, cu atîta măsură, încît mai rămînea încă destulă pentru şoferii de camioane care, cu toată stricteţea orarului, se opreau într-una din cîrciumile de lîngă pod ca să bea ultimul păhărel de vin roşu înainte de a intra sau de a ieşi din Paris, şi în vreme ce cugeta în sinea lui la această imagine alegorică, ajunse să cerceteze din nou fulgerarea care-l lovise mai deunăzi, şi anume că era vremea să dea din mîini ca să găsească o bucată de pîine, căci mare lucru nu-i rămînea în buzunar, iar fondul de rulment pentru P. M. U. i-l topise chiar în ajun săritura unui trăpaş cu cotă grasă pe care-l enervase o umbrelă roşie ce se deschidea brusc. O dată dobîndită această noţiune teoretică, urmă să treacă la realizarea practică. Pierrot îşi examină posibilităţile : un văr de departe, la care se ducea în aspre împrejurări analoage, îi va găsi fără îndoială un loc de ghid la Tîrgul din Paris ; un fost patron îl va reprimi poate pentru a încasa în mahalalele mărginaşe cotizaţiile la Asigurările pe termen scurt ; ziarele oferau coloane întregi de cereri şi oferte ; puteau fi vizitate

felurite persoane. Dintre toţi, Pierrot îl alese pe papa Mounnezergues.

Cu coatele pe pervazul ferestrei, papa Mounnezergues îşi fuma pipa. Prezbit, îl observase pe Pierrot de îndată ce acesta se ivise pe rue des Larmes după colţul cu avenue de la Porte d' Argenteuil : avusese astfel răgaz să-şi stăpînească bucuria ; voia să-i dea liniştit tînărului vestea cea bună că-i găsise un ciubuc destul de nostim. Pierrot, care, datorită sticlelor lui groase vedea bine şi el, simţise că celălalt îl pîndeşte şi înainta şi mai în dorul lelii ca de obicei. Totuşi, cînd fu la o distanţă rezonabilă, zîmbi cu amabilitate şi-şi duse două degete la pălărie. Mounnezergues îl interpelă :

— Intră, frate ! Tocmai aveam să-ţi spun ceva ! Intră fără să baţi ! Poarta e deschisă. Intră pe dreapta în grădină şi ia-o pe culoar. Te aştept aici.

— Mulţumesc, domnu' Mounnezergues, zise Pierrot.

E mai bine să mulţumeşti dinainte, gîndi Pierrot, cam fără prea mare entuziasm ; se şi vedea rînind baliga în arena lui Mamar. De altfel, nu era obligat să primească ce avea să-i ofere Mounnezergues. Străbătînd grădina, era aproape hotărît să nu se lase înhămat la un circ ambulant. Intrînd în casă, se hotărîse de tot. Viaţa asta de haimana, departe de Yvonne şi de Port d' Argenteuil, nu-i spunea chiar nimic.

Mounnezergues îl aştepta în picioare în fundul culoarului. Îl privea zîmbind. Pierrot se

miră văzîndu-l cît a întinerit în așa puține zile. Înaintă, scoțîndu-și politicos, dar demn, pălăria moale.

— Am căutat de lucru prin alte cartiere, îi spuse el, și așa se face că n-am putut veni pe la dumneavoastră zilele astea.

Mounnezergues îi zîmbea mai departe, dar nu-i răspunse nimic. Pierrot se opri, necutezînd să-i întindă mîna, tăcerea aceasta făcîndu-l să bănuie o declarație atît de însemnată încît excludea banalitatea saluturilor cotidiene, dar, fiindcă se gîndea că declarația cu pricina privea înregimentarea lui, a lui Pierrot, în circul Mamar, circ ambulant, chibzui că va da cea mai bună dovadă de tact arătînd că n-are nimic împotrivă să urmeze zisa întreprindere în peregrinările ei, deși îl țin puternice rădăcini în glia-i pariziană.

— Deunăzi, urmă el cu o prefăcută sfială pe care o socoti delicată cum nu se mai poate, domnul acela care e prieten cu dumneavoastră spunea că s-ar putea să aibă ceva pentru mine... Treceam acum... Și fiindcă mi s-a părut că vă interesați de mine, veneam să văd dacă... dacă...

Cu muțenia lui zîmbitoare, Mounnezergues părea însă foarte hotărît să-i smulgă o jalbă pe deplin formulată. Așa că Pierrot îi dădu drumul :

— Veneam să văd dacă nu e ceva pentru mine la circul Mamar.

— A ! aici erai, spuse un glas în spatele lui. Mă întrebam ce te-ai făcut.

Era Mounnezergues. Pierrot se întoarse și-l văzu.

— Pe ăsta, zise Mounnezergues, arătînd spre manechin, l-am făcut acum vreo zece ani, ca să mă distrez. Ce mai distracție, ai să spui dumneata. Dar intră, te rog.

Pierrot intră, destul de mulțumit că a vorbit măcar și cîteva clipe cu un chip de ceară.

— Ce bei ? întrebă Mounnezergues. O vișinată ?

— Cu plăcere, zise Pierrot.

În fața lui, în perete, era un portret mare.

— Prințul Luigi, spuse Mounnezergues, umplînd două păhărele. E mărit după o fotografie apărută în ziarele vremii. Seamănă. L-a făcut un artist. Într-o zi, mi-a venit ideea să-i fac capul din ceară. Mi-a ieșit bine. L-am ținut vreo trei luni și apoi l-am retopit, mi se părea că e o lipsă de respect față de principe. Dar nu de asta e vorba. Cum îți place vișinata mea ?

— Foarte bună, domnule Mounnezergues.

— Domnule Mounnezergues. Te rog fără domnule. Dar iată care-i chestiunea și de ce mă bucur să te văd. Ți-am găsit un ciubuc, pe vreo cîteva zile numai, dar oricît, tot e ceva, și-apoi are să te distreze, sînt sigur.

Pe vreo cîteva zile, mai mergea.

— Mulțumesc, zise Pierrot. Mulțumesc domnu' Mounnezergues.

— Mai lasă-mă, frate, cu domnule, fir-ar să fie ! strigă Mounnezergues.

Pierrot era acum curios să afle ce putea Mounnezergues socoti „distractiv" — cel puțin pentru el, Pierrot. Dar se auzi sunînd la poartă.

Mounnezergues se aplecă peste fereastră să vadă cine e.

— E Pradonet, îi spuse el lui Pierrot.

— Bun, am plecat, spuse Pierrot. Am să trec altă dată.

— Nicidecum, fătul meu, rămîi, nu mă deranjezi.

Și se grăbi să deschidă.

Pierrot se duse și el la fereastră. De la parterul acela ceva mai nălțuț se puteau vedea nu numai capela tăcută, înțărcată în scuarul ei dreptunghiular, ci și întinsul cîmp de cărbune și scrum care reprezenta starea actuală a Uni-Parkului. Răsucite, coapte și răscoapte și amenințînd cerul, doar grinzile Alpinic-ului aveau în ele ceva tragic. Restul nu părea de loc mai dezolat decît pe vremea cînd funcționa cu nume de atracțiuni, și rămînea la fel de plăcut la privire, mai cu seamă dacă-i adăugai și farmecele jocului de-a identificatul : aici era manejul cutare, acolo se afla pavilionul cărturăresei. Pierrot căuta locul pavilionului. Yvonnei, cînd intră în odaie Pradonet. Se întoarse.

— Intră, omule, spunea Mounnezergues, tînărul nu ne deranjează. Putem sta de vorbă de față cu el. Un păhărel de vișinată ?

— Bucuros, zise Pradonet.

După ce-l cercetă pe Pierrot, care-l salutase politicos din cap, adăugă :

— Parcă l-am mai întîlnit undeva pe băiatul ăsta.

Și către Pierrot :

— Nu te-am mai văzut în altă parte, tinere ? Sînt Pradonet, directorul Uni-Parkului.

— Am făcut serviciu acolo, zise Pierrot. Poate că acolo m-ați văzut.

— Poate, zise Pradonet.

Îl cercetă încă o dată pe Pierrot, dar fără a izbuti să-și formeze o părere. Se întoarse apoi spre Mounnezergues :

— Vreau să vorbim serios, Mounnezergues.

— Te ascult, zise Mounnezergues. Ia o picătură de vișinată.

— Tînărul ăsta mă stinghereşte. Nu poți să-i spui să plece ?

— Am plecat, domnu' Mounnezergues, zise Pierrot.

— Ba rămîi, fecioraș, îi spuse Mounnezergues, care adăugă, pentru Pradonet : Poți vorbi de față cu el, e fiul meu adoptiv, n-am nimic să-i ascund

Declarația asta îl ului pe Pradonet și-l lăsă mut cîteva clipe. Se întreba dacă astfel pozițiile lor nu s-au modificat cumva.

— Adoptiv de-adevărat ? îl întrebă el pe Mounnezergues. Te moștenește ?

— Bineînțeles.

— Dar nu-i nici anul de cînd m-ai asigurat că n-ai moștenitori.

— Ei bine, acum am unul.

— Nu, nu nu, strigă Pradonet. Nu înghit.

Mă aiureşti de-o viaţă întreagă cu terenul ăsta asigurîndu-mă că n-ai moştenitori şi acum, poftim, răsare unul ca din pămînt.

— Asta, zise Mounnezergues, e treàba mea. Nu te priveşte viaţa mea particulară, nu-i aşa ? Tot ce pot să fac e să te sfătuiesc să ţii seama în planurile dumitale de existenţa zisului moştenitor.

— Straşnic le mai pui la cale, zise Pradonet, aruncîndu-i priviri furioase lui Pierrot.

Pierrot îi zîmbi îndatoritor.

— Fiindcă veni vorba, zise Mounnezergues, ce-i cu incendiul acela ?

— Ai văzut, domnule, zise foarte mîndru Pradonet, ce catastrofă ! A ars tot. Nimic n-a rămas.

— E o lovitură grea pentru dumneata, zise Mounnezergues.

— Oarecum, zise Pradonet, Mai ales la început de sezon, e o calamitate. Dar sînt asigurat.

— Şi Asigurările îţi vor plăti ? întrebă Mounnezergues.

— De ce n-ar plăti ? Acum e anchetă, dar nu mă priveşte rezultatul. De plătit au să plătească.

— Nu prea pare să te intereseze de ce a ars Uni-Parkul, observă Mounnezergues.

— Aici greşeşti, Mounnezergues. M-am gîndit chiar foarte mult.

— Şi la ce încheiere ai ajuns ?

— La nici una, zise Pradonet. Oricum, nu-i vina mea şi Asigurările vor plăti şi cu banii ăştia sau cu alţii am să construiesc un Uni-

Park care să nu mai fie un bîlci, ci un monument, şi de asta am venit să te văd, Mounnezergues. Fiindcă pentru ca monumentul meu să fie un monument adevărat, trebuie să fie pătrat, şi ca să fie pătrat îmi trebuie terenul dumitale, Mounnezergues, şi trebuie dărîmată capela prinţului dumitale.

— Nu, zise Mounnezergues.

— Ascultă-mă, Mounnezergues. Viitorul Uni-Park va avea şapte etaje, şapte etaje de cîte şase metri înălţime. La fiecare etaj vor fi alte atracţiuni, manejuri, de toate, şi un Alpinic-Railway va goni prin toată clădirea. Şi pe terasă va fi o piscină, un dancing şi un turn de paraşute. Şi asta nu-i nimic, pe lîngă ce voi mai născoci încă. Va fi aşadar un lucru unic, lumea va veni anume la Paris să-l vadă, va fi ceva fără asemănare pe tot mapamondul, şi dumneata vrei ca de dragul unui prinţ poldev să împiedici realizarea acestui proiect. Şi să lipseşti Parisul de cea mai mare minune a lui ? Nu, Mounnezergues, n-ai să faci una ca asta. Pentru mine, pentru Paris, pentru Franţa, te rog, îndurare !

— Ciuciu ! zise Mounnezergues.

— Eşti un . . . zise Pradonet. Eşti un . . . zise Pradonet un . . . zise Pradonet, om fără minte. Da, un om fără minte.

Se sculase şi înota prin odaie cu mîinile lui mari, mai-mai să spargă bibelourile sau să dea jos portretul prinţului Luigi. Apoi se aşeză la loc şi îşi bău vişinata.

— Nu-i rea, zise el, cît se poate de calm. Oricum, Mounnezergues, mai gîndeşte-te la

propunerea mea. Îţi ofer două sute de mii de franci, jumătate peşin, jumătate în şase luni. De acord ?

— Nu, zise Mounnezergues.

Pradonet oftă.

Se uită visător la paharul gol, apoi se ridică. Îi strînse mîna lui Mounnezergues, spunîndu-i „mai vorbim noi" şi în treacăt îi strînse mîna şi lui Pierrot.

Plecă.

Aşteptînd să se întoarcă Mounnezergues, care se dusese să-şi petreacă musafirul, Pierrot privi din nou, portretul prinţului Luigi. Era o frumoasă operă de artă, desigur asemănătoare, cu părul şi genele desenate la mare fix, ca la fotograf. Cît despre model, trebuie să fi fost băiat frumos, deşi puţin cam escroc internaţional. Dacă se gîndea bine, Pierrot nu-l găsea din cale afară de simpatic şi abia cînd îşi aminti că sărmanul tînăr a pierit în floarea vîrstei, şi într-un accident stupid, îi iertă benghiurile, ochii prea bruni-închişi şi gomina argentină şi se învoi să admită că bine face Mounnezergues că îi păzeşte mormîntul cu asemenea deplină, deşi inexplicabilă credinţă.

— Bietul băiat, nu ? zise Mounnezergues întorcîndu-se. Să moară aşa : în floarea vîrstei, ce ticăloşie ! Te întrebi desigur cum pot fi atît de legat de un om pe care nu l-am cunoscut decît cînd îşi dădea sufletul, încît să-i jertfesc o sumă frumuşică — ai văzut cum l-am repezit pe Pradonet, măcar

i-am spus-o de la obraz ! — ei, ce-ţi spuneam ?

— Vă închipuiaţi că sînt uluit văzîndu-vă atît de devotat cauzei odihnei sufleteşti a prinţilor poldevi.

— De ce să-mi „închipui" ? Nu eşti convins că aşa e ?

— O, ştiţi, mie nu-mi place să iscodesc. Ca şi convorbirea cu Pradonet, dacă doriţi, eu n-am auzit nimic, gata. Nu-mi mai aduc aminte de nimic, dacă aşa vă convine.

Mounnezergues îl privi grav :

— Şi dumneata eşti un tip ciudat. Vreau să-ţi spun în orice caz că, dacă ai fi vrut să-ţi răspund la întrebarea pe care-mi închipuiam că ai să mi-o pui, ei bine, n-aş fi ştiut ce să-ţi răspund. Asta e.

— Ştiţi, n-am venit să vă tulbur, zise Pierrot.

— Eşti drăguţ, zise Mounnezergues distrat. Chibzuia.

— A ! strigă el. Şi slujba dumitale ! Pradonet ne-a întrerupt. Te interesează ?

— O, da desigur, zise Pierrot. Dar despre ce e vorba

— Nu ţi-am spus ?

— Mi-aţi spus doar că e o treabă de cîteva zile.

— Aşa e. Iată. Întîi : ai carnet de şofer ?

— Fireşte, zise Pierrot.

— Îmi închipuiam. Ai putea să conduci o camionetă ?

— Te cred, zise Pierrot.

— Ei bine, uite care e treaba. Ţi-am vorbit de Psermis. L-ai şi văzut. Ţi-am spus că ţine animale dresate. Le cumpără de la dresori, mai ales de la Voussois, care locuieşte în Midi. Cîteodată animalele nu corespund. Aşa s-a întîmplat cu ultimul lot pe care i l-a trimis. Va trebui să duci înapoi animalele astea la Voussois şi să aduci un lot de elemente noi pentru Psermis. Mamar îi împrumută o camionetă pe care-ai s-o conduci dumneata. Pe scurt, ţi se oferă o mică plimbare.

— Şi-mi şi plăteşte ?

— Chiar binişor. N-o să ai însă de lucru decît vreo săptămînă.

— Bun şi iepurele, zise Pierrot care, cu prilejul ăsta, încercă sentimentul numit recunoştinţă.

În clipa aceea nu se gîndea, fireşte, la moştenirea lui Mounnezergues.

VII

Peste cîteva zile, pe R.N. [1] X bis, Pierrot gonea pe cît îi îngăduia camioneta circului Mamar. Plecat de la Paris pe la şapte, spera să ajungă la prînz la Butanges. Ieşise acum din oraş, trăgea în piept un aer curat de vacanţă şi de ţară, altminteri necontenit alterat de feluritele turisme şi camioane cu viteză mai mare ca a lui, şi erau destule. Şi totuşi, se simţea fericit, fredona „tot la drum, la drum, la drum“ şi „lingura şi strachina“. Lîngă el, Piţigoi, cu şapca dată pe ceafă şi înfofolit într-o blană de oaie, se uita cu luare-aminte la peisaj, privind ţintă înainte. Din cînd în cînd se întorcea spre Pierrot, care îi adresa atunci cel mai fermecător zîmbet de care era în stare. Lîngă Piţigoi, Pistol, aplecat peste portieră, cerceta şi el deopotrivă de sîrguin-

---

[1] ***Route Nationale* — Drum naţional (n. t.).**

cios peisajul propus. În sfîrșit, înăuntru, domnea de asemenea liniștea și pacea și nici la trecerile de cale ferată sau la hopurile ceva mai cocoșate Pierrot n-auzea iscîndu-se nici un protest. Era destul de ageamiu la volan, așa că nu-l necăjea că mașina nu era decît o rablă, îngăduindu-i să apese pînă la fund pe accelerator, fără să sară peste patruzeci Vedea într-una alte mașini depășindu-l, fără ciudă nici pizmă, și se veselea în tăcere de tot ce-i părea atrăgător din cîte i se perindau pe dinaintea ochilor : șoseaua cînd se întindea, dreaptă, înainte, șoseaua cînd făcea serpentine, cantonierii și iezișorii, sătulețele tihnite și, pe pășunile lor, filozoficele vaci ; ca să nu mai vorbim de Pițigoi și Pistol, care-i plăceau nespus.

Către prînz, era încă departe de Butanges. Se opri în cîmp spre a se pișa la un copac și, cu același prilej, a reflecta studiind harta Taride. Avea, firește, să fie în întîrziere față de orarul pe care și-l propusese, așa că hotărî să se oprească de prînz în prima comună, care se numea Saint-Mouézy-sur-Eon. Peste drum de halele vechi, găsi un han care i se păru pe plac și își trase mașina în spatele unui camion uriaș. Îi cercetă conținutul : toată lumea călătorise bine, dar tuturor le era foame. Pierrot se uită pe fițuica pe care i-o înmînase Psermis, împărți tainurile potrivit instrucțiunilor primite și nu uită să dea și de băut. În vremea aceasta, mitocanii și mocofanii[1], puști și adulți, descoperiseră prezența lui Pițigoi, care se instalase la volan ; nu prea știau ce să creadă, dar se pregăteau să rîdă.

După ce termină treaba cu dobitoacele, Pierrot intră în local, îi salută pe cei de față și întrebă dacă se poate mînca. Firește, da, erau gata să-l hrănească. Reținu o masă cu trei tacîmuri și se duse să-și ia cei doi tovarăși, care săriră voioși din camionetă. Mulțimea își arăta mai vîrtos bucuria. În local se așternu o liniște imperioasă cînd intrară și, văzîndu-i cum se așază cîteșitrei la masă, rămaseră toți încremeniți.

Pierrot se instală înaintea farfuriei cu mare mulțumire : îi era tare foame. După ce își aruncă blana într-un colț, Pițigoi se așeză în fața lui, iar Pistol luă al treilea scaun, la capătul mesei, între ei amîndoi. Oamenii care-i priveau erau (în afară de o chelneriță care circula printre mese și de o bașoaldă de matroană care dospea în spatele tejghelei în grăsimea ei) șoferul camionului uriaș ca un acolit, comisionarul unui mare magazin, în uniformă, cu șoferul lui (mașina lor îi scăpase lui Pierrot), un biciclist care nu-și scosese agrafele care-i strîngeau manșetele pantalonilor, și un domn gras care trebuie să fi fost de prin partea locului și care părea că se duce la vînătoare. Toți aceștia priveau așadar la treimea noastră fără a sufla un cuvînt. Pierrot se făcea că nu ia în seamă atenția susținută de care se bucurau.

---
[1] În original: *mitocans et mocofans* (n. tr.).

Fata se apropie de el.

— Doriţi să prînziţi ? întrebă ea cu emoţie în glas.

— Nu, zise Pierrot, să cinăm. Dar azi cinăm mai devreme, adică acum.

Piţigoi păru să guste gluma şi-i aruncă fetei o privire lubrică şi mucalită totodată, care o îngheţă. Se bîlbîi :

— Bine, domnule.

Pierrot cercetă lista şi întrebă :

— Mai e încă tot ce-i aici ?

— Da, domnule.

— Atunci, spuse el, gustări asortate pentru toată lumea. Pe urmă, eu am să iau nişte măruntaie, domnul (arătă spre Piţigoi) un ciolan cu fasole — îţi place ? îl întrebă el (Piţigoi dădu uşurel de cîteva ori cu pumnii în masă, în chip de evidentă încuviinţare) — şi pentru dumnealui (Pierrot arătă spre Pistol), o supă bună cu crutoane şi napi, porţie dublă : e vegetarian. Nu-i aşa, bătrîne ? îl întrebă el pe Pistol, care nu răspunse, desigur nepăsător la genul acesta de calificative.

Fata sta locului, încremenită şi năucă.

— O sticluţă bună de vin roşu pentru mine, adăugă Pierrot, şi apă pentru dumnealor.

Fata se îndepărtă aiurită. Se îndreptă spre patroană.

În vremea aceasta, Pierrot îşi freca mulţumit mîinile, Piţigoi îşi ştergea de zor farfuria şi Pistol, care izbutise să tragă la dînsul solniţa, îi absorbea în porţii mici conţinutul.

Curînd fata se înapoie, purtînd un mesaj. Şi îl formulă astfel :

— Vă servim, îi spuse ea lui Pierrot, dar cucoana a zis că ea nu dă voie la animale să mănînce în vasele în care mănîncă oamenii.

— Hai, mişcă, toanto, zise Pierrot.

— Vă rog, domnule, zise slujnica.

— Nici un vă rog. Mişcă, toanto, şi-i spune cucoanei că o să halim aici toţi trei, cu tot respectul ce ni se cuvine, şi în vase adevărate, nu la troacă, e bine ? Plătesc.

Se bătu pe piept, în locul unde-şi ţinea portofelul.

— N-a zis de dumneavoastră, stărui ospătăriţa, de ei a zis. Te umpli de boli de la animale, e lucru sigur.

— Şi pe tine, îi întoarse şoptit Pierrot, pe tine de sculament ce animal te-a umplut?

O ciupi de buci, iar Piţigoi îi deznodă cordonul de la şorţ, reinventînd într-o sclipire de geniu această glumă atît de curent practicată prin toate birturile cu vistavoi.

— Haida-de, dă-i bătaie şi fără fasoane.

Se îndepărtă din nou, de rîndul ăsta în direcţia bucătăriei, unde robotea jupînul. Piţigoi o privi eclipsîndu-se în spatele uşii, apoi, întorcîndu-se spre Pierrot, îi întinse mîna, desigur ca să-l felicite pentru cuvintele-i energice şi fermitatea ripostei. Pierrot fireşte, i-o strînse. Ceilalţi din sală stăteau muţi, aproape încremeniţi : uimirea li se citea pe fiecare trăsătură a feţei şi se cunoş-

teau după mutre că erau pilaf. Afară, cîţiva tineri bădărani[1] îşi turteau nasurile de fereastră. Zărindu-i, Piţigoi le adresă vreo două strîmbături ; curînd însă nici nu-i mai băgă în seamă. Se apucă atunci să guste din borcanul cu muştar, cum însă prima linguriţă păru să-i demonstreze că substanţa cu pricina îşi are obîrşia în maliţiozitatea unui mehenghi, era cît p-aci să arunce vasul într-o oglindă unde se agita un tip care părea să vădească prezenţa unui al doilea Piţigoi. Pierrot îl reţinu la vreme. Celălalt însă, văzînd că i se răpeşte plăcerea, îi aruncă o privire sălbatică : era fioros. Pierrot ochi numaidecît o cană de apă, hotărît să-i spargă capul lui Piţigoi dacă acesta din urmă şi-ar fi înfăptuit cugetele rele pe care le urzea. Noroc că se ivi, din bucătărie, fata cu tava cu gustări ; atenţia lui Piţigoi fu abătută, mînia i se domoli ; lui Pierrot îi lăsa gura apă. În vremea aceasta, Pistol rămăsese cît se poate de liniştit.

— Am adus gustări pentru toată lumea, zise slujnicuţa.

— Păi vezi ? replică Pierrot, care începu să-i servească pe cei doi tovarăşi ai săi, nepunîndu-i, totuşi, lui Pistol în farfurie decît substanţe vegetale.

Mînuind cu dibăcie furculiţa şi cuţitul, Piţigoi îşi atacă voios porţia, ceea ce făcu deopotrivă şi Pierrot. După ce-şi adulmecă

[1] În original: *des jeunes badarans* (n. tr.).

bănuitor farfuria, Pistol aruncă o privire de jur împrejur (ceea ce îi nelinişti oarecum pe cei de faţă), o măsură pe fată din cap pînă-n picioare, cu ochiul lui verde-albăstrui şi căprui ; în sfîrşit se hotărî. Şi se auziră trosnind ţelina şi ridichile trandafirii în dinţii lui pe cît de gălbui, pe atît de puternici.

— Cum te cheamă ? o întrebă Pierrot pe fata care sta ca o neroadă şi privea cu gura căscată la cei trei.

— Mathurine, domnule, răspunse ea.

— Ei bine, Mathurine, tunde-o, vrem să mîncăm liniştiţi. Cînd terminăm felul întîi te sunăm.

— Da, domnule, zise ea şi fugi.

Spectatorii se socotiră vizaţi şi îşi luară nişte mutre fireşti, degajate. De altfel, cei doi gorobeţi de pe camionul uriaş, care îşi terminaseră coniacul, plătiră şi plecară. Domnul cel gras care părea din partea locului plecă şi el. Două personaje nedefinite intrară şi luară cîte o halbă, stînd de-o parolă, şi fără a părea să ia în seamă masa lui Pierrot. Toate astea îi restituiau localului toate aparenţele cotidianităţii. Mathurine aduse apoi măruntaiele şi ciolanul cu fasole şi, pentru Pistol, o supă şi napi. Pe urmă îşi administrară brînză, şi încheiară masa cu fructe. Pierrot luă o cafea, nu şi ceilalţi doi. Piţigoi acceptă resemnat această privaţiune, fiindcă nu-i plăcea cafeaua ; era însă oprit de la vin, şi asta o îndura mai greu, căci n-avea dreptul decît la apă înroşită. Pistol îşi vedea liniştit de treaba lui.

În timp ce își golea sticluța de vin roșu, Pierrot își simțea crepusculul interior străbătut din cînd în cînd de fulgurații filozofice de genul: „Merită totuși să trăiești", sau, pe altă temă: „Ce interesantă e viața", sau „Ciudate lucruri se mai întîmplă pe lumea asta". Cîteva rachete sentimentale (amintirea Yvonnei) țîșneau pînă în vîrful bolții, recăzînd apoi într-o ploaie de scîntei. Și, în sfîrșit, un proiector poetic se plimba din cînd în cînd pe cerul acesta izvodit de penelul lui metaforic, iar Pierrot, văzînd scena ce i se înfățișa, își zicea: „ca-n filme". Și le zîmbea celor doi tovarăși ai săi, care, hotărît, păreau să-l găsească tot mai simpatic. La urma urmelor, ieri nici nu se cunoșteau.

În clipa cînd Mathurine aducea cafeaua, jupînul ieși din bucătărie și, după ce îl salută pe biciclist și pe cei doi comisionari (desigur că îi cunoștea), se îndreptă cu pas hotărît spre cei trei reprezentanți ai circului Mamar.

— Ei, îl întrebă el pe Pierrot, cum a fost?

— Destul de bun, zise Pierrot.

— Și dumnealor... le-a plăcut?

— V-a plăcut? îi întrebă Pierrot.

Amîndoi dădură din cap, de sus în jos.

— Îmi pare bine, zise cîrciumarul. N-am în fiecare zi cinstea să servesc asemenea oaspeți de seamă. Permiteți-mi să dau și eu un rînd. Mathurine! Sticla de vișinată, aceea din care beau eu, și două pahare.

— Are să fie greu să nu-i dau și lui Pițigoi. Prefer să nu-l supăr.

— Trei pahare, strigă cîrciumarul.

— Pistol e naturist: nici carne, nici alcool.

Cîrciumarul trase un scaun și se așeză lîngă Pistol, care-i inspira mai multă încredere decît Pițigoi, ce-l iscodea cu ochii mijiți.

— A dumitale e camioneta de afară?

— Da.

— Sînteți de la circul Mamar?

— Da.

Mathurine aduse vișinată. Ciocniră. Pițigoi găsi că nu e rea. Cîrciumarul umplu din nou paharele.

— Unde e acum circul Mamar? întrebă cîrciumarul.

— La Porte de Chaillot, peste drum de Uni-Park. Care a ars, a scris și-n ziare.

— Am văzut, zise cîrciumarul. O catastrofă. Au pierit și ceva case primprejur?

— Nu. Au ars numai pavilioanele și atracțiunile.

— Cunoști cartierul?

— Te cred, zise Pierrot.

Pistol, pe care conversația îl plictisea, adormise. Pițigoi scosese din buzunar un trabuc, îl aprinsese și fuma, placid.

— Știi o bodeguță pe rue des Larmes colț cu Avenue de la Porte d'Argenteuil?

— Nu, răspunse Pierrot. Nu există.

— Să nu mai existe? zise cîrciumarul. Bodega Posidon? Asta e numele meu.

— Nu, zise Pierrot. Nu mai există. Acum e un garaj.

— Îmi închipuiam eu, zise cîrciumarul. Totul se schimbă pe lumea asta. Nimic nu ține.

Tot ce ai văzut cînd ai fost tînăr, cînd ești bătrîn a dispărut. Nu te scalzi de două ori în aceeași apă. Zici că afară e ziuă și peste cîteva ceasuri e noapte, zici că e noapte și peste cîteva ceasuri e ziuă. Nimic nu ține, totul se mișcă. Dar nu te plictisesc ? E adevărat că ești prea tînăr ca să le înțelegi pe toate astea, deși n-ai decît să-ți scuturi puțin amintirile și ai să vezi cum o iau toate din loc în jurul tău, dacă nu cumva au și luat-o. Nu zău... adevărat că nu mai există Bodega Posidon ?

— Ți-am spus. E nostim că ai stat acolo în cartier. Asta zic și eu o întîlnire ! Cartierul ăsta îl cunosc ca pe buzunarul meu.

— Am ținut un local acolo vreme de douăzeci de ani. Sînt vreo cinci-șase ani de cînd am plecat.

— Atunci cunoști desigur capela ! exclamă Pierrot.

— Care capelă ? întrebă Posidon.

— Capela poldevă, frate, pe rue des Larmes, în spatele Uni-Parkului.

— Nu, n-o știu, zise Posidon.

— În mijlocul unui mic scuar.

— Nu, nu-l știu.

— Ei, lasă, zise Pierrot.

— Ești sigur că e o capelă pe strada aceea ?

— Ei, lasă, zise Pierrot.

Ceru socoteala și plăti. Mathurine își luă bacșișul și, cînd plecă, Pițigoi îi deznodă încă o dată cordonul de la șorț.

— Totuși, nostimă întîmplare, zise Pierrot, că ai locuit pe acolo.

— Dar e ciudat, capela asta, n-o văd de fel...

Pierrot îi strînse mîna și îl trezi pe Pistol care sări jos de pe scaun. Pițigoi se dusese să-și ia blana.

— La revedere, doamnelor și domnilor, zise Pierrot.

Ieșiră cîteșitrei și camioneta luă curînd din nou drumul spre Butanges, prin care trecu pe la patru după-amiază. La cinci, intră în pădurea Scribe, din care ieși pe la șase. La șapte, erau la Antony, mare citadelă industrială. Pierrot hotărî să-și urmeze drumul și să doarmă la Saint-Flers-sur-Caillavet. Opri în fața unui hotel zis La Calul Bălan, care i se păru potrivit cu starea lui socială. După ce trase mașina în garaj și-i inspectă încărcătura, care i se înfățișa în bune condiții și suportînd cu bine ostenelile călătoriei, se apucă să-l caute pe hotelier, care se întîmplă să fie o femeie lungă și slabă, mai mult decît slabă, care-și făcea casa în spatele unui ghișeu mărginit pînă la două treimi cu geam. Cînd Pierrot îi ceru o cameră cu două paturi, cucoana, auzind forfotă în regiunile inferioare, se săltă pe scaun și se aplecă afară din acvariul ei. Îi zări pe Pițigoi și pe Pistol. Nu se miră de loc. Pițigoi o salută scoțîndu-și, plin de demnitate, pălăria. Pistol o privi nepăsător, cu ochiul lui căprui și verde-albăstrui.

— Şi dumnealui ? întrebă ea arătîndu-l cu degetul, un deget subţire şi noduros.

— Pentru dumnealui, răspunse Pierrot, aş dori o saltea.

— E curat ?

— Ca dumneata şi ca mine, răspunse Pierrot.

Rîse scheletic, un rîs destul de greu de interpretat.

— Uite, ştii, zise ea, crezi că mă faci praf ? La vîrsta mea...

— Nici nu m-am gîndit, zise Pierrot. Şi apoi, adăugă el, care vîrstă ?

— Ştrengarule, îi întoarse ea.

Apăsă pe un buton de sonerie. Sosi o slujnică ; scoase un mic strigăt cînd îi văzu pe cei trei tovarăşi.

— Camera 43 pentru dumnealor, îi spuse stăpînă-sa, cu un supliment de o saltea.

Pe Pierrot îl întrebă :

— Cinezi aici ?

— Te cred, răspunse Pierrot. Mi-e o foame... Şi tovarăşii mei la fel... Nu-i aşa, băieţi ?

Auzind de haleală, Piţigoi reacţionă cu voioşie, aşezîndu-se, cu o mişcare suplă şi elegantă, pe birou. Şi se porni numaidecît să adîncească specificul unei anumite călimări, băgîndu-şi degetele în ea. Pistol se aşezase în fund şi aştepta răbdător masa şi salteaua ; avea deplină încredere în Pierrot.

Cîtuşi de puţin tulburată, cucoana îi dădu lui Piţigoi o foaie de sugativă ca să-şi şteargă mîinile cu ea. Ceea ce şi făcu, foarte înţelegător.

— Nu, zise cucoana reluînd convorbirea de la un stadiu anterior, n-ai să vinzi castraveţi la precupeţi. Ţine seama, domnule, că trei ani cît a existat, am fost casieriţă la Admirable's Gallery la Uni-Park la Paris.

Mare drăcie, îşi spuse Pierrot, pe tot drumul numai oameni care au trăit în mahalaua aia, parcă sînt vorbiţi.

— Nu mai există, spuse el.

— Ştiu. Din păcate, cînd ajungi la o anumită vîrstă, nu mai rămîne mare lucru din ce ai cunoscut în tinereţe.

Precis că sînt vorbiţi, îşi spuse Pierrot.

— Eşti prea tînăr ca să fi văzut Admirable's Gallery, urmă cucoana. În afară de banalităţi, ca femeia cu barbă şi omul-schelet...

— Pe ăsta l-am întîlnit, o întrerupse Pierrot.

— Pe care ? Pe cel de la circul Mamar ?

— Da.

— Nu puteam să-l sufăr. Era un fandosit ! Ultima oară cînd a fost circul Mamar pe aici, a venit să-mi zică bună-ziua, Paturot, aşa-l cheamă. Nu mi-a făcut nici o plăcere să-l revăd. Fie vorba între noi, avea cîrlig la mine, era chiar nebun de-a binelea. Eu însă nu l-am înghiţit niciodată. Antipatiile nu se pot explica, nu crezi ?

— Bineînţeles, spuse Pierrot, care se informă numaidecît unde e restaurantul.

Piţigoi dădea semne de nerăbdare şi începea să devoreze sugativa pe care i-o oferise gratuit direcţiunea.

Patroana îi lăsă să plece. Și pătrunseră într-o încăpere unde se aflau vreo zece mese împodobite cu fețe de masă, cu flori și cu obiecte de metal aurit. Are să mă coste scump, își spuse Pierrot. Apoi : „Ce să-i faci, alesesem totuși ce mi s-a părut mai modest, am să păgubesc din ciștig". Pițigoi era impresionat la culme de tot luxul acela. Nu însă Pistol : s-ar fi purtat la fel de firesc la Ritz ca într-o bombă.

Nu se afla în local decît un subofițer de spahii, a cărui strălucită uniformă îi ațîța strașnic curiozitatea lui Pițigoi ; subofițerul acesta era însoțit de o damă fardată. În fund de tot, un domn singur arăta o ceafă groasă și un spate masiv : nu catadicsi să se întoarcă. Iar militarul cu gagica, peste măsură de preocupați unul de altul, nu-i luară prea mult în seamă pe noii-veniți. Chelnerul, totuși, făcu o mutră scîrbită ; își îndeplini însă cu abnegație serviciul. Cînd sfîrși masa. Pierrot îi dădu un bacșiș gras.

Ostașul plecase cu cucerirea lui. Pistol moțăia. Pițigoi își fuma trabucul vesperal cu oarecare nervozitate ; îi venise ora de culcare. Pierrot termina o țigară, întrebîndu-se cam cum avea să doarmă cu șmecherașii ăștia în aceeași odaie. Totodată, se mira că domnul din fund, care făcea plata cînd au intrat ei, zăbovește atîta fără a-și manifesta însă nici o curiozitate. Urmărindu-și în acest sens investigațiile, băgă de seamă că o anume oglindă îl va fi lămurit desigur pe acest personaj asupra identității lui, a lui Pierrot ; își completă aceste observații printr-o cercetare amănunțită a obrazului din dos a respectivului individ. Rezultatul tuturor acestor cogitațiuni fu că : îl cunoștea pe specimen.

Îi făcu atunci lui Pițigoi o serie de semne, cu ochiul și cu mîna. Acela înțelese perfect (ce nu se poate explica prin gesturi ? ce lux prisoselnic e întrebuințarea coardelor vocale ! — la asemenea culmi se ridică atunci gîndirea lui Pierrot). Pițigoi își puse binișor țigara pe farfurioara pe care o folosea drept scrumieră, se dădu jos de pe scaun și, cu pas mlădios și măsurat, se îndreptă spre singuraticul din fund.

Se apropie în tăcere de el.

Puse mîna pe unul din picioarele scaunului pe care ședea domnul și, apucîndu-l zdravăn, îl trase spre el. Cam așa ca un chelner care, cu o scurtă smucitură, smulge fața de masă lăsînd tacîmurile și farfuriile neclintite. Domnul rămase cîteva fragmente de secundă suspendat în aer. Pe urmă căzu. Se ridică înjurînd, în vreme ce Pițigoi se întorcea flegmatic la locul lui. Trabucul n-avusese timp să se stingă. Îl reluă și trase, savurîndu-l, un fum zdravăn.

— Și zi așa, spuse Pierrot, nu-ți mai cunoști prietenii ?

Degețel își arătă în sfîrșit obrazul.

— Tot cu bancurile tale tîmpite, îi spuse el lui Pierrot. Cu tine vorbesc, adăugă el numaidecît, adresîndu-i-se lui Pierrot.

13 — c. 1090

Pricina pentru care specificase intenţionalitatea frazei era prudenţa: căci Piţigoi îl privise încruntînd din sprîncene.

— Te ascundeai de mine? întrebă Pierrot.

— Nu te-am văzut, zise Degeţel, hotărît acum s-o ia în glumă. Se poate aşeza omul la tine la masă fără să fie mîncat?

— Sînt nişte băieţi foarte drăguţi, zise Pierrot, făcînd prezentările: Pistol... Degeţel... Piţigoi... Degeţel...

— Ce faci, mă? întrebă Degeţel.

— Mănînc şi eu o pîine, zise Pierrot. Şi tu?

— Trăiesc, răspunse Degeţel. Apropo, ia zi, ce, a ars Uni-Park-ul?

— Da. N-a mai rămas nimic. Oricum, pentru noi doi se vărsase.

— Ai găsit destul de repede alt ciubuc. Ce să zic, chisnovatic ciubuc.

— Banul n-are miros, spuse Pierrot.

— Şi în fond ce faci?

Pierrot se întrebă ce să-i răspundă; celălalt i-o luă însă înainte:

— Da, da, înţeleg... Dar nu ştiam că te pricepi la de-alde astea.

— Face omul ce poate, răspunse cu modestie Pierrot. Şi tu? Nu-mi spui nimic.

Degeţel se aplecă spre el şi-i şopti:

— Fac o anchetă.

Piţigoi s-a aplecat şi el, ca să audă mai bine.

— Ai intrat la Siguranţă?

— Nu, nu. Agenţie particulară.

Piţigoi se tolăni pe spate, strivi într-o farfurioară jarul mucului de trabuc, pe care-l şi devoră, neîncetînd să-l supravegheze încruntat pe Degeţel. Pistol, pe care şuşotitul lui Degeţel îl enervase desigur deopotrivă, îşi scărpină bărbia de un colţ de masă şi apoi începu să circule tăcut prin încăpere.

— Bineînţeles că nu poţi să-mi spui, zise Pierrot, ce-i cu ancheta asta a ta.

— Bineînţeles, încuviinţă Degeţel. Vezi bine, e confidenţial.

— E vorba de cineva pe care-l cunosc şi eu?

— Nu.

— Cunosc pe cineva care-l cunoaşte?

— Da, pe mine, de pildă.

Izbucniră în rîs. Plictisit că-i vede zăbovind atîta după ce au plătit, chelnerul îi pofti să treacă în cafenea.

Se ridicară.

— Îi duc la culcare, îi spuse Pierrot lui Degeţel şi mă întorc. Bem cîte o halbă.

— Perfect, zise Degeţel.

Pierrot se urcă în camera ce le fusese rezervată şi se miră văzînd că salteaua făgăduită e acolo. Pistol înţelese îndată că-i este hărăzită lui şi se culcă fără zăbavă. Bună-seara nu zice. Închide ochii şi adoarme. Culcatul lui Piţigoi prezentă însă cîteva dificultăţi; după ce se dezbrăcă, Piţigoi încercă un pat, apoi pe celălalt, se întoarse la primul, sărea de la un crivat la altul. Fără să fie cine ştie ce rafinat, lui Pierrot îi era totuşi silă să se culce în acelaşi aşternut cu zăpă-

citul acela, astfel încît îi dădu prin cap să-i ia la ciomăgeală ; gîndindu-se însă bine, găsi cu cale că e mai bine s-o șteargă și făcu stînga-mprejur, stingînd și lumina după el. Închise ușa cu cheia.

Jos, în cafenea, nimeni. Numai patroana nu știu ce robotea la casă.

— Iertați-mă, doamnă, îi spuse Pierrot acestei persoane, nu l-ați văzut cumva pe domnul acela singur care cina adineauri în restaurant : un domn nu prea înalt și destul de voinic...

— Mi-l amintesc. Nu, a plecat.

— Nu doarme aici ?

— Nu, domnule. Aveai treabă cu el ?

— Da. Ne înțelesesem să mă aștepte. E un prieten de-al meu. Mă întreb de ce nu m-a așteptat.

— Un trădător, cum s-ar zice.

— Am lucrat împreună la Uni-Park.

Atunci cucoana catadicsi să arate oarecare însuflețire. Se interesă de data cînd au intrat ; n-avea cum să-l fi cunoscut pe Pierrot, deși se îmbătrînise peste măsură ; cît despre Degețel, a cărui vechime se putea lesne ghici, nu-și amintește de el.

— L-aș fi recunoscut, zise ea. Am ochiul cîmpului.

— E în poliție acum, zise Pierrot.

Și deodată își dă seama că există poate o legătură între misiunea lui Degețel și existența acestei doamne. Ea însă nu pare tulburată.

— Știu, zice liniștită. Mi-a povestit totul. Umblă după o fată pentru care a murit primul iubit al ibovnicei lui Pradonet. Ce comèdie ! Văduva Prouillot i-a dat să facă ancheta asta. Dar n-a găsit nimic. După el, femeia asta nici n-a existat. Eu una n-aveam treabă cu ea.

— Nu ?

— Nu. Dumneata o cunoști pe văduva Prouillot ?

— De bună-ziua.

— Ciudată muiere. Mă întreb ce crede ea despre incendiul de la Uni-Park. Și Pradonet ? Ce zice ?

— Are planuri.

— Cine ți-a spus ?

— El.

— El ?

Cucoana era uluită. Pierrot o lua de sus. Îi explică proiectul lui Pradonet.

— Dar capela poldevă, încheie el, îl împiedică să-și rotunjească pătratul.

— Ce-i asta, capela poldevă ? întrebă distrată excasierița de la Admirable's Gallery.

Îi dădu indicații topografice, dar femeia nu-și amintea să fi văzut vreodată drăcia aceea. Pe ea o interesa Pradonet.

— La urma urmei, zise ea, poate că el a dat foc la șandrama.

— Se face anchetă, zise Pierrot. L-ai cunoscut bine pe Pradonet ?

— Pe mine mă întrebi ? Pe mine ? Un bărbat fermecător, delicat ! subțire, spiritual ! modest.

— În stare să provoace un incendiu? întrebă Pierrot.

— Cînd ai un motiv, ești în stare de orice, zise cucoana de gazdă care se ridică, închise casa, stinse luminile.

— Bună-seara, doamnă.

Urcă la el în odaie, destul de dezamăgit de deznodămîntul precipitat al convorbirii. Cînd ajunse la etajul la care stătea, al doilea, izbutise de altfel să se convingă că psihologia lui Pradonet nu-i treaba lui, și nici a gazdei. Deschise ușa odăii și fu trăsnit de o pătrunzătoare mireasmă de fiară, care se întindea în straturi groase în atmosfera odăii, o patetică mireasmă de borîtură înăbușită. Pițigoi închisese fereastra, desigur ca să scape de ispita de a se duce să se plimbe pe acoperiș. Dormea liniștit ca și Pistol. Un pat gol, dar nițeluș răvășit de Pițigoi, îl aștepta pe Pierrot. Acesta se împletici pînă la fereastră, pe care o deschise binișor. O pală de aer curat îl entuziasmă. Orășelul soilea cu patimă, sub un răsad de stele. Clasicul tren își lansă strigătul cunoscut.

Pierrot înțelese că n-are să-și poată petrece noaptea acolo. Fiind însă foarte obosit, se gîndi să se odihnească puțin pe una din băncile scuarului din jurul primăriei. Închise fereastra și coborî. Ca să poată ieși, fu nevoit să trezească un portar de noapte care se uită la el cam chiondorîș.

Afară, constată că e destul de călduț și că n-are să-i fie chiar atît de greu să doarmă sub cerul liber. Încercă să se orienteze; văzu

însă o tăbliță indicatoare indicîndu-i direcția gării și îi urmă sfatul, părăsindu-și, măcar pentru moment, intenția inițială; socotea că, prin părțile acelea, va mai găsi poate vreo cîrciumă sau un bufet deschis, unde să bea un lichid care să-i dezinfecteze nările; își mai zicea de asemenea că, dacă Degețel se ferește să se întîlnească cu dînsul, are poate de gînd să ia un tren de noapte; în care caz sînt șanse ca el, Pierrot, să-l întîlnească. Nu că l-ar fi interesat în mod deosebit ce face și ce drege zisul personaj; dar ar fi putut oricum să-i vorbească, așa într-o doară, despre patroana asta de hotel care lucrase la Uni-Park și care era poate pricina prezenței lui Degețel aici.

În fața gării, totul era însă la fel de întunecat și tăcut ca și peste tot în oraș; Pierrot traversă piața. Un impiegat îi spuse că expresul de Paris a trecut de douăzeci de minute și că alt tren nu mai e pînă dimineață. În sălile de așteptare nu era decît un grup de kabili și nici urmă de Degețel. Feroviarul îi arătă pe unde s-o ia ca să ajungă la primărie.

Liniștea, noaptea, străduțele strîmte, toate astea îl făceau pe Pierrot să nu se gîndească la nimic precis, ca de pildă să calculeze cam cît are să fie ceasul în curînd. Privea în dreapta, în stînga, doar, doar o dibui pe undeva ceva interesant, dar nu găsea nimic — cel mult niște firme, care erau departe de bilele din avenue de Chaillot. Se gîndi o clipă, reminiscență din vremea milităriei,

să dea o raită la fetele vesele din tîrguşorul ăsta, nu găsea însă pe nimeni care să-l îndrume. Pînă la urmă se rătăci. Străbătea acum un cartier muncitoresc, cu făbricuţe pe ici, pe colo. Într-una din ele ardea lumina, şi se auzeau uruind nişte maşini. Pe urmă Pierrot ajunse la o şosea destul de largă, cu două găitane de copaci, poate naţională, poate departamentală ? Mai merse înainte cîteva clipe.

Auzi deodată lîngă el un ţipăt puternic, un ţipăt de femeie, un ţipăt de spaimă.

Se gîndi întîi, ca la o primă posibilitate, realizabilă imediat, să-şi ia picioarele la spinare în direcţia opusă. Cugetînd însă la obîrşia feminină a acelei strigări, prinse curaj şi aşteptă. Era puzderie de stele pe cer, dar toate la un loc nu dădeau prea multă lumină. Pierrot se apropie de şanţ. Femeia urlă încă o dată, de groază. Mai făcu cîţiva paşi şi o zări. Ba chiar desluşi şi o bicicletă ceva mai încolo.

„Nu trebuie să-ţi fie frică", începu el să zică. Nu-i răspunse nimeni. Îşi repetă fraza. Convinsă desigur de blîndeţea glasului lui, femeia ieşi din şanţ.

Veni spre el spunînd :

— E idiot, dar mi-e tare tîrşală. De două ceasuri stau aici şi tremur de frică.

Pierrot auzea glasul Yvonnei. Era acum chiar lîngă el. O rază sosind, ostenită de un drum milenar, de la o stea de prima mărime, îi lumină în chip neplăcut tinerei persoane vîrful nasului. Era într-adevăr ea, Yvonne.

— Nu te mai teme acum de nimic, domnişoară Pradonet, zise el solemn.

— Asta-i bună... spuse ea uluită. Parcă te-aş cunoaşte de undeva, zise ea fără convingere.

— Am lucrat la Uni-Park, spuse el. Ne-am şi întîlnit de cîteva ori amîndoi.

— Atunci nu mai e nevoie să facem cunoştinţă, zise Yvonne. Dar scoate-mă de aici.

— A dumitale e bicicleta ?

— Da, dar sînt pe geantă. Şi m-am rătăcit.

— Şi eu, zise Pierrot.

— Alta acum, zise Yvonne. Ghinion, ce mai. Şi zi aşa, te-ai rătăcit ?

— Da.

Se duse să scoată bicicleta din şanţ, adăugînd că nu-i de loc supărat din pricina asta.

— De fapt, zise Yvonne, eşti un prieten de-al lui Gontran.

— Gontran ?

— Nu-l cunoşti pe Îngeraş ?

— A, îl cheamă Gontran. Asta-i ceva nou. Cît trăieşte omul, învaţă.

— Mare dobitoc mai e ! zise Yvonne.

— Nu mai spune ! De ce ?

Inspecta telegarul de metal al fiicei lui Pradonet, dar nu era mare lucru de scos de acolo. Observă că port-bagajul era foarte încărcat.

— Plecaseţi în excursie amîndoi ? întrebă Pierrot.

— Felicitări, zise ea cu căldură, eşti isteţ.

— Face omul ce poate, spune repede Pierrot.

— Da, așa e. Plecasem amîndoi la camping. Acasă le-am spus că sîntem un grup întreg. Nu mai era nevoie de mine acolo. Știai că a ars Uni-Parkul ?

— Da.

— Mi se cuvenea și mie o vacanță, așa că... Am plecat deci alaltăieri cu Gontran... Dar... te interesează ce-ți povestesc eu ?

— Bineînțeles.

— Am dormit la Saint Mouézy-sur-Eon, urmă ea, dar nu în cort. Eram prea dăulați ca să-l mai montăm, mai ales că eu nu mă pricep. Trebuie să învăț. Dumneata ai făcut vreodată camping ?

— În armată.

— Nu vorbi prostii. Așadar, am dormit într-un hotel din tîrg.

Pierrot n-avea chef să ceară amănunte.

— Astăzi dimineață, urmă Yvonne, zdraveni și voioși amîndoi, am plecat la șase, am urcat dealul de la Butanges pedalînd voinicește, toate mergeau strună. Nu că m-aș omorî eu după sport, bicicletă și așa mai departe, dar orișicît, aerul curat are și el părțile lui, nu crezi ?

— Da, zise Pierrot.

— Ce facem, stăm toată noaptea de vorbă aici ?

— Nu, zise Pierrot.

Propuse să se întoarcă la hotelul lui, căută Ursa Mare în haosul de stele ca să găsească nordul și o pofti în cele din urmă pe Yvonne să vină după el „pe aici“ fără să știe foarte bine încotro. Ea gîndi că e mai puțin rătăcit decît vrea să pară și porni alături de el. Pierrot luă bicicleta pe umeri și Yvonne o parte din bagaje în spinare.

— Unde rămăsesem cu povestirea ? întrebă Yvonne după ce făcură cîțiva pași în tăcere.

— Urcaseți dealul la Butanges.

— Acolo am ieșit din drumul mare, Gontran voia să străbată pădurea Palengrenon. De fapt puțin îți pasă de ce-ți spun eu.

— Mie ? Dimpotrivă.

— Ba da, ba da, dar și Gontran ăsta al dumitale, mare porc de cîine, zău așa.

— Ce-a făcut ?

— Nu-i treaba dumitale. Dar ia spune-mi, dumneata ce mangal tîrnoseai aici pe drum la ora asta ?

— Mă plimbam și m-am rătăcit.

— Ca mine, zise Yvonne.

— Unde e Îngeraș ? întrebă Pierrot.

— Nu știu nimic și nici nu voi să știu.

— Ce-ai de gînd acum ?

— Îmi repar bicicleta și îmi urmez drumul singură.

— Nu vrei să vii cu mine la Palinsac, te iau cu mașina.

— Ai o mașină ?

De bucurie, străluci de-ai fi zis că a mai răsărit o stea.

— Nu-i decît o camionetă, dar de umblat umblă.

Și începu să-i spună povestea cu animalele.

VIII

Ziarele pariziene de seară nu ajungeau la Palinsac înainte de douăzeci treizeci, cîteodată chiar douăzeci și unu. Dădeau atunci năvală la Paul, librărie și papetărie, mai ales sportivii. Unul cîte unul veneau pe urmă cîțiva locuitori ai orașului să-și cumpere in-folio-ul care să-i petreacă spre somn.

Unul din mușteriii obișnuiți ai lui Paul nu trecea niciodată înainte de nouă seara, în clipa cînd se închidea prăvălia. Își lua ziarul, își încredința gologanii strachinii care culegea rodul cinstei clienților, apoi, uneori numai, desfăcea ziarul și atunci, dacă avea poftă, îl comenta, cu o oarecare competență și nu fără originalitate.

Paul îl asculta cu aceeași reculegere cu care asculta și reflecțiile celorlalți obișnuiți ; comparînd feluritele comentarii și diversele aprecieri ar fi putut spera ca, înarmat cu o

bună metodă critică, să ajungă la o judecată obiectivă a evenimentelor. Numai că lui puțin îi păsa.

Ce mi-e albă, ce mi-e neagră. Și nu-și complica existența.

Mușteriul deschide fițuica, își aruncă ochii pe ea și exclamă :

— Baliverne, amice Paul ! Baliverne și iar baliverne. Politică, războaie, sport : mofturi. Ce-mi place mie e faptul divers și procesele. Fiara cea mare Societatea : mă lasă rece. Indivizii, comportarea lor, asta da, îmi spune ceva. Încolo : nouri, fum, rahat. Dovadă că de îndată ce nu mai sînt singuri, oamenii încep să se tîmpească. Trebuie doi inși pentru un asasinat și cum pică al treilea la un cuplu, răsare o pereche de coarne. Eroarea, crima și adulterul : astea-i fac pe oameni interesanți. Pe scară mare, iese nasol ; la nivelul individului, e nostim.

O clipă domni tăcerea, căci Paul găsea cuvintele astea cam fără noimă. Totuși, nu-l surprinseră, fiindcă nu erau inedite.

— Și la dumneata, întrebă el liniștit, merge treaba ?

— Binișor, mulțumesc. Cu micile necazuri ale meseriei. Am doi ara splendizi care au dat în primire ; și începuseră să meargă perfect pe bicicletă. Tocmai mă gîndeam să le construiesc un mic tandem și acum, poftim, au murit. Adio. Îi împăiez și tot scot ceva pe ei. Milou, una din maimuțe, are diaree ; o să moară și el. Păcat, era simpatic. Un bun camarad. În sfîrșit...

— Şi la gazetă ce zice ? întrebă Paul.

— Nici un cuvînt despre toate astea. În schimb, uite... aici, trei coloane pentru un război... dincoace, două coloane pentru demisia unui ministru... una pentru un meci de box... una pentru o alegere la Academie... Gloată, rîie, molimă. Ţi-am spus şi ţi-o repet, amice Paul, ca să fie la fel de interesant ca un animal, omul trebuie să fie singur, sau, la nevoie, mai puţin de trei — cunoşti lighioana cu două spinări, amice Paul ? Ceva cu totul aparte, amice Paul, cu totul aparte. Şi e păcat că nu există asemenea exemplare împăiate în muzee. Lighioana asta are obiceiuri foarte stranii, şi care n-au la urma urmelor nimic comun cu politeţea, cu igiena, cu filantropia şi cu onesta civilitate puerilă. Trrr, prrr, ce mai simbioză, rîsul de pe lume !

— Ah, domnu' Voussois, zise Paul, eşti şi dumneata o figură.

Îşi repercuta propriile hohote de rîs. Nu se mai putea opri.

— Îmi place mai bine să-i fac pe oameni să rîdă decît să plîngă. În fond, nu-s un băiat rău.

— Al dracu' don' Voussois. Şi faptele diverse ce zic ?

— Stai să vedem... Ce-ţi spuneam eu ? Ia ascultă : „ÎŞI MUŞCA IEPURII FIINDCĂ-I IUBEA PREA MULT". Ce părere ai ? E vorba de unul care avea crescătorie de iepuri şi S.P.D.A. îl urmăreşte fiindcă-şi iubea atît

de mult pensionarii, încît îi azvîrlea în sus şi îi prindea în dinţi. Ce zici ? Nu-i formidabil ? Aruncă altfel de lumină asupra alcătuirii umane decît optsprezece războaie şi treizeci şi şase de tratate de pace.

— Eu unul nu zic nu, spuse Paul.

— A, uite încă ceva care mă pasionează : „ANCHETA ASUPRA CAUZELOR INCENDIULUI DE LA UNI-PARK".

— Am fost o dată la Uni-Park, zise Paul, după ce s-a măritat vară-mea Muche. Aveam toţi coifuri de hîrtie în cap şi trompete şi am intrat la toate atracţiunile. Ce-am mai rîs, doamne, ce-am mai rîs, pot să zic că ne-am prăpădit de rîs. Şi uite, domnu' Voussois, e un lucru curios, la Palace de la Rigolade, da, mai ales acolo am învăţat multe... despre parizience... ehei... cînd mi-aduc aminte.

— Îngăduie-mi să fac o observaţie, zise Voussois.

— Te rog.

— Eu găsesc chestiile astea tîmpite, obscene, vulgare şi necuviincioase. Se adresează celor mai josnice instincte ale omului : mistificarea, desfrîul, spiritul de farsă şi de scandal. Un om serios, un muncitor sau un artist nu poate decît să le reprobe. Pe scurt, am fost foarte mulţumit cînd am aflat că toată porcăria aceea a ars.

— Mi-ai mai spus-o.

— Citeam ziarul şi auzeam trosnind şandramalele ignifugate şi le vedeam arzînd pe celelalte. Veselă privelişte !

— Şi s-a găsit vinovatul ?

— N-au să-l găsească niciodată. Ancheta a ajuns la concluzia că a fost un accident.

— Cu atît mai bine, zise Paul, un criminal mai puțin.

— Dar nu era o crimă să dai foc la Uni-Park !

— Domnu' Voussois, domnu' Voussois, dacă ai fi fost la Paris, pe dumneata te-ar fi acuzat.

— E însă bine stabilit că eram aici, nu ?

— Glumeam, zise Paul, negustorul de ziare.

După o clipă de tăcere, Voussois repetă :

— Nu, nu era o crimă să dai foc la Uni-Park !

Își împături ziarul și-l puse în buzunar.

— Bună-seara, amice Paul. Ai văzut ce interesante sînt faptele diverse.

— Mai ales cînd se întîmplă vara.

Lui Paul îi plăcea să rîdă.

Voussois locuia puțin afară din oraș, și nu se prea arăta. Trăia în mijlocul animalelor lui. Ziduri înalte îi înconjurau domeniul, nu știa nimeni ce se petrece în spatele lor și numai arareori se vedeau animalele care se aduceau sau care ieșeau. Li se auzeau doar feluritele țipete. Toate acestea se petreceau însă cu discreție, în așa măsură încît turiștilor dornici de curiozități cei din partea locului nu le suflau măcar un cuvînt. Nu era de vizitat. Primarul, un bărbat inimos, visa să facă din Institutul de Dresaj un obiectiv turistic ; la gară, maimuțele ar fi perforat biletele, elefanții ar fi cărat bagajele, cămilele ar fi transportat călătorii. În

restaurante, porci spinoși ofereau scobitori, canguri duceau telegrame în buzunarul ventral (sau marsupium). Nu era însă decît un vis, de care primarul n-ar fi îndrăznit să-i vorbească respectivului domn Voussois, care o știa pe a lui și era destul de ciufut.

Din fundul grădinii, Voussois zări lumină în sufragerie ; îl aștepta cineva. Crezînd că știe cine e, își îngădui răgazul de a da bună-seara la animale, mîngîindu-le pe bot, bătîndu-le cu palma pe spinare și pe crupă, împărțind trufandale. Milou tremura de friguri sub șapte plăpumi ; cușca lui mirosea deosebit de rău, din pricina cufurelii ; îi întinse lui Voussois o mînuță bine desenată, moale acum și vlăguită. Voussois îi șopti cîteva vorbe de încurajare, dar știa bine că jivina trage să moară. Milou închise ochii și îi trase mîna la el.

În sufragerie, omul care aștepta ceruse să i se servească resturile de la cină și acum se înfrupta în lege. Își flutură cuțitul de care atîrna o halcă de carne : era un fel de salut. Voussois se așeză în fața lui și își turnă un pahar de vin.

— Ia zi, ai văzut pagubele ?

— Da, răspunse celălalt, înfulecînd ultimele fărîmituri de vițel rece. N-a rămas nimic.

— De ce nu mi-ai scris ?

— De lene.

— Și mormîntul ?

— Neatins.

14 — c. 1090

— Zău? N-a rămas nimic din Uni-Park și mormîntul e teafăr, sănătos?
— Întocmai. Fost, văzut.
Voussois își freca mîinile și nu mai putea de bucurie. Așteptă ca musafirul să termine cu îndopatul și-l întrebă:
— Povestește-mi.
— Ei bine, închipuiește-ți că totul e culcat la pămînt, dar știi, înnegrit, răsucit, topit. Turnul avioanelor, Alpinic Railway-ul nu mai e decît o grămadă de fier vechi. N-ai citit ziarele?
— Ba da. Chiar așa e?
— Dacă-ți spun.
— Fiindcă ziariștii le mai umflă, știi, îi cunosc eu.
— Un morman de ruine. Asta e.
— Și mai departe?
— Ei, am vorbit cu Pradonet, după „catastrofă“ cum zice el. Vrea să clădească în loc un palat gigantic. Un bîlci de șapte etaje, ca să nu mai vorbim de un turn pentru parașutiști, înălțat pe acoperiș. Are ambiții mari, vezi bine. Un singur punct negru: mormîntul. Vrea să cumpere terenul și să dărîme capela, dar nu-i nimic de făcut: Mounnezergues nu vrea să vîndă.
— Foarte bine. Și Pradonet ce zice?
— E mîhnit.
Rîseră amîndoi și își aprinseră țigările sorbind cîte un păhărel.
— Apropo, zise mosafirul, cineva m-a recunoscut că sînt fratele lui Jojo Mouilleminche.

— Nu mai spune!
— Zău, mi-a spus cam așa: te cunosc după vorbă, nu ești cumva din — stai puțin, din Houille, și așadar frate cu Jojo Mouilleminche?
— Și tu ce ai răspuns?
— Ce ai fi vrut să răspund? Am răspuns că: da.
— Și cine te întreba toate astea?
— Văduva Prouillot?
— L-a cunoscut pe Jojo Mouilleminche?
— A fost iubita lui.
— Văduva Prouillot?
— Da. Pe vremea aceea dansa într-un local de noapte.
— Pe vremea aceea. Care vreme?
— Să tot fie vreo douăzeci de ani.
— Douăzeci de ani?
Voussois cugetă îndelung.
— Nu-mi amintesc.
Cerceta tot ce în mintea lui s-ar fi putut situa prin epoca aceea și încerca să-și dezgroape ibovnicile. Acoperite cu cenușă de toate culorile anotimpurilor, nu izbutea, în ciuda strădaniilor, să descopere printre ele o Léonie, care țopăie într-o bombă.
— Nu-mi amintesc, repetă el.
— Ea își amintește, și cu toate că ai lăsat-o mască...
— Se întîmplă, zise Voussois.
— ...I-ai rămas la inimă. Cînd vorbește de tine, e topită toată.
— Mă lasă rece.
— Chiar nu-ți aduci aminte?

— Ştii, trebuie să se fi întîmplat cam pe atunci cînd am căzut de pe cal. Toată perioada aceea e cam tulbure în capul meu. Era poate drăguţa mea în vremea accidentului şi poate de asta am şi lăsat-o : fără să vreau. Dar tot o lăsam într-o zi, aşa că mai devreme ori mai tîrziu...

— Oricum, zise Cruya-bei, a plîns amarnic cînd i-am povestit de moartea ta.

— Care ?

— Una pe care am născocit-o eu. Închipuieşte-ţi că ai murit acum zece ani, în chip romantic, în timp ce escaladai un zid spre a întîlni o fată pe care o iubeai.

— I-a plăcut cum mi-am încheiat existenţa ?

— Da. Dar acum o roade fata. Tare ar vrea să ştie cine era.

— Nu i-ai spus nimic ?

— Nu. N-am găsit nimic. De altfel, nici nu eram în Europa în vremea aceea. I-am povestit cîte ceva din călătoriile mele în Africa.

— Şi zi, mai are şi acum cîrlig la mine ?

— Chiar aşa.

Voussois se apucă să-şi reconsidere amorurile din tinereţe, fără a găsi loc pentru o Léonie care se zbânţuia într-un şantan.

— Oricum, zise Cruya-bei, eu mă duc să mă culc.

— Cum au mers reprezentaţiile ?

— Bine. Foarte bine. Sînt frînt. Mă duc să mă culc.

— Bună-seara, zise Voussois.

Şi tot nu izbutea să evoce amintirea unei Léonie care juca tontoroiul într-o locandă. Îşi amintea nedesluşit că a fost cumva îndrăgostit de o oarecare Lili, care dansa la La Boîte à Dix Sous, aproape de République, dar de o Léonie — nu.

Mai rămase o vreme visător, fumînd şi bînd cîte un păhărel. Din cînd în cînd, urla o pasăre de noapte. Le creştea pentru plăcerea lui. Nu încerca să le dreseze. Cunoştea glasul fiecăreia. I-ar fi plăcut ca, atunci cînd va muri, păsările să-şi dureze cuib lîngă mormîntul lui. Gîndurile i se îndreptau din nou spre Uni-Park, cînd auzi sunînd la poartă. Se ridică şi, pe fereastra deschisă, văzu un camion oprit la grilaj.

Se duse acolo.

Lampa de la poartă lumina cuvîntul MAMAR, scris cu litere mari, care împodobea camioneta. Voussois o aştepta : Psermis îi scrisese.

— Nu-i o oră de venit, îi spuse el şoferului.

— Vă rog să mă iertaţi, zise Pierrot. Aş fi putut aştepta pînă dimineaţă, dar am preferat totuşi să termin treaba acum. Trebuie să scap de Piţigoi. Închipuiţi-vă că vrea s-o violeze pe logodnica mea ! Am fost nevoit să-i dau cu ceva în cap. E în maşină, legat. Pe urmă, nu mai suferea să port ochelari. Se încurcase treaba.

— Nu mai pot eu de logodnica dumitale, zise Voussois. Nu e un motiv ca să-mi distrugi șeptelul.

— Rămîne de văzut, zise Pierrot.

— Și Pistol?

— A, ăsta e cuminte. Doarme. Restul încărcăturii s-a comportat bine. Aveți să-i vedeți: i-am îngrijit bine. Și vă asigur că nici pe Pițigoi nu l-am schilodit. I-am tras doar una zdravănă în scăfîrlie. Și, înainte de a se fi lăsat furat de patima asta, ne înțelegeam bine amîndoi.

— Dar logodnica dumitale unde e?

— Sînteți cam curios dumneavoastră, observă Pierrot.

— Mi se pare că ești și dumneata un specimen ciudat. Puteai foarte bine să aștepți dimineața ca să-mi torni toate basmele și bazaconiile astea. Hai, bagă mașina înăuntru.

Pierrot se urcă înapoi la volan și Voussois deschise porțile grilajului.

Descărcară apoi camioneta. Papagalii începură să zbiere, iar cei care știau vorbi își folosiră în bloc cunoștințele de înjurături umane. Cîțiva colegi, pensionari ai lui Voussois, le răspunseră, precum și alte dobitoace. Se iscă tărăboi. Trezit de zgomot, Pistol îl recunoscu pe Voussois și se duse să-i dea bună-ziua. Își găsi singur un loc de dormit peste noapte. Pițigoi era încă pe jumătate leșinat; Voussois îl trezi. Își strînseră mîinile, înduioșați. Emoționat de toate aceste aventuri, Pițigoi nu arătă nici o împotrivire și se culcă, cuminte, într-o cușcă în care se simțea, pare-se, ca la el acasă. Pierrot se ghemuise într-un colț, ca să nu-l mai vadă tovarășul lui de drum și să-l apuce iar pandaliile.

O dată încheiate aceste operațiuni, Voussois îl pofti pe Pierrot să bea un pahar cu el înainte de a merge la culcare. Se așezară în sufragerie. Masa nu fusese încă strînsă de tot. Pe fața de masă erau pete de vin și de lichior. Fereastra era deschisă spre parc. Liniștindu-se, animalele se cufundaseră iar în somn, afară de favoritele cucuvăi, care din cînd în cînd cîntau. Cei doi bărbați se așezară ochi în ochi. Pierrot avu cumva impresia că l-a mai întîlnit pe omul acesta undeva.

— Ai făcut mult pînă aici? îl întrebă Voussois.

— Am plecat alaltăieri, răspunse Pierrot. Am dormit noaptea la Saint-Flers-sur-Cavaillet și am ajuns aici seara. Camioneta asta a lor e o rablă, știți.

— Îl cunoști de mult pe Psermis?

— De vreo săptămînă.

— Numai? Dar de cînd lucrezi la circul Mamar?

— De vreo săptămînă. În general, nu pot să răspund altfel la întrebarea asta. Nu stau niciodată mai mult prin locurile unde lucrez. Nu că aș avea eu mîncărime la tălpi, dar așa se întîmplă. Înainte, de pildă, eram la Uni-Park. Ei bine, am stat acolo două zile mari și late, și nici măcar două zile la rînd.

— Uni-Parkul ăsta n-a ars?

— Ba bine că nu. Și ce incendiu! De văzut nu l-am văzut, dar mi-l închipui, după

cît a rămas, sau, mai exact, după cît n-a rămas din el. Nişte ruine fumegînde. Şi era o construcţie, nu glumă. Am fost la faţa locului, chiar a doua zi dimineaţă. Şi fiindcă veni vorba, în ziua aceea l-am cunoscut şi pe domnul Psermis. De altminteri cam bătea cîmpii pe chestia asta. Pretindea că a văzut cum s-a iscat incendiul : nişte avioane în flăcări care s-ar fi desprins din turn şi care ar fi dat foc peste tot. Aiureală curată, nu ? Ziarele spun că e un accident ; trebuie să le dăm crezare : dumneavoastră ce ziceţi, domnu' Voussois ?

— Pe mine mă doare-n cot, zise Voussois.

— D'apăi pe mine, răspunse Pierrot.

— Dar Psermis ce învîrtea pe acolo ?

— Mamar e instalat pe platforma din faţa Uni-Parkului. Ar trebui s-o ştiţi.

— Zău ?

— Aşa mi se pare.

— Ei bine, ia să ne întoarcem puţin la Piţigoi. Îţi dai seama că puteai să-l dai gata ?

— Îmi pare sincer rău. Toată partea întîi a călătoriei a mers ca pe roate. Domnul Psermis îmi atrăsese atenţia că e un tip dificil. Şi totuşi ne împrietenisem amîndoi. Pe urmă poftim, mă întîlnesc cu logodnica mea...

— A, da !

— Da. Ce vă miraţi ? E adevărul adevărat. Plecase într-o excursie cu o prietenă şi i s-a paradit bicicleta. Rămăsese în drum, în pană, şi am luat-o cu mine. Dumneavoastră n-aţi fi făcut la fel ?

— Ba da.

— Ei, vedeţi. La început, mergea foarte bine. Yvonne — logodnica mea — era drăguţă cu el. El amabil cu dînsa. N-am să vă povestesc în amănunt cum s-a stricat căruţa, dar puţin înainte de a ajunge aici, a trecut de la indecenţă la obscenitate. Devenea primejdios şi apoi voia să-mi smulgă ochelarii. Treaba asta nu-mi plăcea. În cele din urmă a tăbărît pe Yvonne. Vă închipuiţi ce spaimă a tras. Atunci i-am dat una în cap lui Piţigoi, şi încă una zdravănă. Săracul băiat.

— Îţi plac animalele ? întrebă Voussois.

— Fireşte. Dar n-am văzut niciodată atîtea şi de aşa aproape ca în ultimele două zile.

— Sper că o să le îngrijeşti cum trebuie pe cele pe care ai să le duci înapoi la Psermis.

— Trei cîini, douăzeci de răţoi, o otarie şi un şerpar, după cîte mi s-a spus.

— Exact. Ai mai văzut vreodată şerpari ?

— Nu. Dar domnul Psermis mi-a explicat ce sînt.

— Şi pe urmă ce ai să faci ? Eşti angajat la circul Mamar ?

— Nu. Numai pentru această scurtă călătorie. Pe urmă nu ştiu. Am să caut. O meserie nouă nu mă înspăimîntă. Dar paiaţă sau monstru n-aş vrea să fiu. Acrobat, mi-ar fi plăcut. Dansator pe sîrmă : formidabil. Dar vă bat capul cu ale mele. Iertaţi-mă, e vremea de mers la culcare.

Îşi goli paharul şi se ridică, precum făcu în curînd şi Voussois, care îl întrebă :

— Ți-ar plăcea să lucrezi aici cu mine? Aclimatizare. Creștere. Dresaj. O meserie pe care ai avea-o toată viața. Și interesantă pe deasupra. E o ocazie pentru dumneata, dar ce zic eu o ocazie: o lovitură. Îmi trebuie un om la ora actuală. Gîndește-te.

— Mulțumesc, zise Pierrot.

— Atunci, revii mîine?

— Da, domnu' Voussois.

Ieșiră amîndoi. Voussois dădu să deschidă poarta mare.

— Nu-i nevoie, zise Pierrot. Dacă n-aveți nimic împotrivă, las aici camioneta. Fac economie de garaj.

— N-ai decît, zise Voussois. Bună-seara. Sper că logodnicii dumitale i-a trecut frica de odiosul satir.

— Sper și eu, zise grav Pierrot. Bună-seara, domnule Voussois.

Îi trebuiau zece minute bune ca să ajungă înapoi în centru și la Hôtel de l'Arche unde își luase cameră. Avea deci vreme berechet să cugete la propunerea pe care i-o făcuse Voussois; avea chiar prea multă, căci era gata hotărît. Îi va învăța, așadar, pe maimuțoi să se îmbrace în smoching, pe cîini să facă saltul mortal pe spate și pe otarii să-și aplaude isprăvile. Poate va izbuti chiar s-o învețe pe o pisică frumoasa artă a cîntatului la tobă și pe un leu nobilul sport al patinajului pe rotile. Oricum, se simțea plin de simpatie pentru toate soiurile de dobitoace și gata să le hrănească și să le îngrijească, pe fiecare după soiul lui. După ce luă astfel

(pentru moment) o hotărîre de viitor, se dărui cu mai slobodă inimă altor preocupări, care îi îngreunară această inimă pe care tocmai și-o ușurase.

Oricît ar fi fost de îndrăgostit de Yvonne, nu era totuși atît de orbit încît să nu bage de seamă că fata n-avea nici un chef să se culce cu el, nici măcar din pură filotimie; și apoi, nu-l iubea, era limpede. Nu-l iubea și pace. Dovadă era entuziasmul cu care primise să împartă odaia cu maștihă-sa pe care o întîlnise întîmplător pe o stradă a orașului căutînd un hotel. Pierrot fusese deci nevoit să se mulțumească cu o cameră de om stingher. Ca să-și mai treacă vremea, își dusese dobitoacele la stăpînul lor, cu atît mai mult cu cît sănătatea lui Pițigoi, pe care îl altoise, îl cam neliniștea. Cît despre ce căuta ea la Palinsac, maștiha Yvonnei nu suflase un cuvînt.

Cam astea îi erau gîndurile cînd intră în cetate, și în vechiul turn orologiul sună noaptea jumătate. Din cînd în cînd, cîte o pisică străbătea strada mereu pustie; pisica era adesea neagră și dispărea iute, plină de fereală cînd îl vedea trecînd.

Pierrot făcu un ocol și trecu prin fața gării, în nădejdea de a mai găsi oleacă de sfîrîială; n-avea nici un chef să tragă după el ușa unei odăi mohorîte unde tovărășia dorită nu-l aștepta. Trenurile însă plecaseră ori sosiseră toate, iar feroviarii nu așteptau altele înainte de cîntători. Totul acum dormea și doar cîte un acar mai veghea, poate, sau un telegrafist,

prea puţin preocupat să-i dea părţii acesteia din oraş pitoreasca fizionomie pe care i-o cerea Pierrot. Localurile din împrejurimi îşi culcaseră de mult pe mesele de marmură scaunele cu duioşie lustruite de nişte funduri lipsite de dor de ducă.

Pierrot se întoarse agale spre hotel. Îşi auzea paşii.

Portarul de noapte veni să-i deschidă. Purta bretele.

— Bună-seara, zise Pierrot. Aş bea bucuros un păhărel.

— Cam greu, zise acela. S-a-nchis bufetul. Dar nu-i nimic, vă găsesc eu ceva lichid pe undeva. Nici pe un cîine nu-l laşi să moară de sete.

— Un vinişor alb n-ar fi rău, zise Pierrot.

— Poftiţi cu mine.

Aprinse lumina în localul pustiu, unde edecurile dormeau. Era dereticat, dar lipsea încă zvonul dimineţii.

— Aţi spus : un vin alb ? întrebă portarul de noapte.

— Da, te rog, spuse Pierrot, privind distrat un obiect minuscul aflat undeva în peisaj.

— Domnul pare cam visător, zise paznicul de noapte.

— Nu-mi prea stă în obicei, zise Pierrot. Mi se întîmplă mai curînd să mă gîndesc la nimic.

— Tot e mai bine decît să nu gîndeşti de loc, zise portarul de noapte. Cum vă place vinişorul meu ?

— Mergê.

— Cînd vezi pe cîte unul la anii dumneavoastră cu mutra asta, se spune de obicei că are necazuri sentimentale.

— Crezi ? La mine se potriveşte : cel puţin acum. Asta mă chinuie.

— Vă chinuie rău ?

— Rău. Foarte rău. Fireşte că nu pot să spun exact cît.

— Desigur. Am pătimit şi eu la tinereţele mele. Doare tare, nu ?

Sună telefonul. Portarul se duse, vorbi, se întoarse.

— Cele două doamne de la 15 doresc două citronade.

— Fă una şi pentru mine, zise Pierrot, şi le duc eu.

— Vai, dar nu se poate !

Pierrot preţuieşte la un franc conştiinţa portarului de noapte, şi i-l dă bacşiş ; în felul acesta, putu să ducă doamnelor de la 15 consumaţiile cerute. Se opri la uşă, ascultă : vorbeau. Ciocăni, i se spuse să intre, ceea ce şi făcu.

Yvonne se culcase. Doamna Léonie Prouillot, înfăşurată într-un capot sino-japonez, şedea picior peste picior într-un fotoliu şi fuma un cigarillo.

— Ei, drăcie, zise Léonie, ce-i cu dumneata ? Te-ai tocmit aici portar de noapte ?

— A, nu !

Împărţi răcoritoarele şi-şi puse paharul pe un mic gheridon lîngă care se aşeză.

— Ai scăpat de orătănii ? întrebă Yvonne.

— Da, mă duc mîine după altele.
Léonie îl examină.
— Ce şcoală ai ?
Pierrot o privi fără bunăvoinţă.
— Nu-s mai tîmpit ca alţii, răspunse el.
Neluînd în seamă obrăznicia, Léonie îşi urmă interogatoriul :
— Îl cunoşti pe Degeţel ?
— Cel de la Uni-Park ? Bineînţeles.
— Ce fel de om e ?
— Un om căruia i-aţi încredinţat o misiune confidenţială.
— De unde ştii ? exclamă Léonie.
Era uluită.
— V-am mai spus, îi întoarse Pierrot, nu-s mai tîmpit ca alţii. Haide, mărturisiţi tot.
— Ce mai stai, povesteşte-i de amorurile dumitale din tinereţe, zise Yvonne, uimită de brusca isteţime a lui Pierrot.
— Ascultă, îi spuse Léonie lui Pierrot, nu-i vorba de confidenţe. Dar uite ce mă interesează : aş vrea să ştiu ce s-a făcut cu o fată care, acum vreo zece ani, a fost cauza unei morţi tragice. Întîmplarea s-a petrecut aici, la Palinsac. Degeţel trebuia să mi-o găsească pe fata asta. I-am avansat şi nişte gologani. E o săptămînă de cînd a plecat ; era chiar în ajunul incendiului. După patruzeci şi opt de ore mi-a telegrafiat că pleacă la Saint-Mouézy-sur-Eon, unde speră s-o găsească. De atunci, nici un semn de viaţă ; şi-i dădusem o săptămînă pentru această mică expediţie. Atît. Cînd am văzut că m-a escrocat, am ve-

nit să fac eu însămi ancheta. Ai putea eventual să mă ajuţi. Ţi-aş plăti hotelul şi masa şi ţi-aş da zece franci pe zi bani de buzunar.
— Trebuie să plec mîine înapoi, la Paris, zise Pierrot. Regret nespus.
— Lasă-le-ncolo de dobitoace.
— Nu, doamnă.
Sorbi din citronadă ; i se păru rea ca dracu.
— Foarte bine, zise Léonie, dar atunci nu trebuia să mă pui să-ţi povestesc toate astea.
— Nu vrea să-ţi spună, îi spuse Yvonne lui Pierrot, că băiatul ăla care s-a prăpădit a fost amorul ei. Şi a lăsat-o, cu zece ani în urmă.
— Dar de ce, o întrebă deodată Pierrot pe Léonie, de ce vă interesaţi de toate astea abia azi ?
— Fiindcă pînă acum cîteva zile habar n-aveam de nimic, răspunse Léonie.
— Fachirul i-a spus, zise Yvonne, Cruyabei.
— I-a ghicit în cărţi ?
— Aş ! E însuşi fratele individului în chestie.
— Ce istorie, zise rece Pierrot.
— Ba chiar istorie antică, zise Léonie. Douăzeci de ani, vă daţi seama ce înseamnă, voi ăştia tinerii ?
— Cam atîţia cîţi au trecut de la prima mea comuniune, zise Pierrot.
— Nu zău, zise Yvonne, pari mai tînăr. Nu ţi-aş fi dat vîrsta asta.
— Ai treizeci de ani ? întrebă Léonie.

— Mă rog, douăzeci şi opt, răspunse Pierrot.

Dar vîrsta lui Pierrot n-o interesa pe Léonie.

— Mîine, zise ea, îmi încep ancheta. Şi tu, o întrebă ea pe Yvonne, tu ce ai de gînd ?

— Rămîn cu dumneata vreo două-trei zile, ca să văd de unde o apuci. Dacă nu te stinghereşte. Apoi îmi urmez drumul. Nu ştiu ce s-a ales de tovarăşii mei.

— Eu, zise Pierrot, plec mîine înapoi.

— Cu jivinele ? întrebă Yvonne.

— Da. Cred că de rîndul ăsta o să am o otarie şi un şerpar.

— Porcuşorul-spinos era foarte drăguţ, zise Yvonne, dar maimuţoiul, ce porc !

— N-a fost nimic între voi ? întrebă deodată Léonie.

— Între cine şi cine ? întrebă Yvonne. Între mine şi maimuţoi ?

— Nu, tîmpito, între tine şi Pierrot.

— O, nu, doamnă, zise Pierrot.

Şi roşi.

— Te vedem mîine ? îl întrebă Léonie.

— Cu plăcere. Vreţi să luăm aperitivul împreună ?

— De acord.

— Şi mai gîndeşte-te la propunerea mea, zise Léonie.

Dimineaţa, Pierrot se duse la Voussois, dar nu-l găsi decît pe Urbain, unul din funcţionari, care-i spuse să revină la ora două, cînd va fi totul gata de plecare. Îi arătă parcul şi-i prezentă nu numai elementele care trebuiau duse la Paris, adică pe cei trei cîini, Fifi, Mimi şi Titi, trei focşi care ştiau să facă salt-mortal pe spate, să prezinte arma pentru onor şi să efectueze o adunare de două cifre, cînd erau îndeajuns ajutaţi, cele douăzeci de raţe dresate să alerge în jurul arenei şi să străbată înot cîteva bălţi plasate pe traseu, otaria, meşteră precum se cuvine la jonglerii, altminteri însă de o inteligenţă mediocră şi mai cu seamă poftind să consume mari cantităţi de peşte (Pierrot urma să fie din belşug aprovizionat cu acest articol pe toată durata călătoriei), în speţă pe otaria asta o chema Miţi, şi în sfîrşit pe Marcel, şerparul, un viteaz cu trei pene, venit din Abisinia anume ca să pacifice ogrăzile, ci şi celelalte animale pe care Voussois tocmai le dresa şi pe cele pe care nu izbutise să le dreseze, şi pe cele pe care nu dorea să le dreseze, dar cu care făcea totuşi negoţ, sau pe care pur şi simplu le aclimatiza de amorul artei sau din pură simpatie. Pierrot îl mai zări şi pe Cruya-bei, care se sorea întins pe un şezlong. Îl recunoscu foarte bine şi se miră. Întrebîndu-l pe servitor, acesta îl răspunse că e fratele domnului Voussois, vînător profesionist şi distins prinzător de animale, om care a cutreierat o lume întreagă. Pierrot nu mai stărui.

Îşi petrecu acolo dimineaţa, şi se gîndea că trebuie să fie destul de drăguţ să trăieşti printre toate animalele astea. Era tot mai hotărît să primească propunerea lui Voussois, cînd, văzînd că se face douăsprezece, o luă repede din loc.

În cafeneaua aflată la parterul hotelului unde stătea, le reîntîlni pe Yvonne și pe Léonie care beau cîte un vermut-cassis, făcîndu-și vînt. Ceru și el un pahar și-și puse înăuntru o bucată mare de gheață, pe care o privi cum se dizolvă.

— Ce se mai aude cu ancheta, doamnă Pradonet, o întrebă el pe Léonie, mișcă ?

— N-am avut vreme să fac mare lucru, răspunse ea. Am fost la primărie, dar n-am găsit nici o mențiune despre decesul unui anume Mouilleminche. Secretarul, care e un bătrîn palinsăcan, n-a auzit niciodată vorbindu-se de o asemenea moarte. La ziarul local nici atît : am fost și acolo.

— Ciudat, zise Pierrot.

— Nu-i așa ?

— Ba da. Pare cam încurcată treaba.

— Cam. Și bineînțeles în amîndouă locurile mi s-a spus că a mai fost cineva pe-acolo care a pus exact aceleași întrebări.

Astfel evocat, Degețel se manifestă fără zăbavă, sub forma unei telegrame pe care o aduse portarul hotelului.

— Mi-au trimis-o de la Paris, spuse Léonie. Ia te uită drăcie ! Ascultați : „Sînt pe drumul bun. Rog trimiteți încă una mie franci. Post-restant, Saint-Mouézy-sur-Eon", semnat : „Degețel".

— A fost mai isteț ca dumneata, zise Yvonne.

— Fug să-i trimit miarul, zise cu însuflețire Léonie.

— Trebuie să fie închis la poștă, observă Pierrot.

— Așa e, zise Léonie și se așeză la loc.

— Saint-Mouézy-sur-Eon ? făcu Pierrot căzînd pe gînduri. Dar am trecut prin orașul acela venind încoace.

— Bineînțeles, zise Yvonne, e pe R.N. X bis. Și eu am trecut pe acolo.

— Știu, zise rece Pierrot.

Yvonne îl privește țintă. El nici nu clintește.

— Mă întreb ce-o fi putut să descopere, zise Léonie, care învăța pe dinafară telegrama lui Degețel.

Visează.

— Știți, zise Pierrot ca să rupă tăcerea, azi-dimineață am întîlnit un cunoscut la Voussois. Am rămas cu gura căscată.

— Da ? ziseră cele două femei.

— Ghiciți cine ?

— Gontran ! exclamă Yvonne.

Într-adevăr, Îngeraș descăleca de pe bicicletă, drept în fața lor.

— Unul din camarazii mei de excursie, îi explică Yvonne Léoniei. M-a găsit.

Foarte mirat că îi vede acolo pe Pierrot și pe patroană, Îngeraș nu îndrăznea să se apropie.

— Hai, vino-ncoace, îi strigă Yvonne.

Făcu un pas înainte.

— Și ceilalți ? îl întrebă ea.

— Care ceilalți ? îi întoarse el.

Era încă puțin zăpăcit.

— Tîmpitule. Ceilalţi care erau cu noi în excursie.

— A, da, făcu, da. Ne aşteaptă.

— Şezi şi bea un păhărel cu noi, propuse mărinimos Léonie.

Pierrot şi Îngeraş îşi strînseră mîinile.

— Nu mă aşteptam să te găsesc aici, zise Îngeraş.

— Aici îi găseşti pe toţi, zise Pierrot.

— Afară de fata pe care o caut eu, zise Léonie. Şi care are poate astăzi cinci copii.

— M-aş cam mira, zise Pierrot.

Îl văzu atunci, îndreptîndu-se spre ei, pe Voussois.

Peste cîteva clipe, Léonie îi cădea leşinată în braţe.

EPILOG

În dimineaţa aceea de duminică, avea loc inaugurarea Grădinii Zoofilice din Chaillot. Cum făcu ochi, Pierrot îşi aminti că hotărîse să meargă să vadă deschiderea Parcului Voussois, care, pe locul răposatului şi incineratului Uni-Park, oferea atenţiei onoratului public o mie de animale rare şi interesante, la un an bătut pe muche după incendiul care mistuise barăcile şi manejurile pe care Pradonet le adunase cîndva acolo întru desfătarea provincialilor, golanilor şi filozofilor.

Lui Pierrot îi trebui ceva vreme pînă se hotărî să se scoale. Se lenevea, cu vîrsta. Auzea cîntări bisericeşti evaporîndu-se încetişor din mînăstire. Un vecin dădu drumul la un radio care începu să urle. Jos, în stradă, zarva paşnică a maşinilor. Soarele prinde a se tîrî de-a lungul balconului.

După ce se dădu jos din pat, Pierrot se dichisi puţintel şi coborî să-şi bea cafeaua, şi una mică : luase obiceiul ăsta. Se urcă pe urmă înapoi în cameră. Fiindcă, dimpotrivă, la curse nu mai juca şi aşadar nu mai cumpăra *La Veine,* acum îşi punea fireşte picioarele de-a dreptul pe cuvertură, pe care o strica. Fumă vreo două-trei ţigări, moţăi, depănă amintiri.

Îi trecea în revistă pe cei pe care-i cunoscuse pe vremea Uni-Parkului ; unora le uitase şi numele ; bine nu-şi amintea decît de Mounnezergues, un personaj simpatic pe care ar fi putut să-l moştenească... dacă ar fi fost să creadă ce-i turna zisul Mounnezergues. Pierrot nu se mai întorsese niciodată la el, nici măcar spre a-i mulţumi că i-a mijlocit o plimbare pe spezele circului Mamar ; îşi găsise de lucru în celălalt capăt al Parisului ; iar la Porte d'Argenteuil Yvonne nu mai exista ; se destrăbăla în corturi impermeabile care o apărau de un cer prea neprihănit. Iar cît despre Voussois, lui Pierrot nu-i spunea nimic să stea şi să dreseze animale şi să le bage în cuşcă.

Ca luat de un fel de vînt, se afla acum departe de tot acel vălmăşag de împrejurări de care viaţa nu-i îngăduise să se lipească. Era unul din cele mai rotunde, mai depline, mai autonome episoade din viaţa lui, şi cînd se gîndea la el cu toată atenţia ce se cere (ceea ce i se întîmpla de altfel destul de rar), vedea limpede cum toate elementele care-l alcătuiau s-ar fi putut lega într-o aventură care s-ar fi desfăşurat pe firul misterului, spre a se rezolva apoi ca o problemă de algebră, unde sînt tot atîtea ecuaţii cît şi necunoscute, şi cum nu astfel se întîmplase — vedea ce roman ar fi putut ieşi de aici, un roman poliţist cu o crimă, un vinovat şi un detectiv, şi angrenajele de rigoare între feluritele asperităţi ale demonstraţiei, şi vedea ce roman a ieşit, un roman atît de lipsit de artificiu, încît era absolut cu neputinţă să ştii dacă există o enigmă de rezolvat sau nu, un roman unde totul s-ar fi putut înlănţui după tipicul poliţist, dar de fapt cu desăvîrşire văduvit de toate desfătările pe care le pricinuieşte vizionarea unui spectacol de acest gen.

Pierrot îşi şterse sticlele ochelarilor, se uită la ceas, stinse jarul ţigării pe marmura noptierei a cărei ulcică o şi folosi mai apoi, deşi era aproape douăsprezece. Se duse să-şi ia aperitivul într-o cîrciumioară liniştită a cărei terasă se îmbuca în colţul a două străzi. Prînzi apoi într-un restaurant, mic şi el, aproape tot atît de mic ca şi cîrciumioara. Şi apoi o luă domol, agale, spre Porte d'Argenteuil. Întîlnea familii gătite de duminică, militari în permisie, slujnicuţe scăpate de mătură şi de maşina de gătit. Se oprea la galantare : o treabă care i-a plăcut din totdeauna. Maşini, biciclete, filatelie, le cerceta pe toate cu severitatea unui cunoscător dezbărat de necazurile posesiunii, dar cu satisfacţia pe care ţi-o dă gratuitul. Trecu prin faţa magazinului cu rulmenţi pe bile şi avu bucuria să vadă că micile sfere de oţel sînt tot acolo

și-și descriu mai departe impecabila lor traiectorie.

Se apropia de Porte de Chaillot. Plutea acolo un fel de ceață : era mulțimea care tropăia pe asfalt și stîrnea praful în pietriș. Se făcea coadă la intrare la Grădina zoofilică. Scîrbit, Pierrot privea gloata și refuza să se amestece. Pe cînd își încheia turul de orizont inspectînd trotuarul pe care se oprise, zări sprijinind un felinar un bărbat care i se părea cunoscut.

Trecu pe lîngă el, îl ocoli, îl privi îndeaproape, îl interpelă :

— Bună-ziua, domnule Pradonet, fură cuvintele ce urmară acestei cercetări.

— Bună-ziua, domnule, zise blînd Pradonet.

— Mă mai recunoașteți ? întrebă Pierrot.

— Nu, ce să zic, răspunse blajin Pradonet, nu știu de unde să te iau. Nu trebuie să te superi, dar cu cîți oameni am avut eu de-a face în viața mea...

— Înțeleg. Și apoi, abia dacă m-ați văzut de vreo două-trei ori. Am lucrat la Uni-Park.

— Ah... Uni-Parkul... oftă Pradonet.

— Puțină vreme, adevărat. Nu vă amintiți, într-o zi v-am făcut una boacănă... ați căzut pe spate într-o mașină electrică...

— A ! exclamă vesel Pradonet. Cum să nu-mi amintesc ? Mi-ai făcut-o atunci. Dar și eu ți-am făcut-o a doua zi : te-am dat afară fiindcă-i trăgeai clopotele fie-mii Yvonne. Ehei, ce vremuri !

— Luăm una mică ? propuse Pierrot.

— Nu, mulțumesc. Sufăr de ficat și siropul îmi întoarce mațele pe dos. Să ne plimbăm puțin și să schimbăm două vorbe.

Îl duse către avenue de la Porte d'Argenteuil și o luară spre Sena. La început, Pradonet tăcu.

— Și domnișoara Yvonne ? întrebă Pierrot cu sufletul la gură.

— S-a măritat cu un fost prieten de-al dumitale, pare-mi-se, onorabilul Îngeraș.

— A, da ?

— Te supără ? întrebă Pradonet. Îți zdrobise inima, ai ? Prostii ! au fost atîția, știi, atîția și atîția... Vrei s-o vezi ? Uite-o, e ea, acolo, la casă. Fiindcă m-a lăsat și s-a dus să lucreze cu Voussois.

Pierrot se făcu că privește, dar nu voia să vadă. Era într-adevăr o gheretă unde se înghesuia lumea ; își aținti privirea într-altă parte, aiurea, deasupra, da, acolo, la frunza aceea din vîrful unei ramuri de copac, da, aceea anume...

Pe deasupra zidurilor Grădinii Zoofilice, pe deasupra capetelor mulțimii de cască-gură, se înălță răgetul unui leu și apoi mugetul unui elefant. Felurite păsări cîntară, fiecare pe limba ei.

— Da, da, repetă Pradonet, ce vremuri !

Dădeau tocmai colțul cu rue des Larmes și Pierrot tăcu.

— De altfel, nu văd de ce ți-aș povesti necazurile mele. Sînt prea multe. Pe scurt, află că m-au izgonit. Cine ? Doamna Prouillot care era prietena mea și domnul Vous-

sois, dresorul, pe care l-a regăsit, după indicațiile unui fachir, într-un orășel de provincie. Da, domnule, acum douăzeci de ani a lăsat-o și peste douăzeci de ani a sosit și a cules-o ca pe o floare. Și pe urmă, preastatornicii îndrăgostiți n-au avut nimic mai grabnic de făcut decît să pună la cale o tenebroasă urzeală financiară, juridică și comercială, menită să-mi taie orice posibilitate de-a fonda un Uni-Park nou și mai frumos, sprijiniți moralmente, da, domnule, și ajutați de nefericita, da, domnule, de fatidica și uluitor de ciudata existență a unei capele poldeve, unde se odihnesc rămășițele pămîntești ale unui anume prinț Luigi.

— V-am întîlnit la domnul Mounnezergues, zise Pierrot, ca să arate că-l interesează conversația.

— Îl cunoșteai ? întrebă politicos Pradonet.

— Puțin.

— Ciudat, zise Pradonet. Cunoști atunci și mormîntul ?

— Te cred, răspunse Pierrot.

— Dar eu, oftă Pradonet, întreabă-mă pe mine dacă-l cunosc... Să nu fi fost el, aș fi durat pe aceste locuri un Palace de la Rigolade cum nu mai e altul pe lume. Oho, ce mai petrecere ar fi fost, de sus și pînă jos, în toate cele șapte etaje pe care le plănuisem. N-ar fi lipsit nici un joc, nici o păcăleală, nici un renghi, nici un trucaj, nici o atracțiune, nici o distracție... De la un capăt la altul al anului, de la prînz la miezul nopții, mulțimi întregi ar fi dat năvală, într-o forfotă uriașă, care le-ar fi stîrnit rîsul, sau lubricitatea. Și mulțimile astea ar fi strigat cu atîta veselie, încît ar fi acoperit pînă și tunetul megafoanelor... și a trebuit să vină în urmă cu douăzeci de ani un prinț poldev și să moară pe locurile astea ! Și a trebuit ca un sculptor în ceară să-și închine viața odihnei sale de veci ! Capela asta, domnule, era o mină săpată sub castelele mele din Spania. Și poc, bum ! într-o bună zi a sărit în aer totul. Eram lipsit de apărare înaintea funestelor urzeli ale vicleanului meu potrivnic. Dacă n-am înfăptuit, în toată desăvîrșirea lui, babilonicul edificiu pe care voiam să-l zidesc, atunci la dracu, ducă-se totul, n-are decît Voussois să se însoare cu văduva Prouillot și să-și acosteze pe terenurile calcinate a ceea ce a fost cîndva Uni-Parkul, blajina-i arcă a lui Noe. Nici n-am încercat să mă împotrivesc, nu, domnule, nici n-am încercat... A, domnule, a, domnule, a !... Voussois ăsta n-a fost de loc drăguț cu mine... Rău m-a mai supărat... A, domnule, a !...

Mai căscă de vreo două-trei ori gura fără a emite nici un sunet, ca peștii care mor pe fundul bărcii, apoi scoase un fel de muget lung și se prăbuși în brațele lui Pierrot, plîngînd cu sughițuri. Pierrot fu nevoit să-l țină astfel cîteva clipe, pînă se alină ; umblară pe urmă în tăcere pînă la rue du Pont, unde se despărțiră.

— Iată-mă-s aproape acasă, zise destul de liniștit Pradonet. Locuiesc acum pe strada asta, la nevastă-mea, cea legitimă. Dar toate

istorioarele astea te lasă desigur rece și ai fost prea drăguț, domnule, că ai avut răbdare să stai să asculți cum bate cîmpii un nătărău bătrîn. La revedere, domnule, și mulțumesc.

Își strînseră bărbătește mîinile, și Pierrot nu mai văzu, pe strada pustie, decît spinarea lui Pradonet care se îndrepta agale spre băcănia-mercerie a soației sale regăsite, și Pierrot o luă înapoi spre Paris și, cum trecea iar prin dreptul ei, o luă pe rue des Larmes. Capela era tot acolo, scăldată în aceeași uitare și discreție. Eșafodajele Alpinic-ului n-o mai adumbreau. Vecinii ei se alcătuiau acum din cîteva stînci și chiar din stradă se vedeau uneori zburdînd maimuțe cynocefale ; Pierrot își aminti de prietenul lui, Fițigoi, care, îngrădit de puternice zăbrele, era desigur acum desfătarea primatelor în costume întregi sau în pantaloni scurți.

La casa de peste drum nu se schimbase nimic. Pierrot își aminti de prietenul lui, Mounnezergues, pe care nu-l mai văzuse de mult. Privi la micul scuar care înconjura mormîntul principelui Luigi și i se păru că e mai puțin bine întreținut ca altădată. Trecu îndată strada și sună la poartă la Mounnezergues și soneria nu sună. Pleacă. Face cîțiva pași, apoi se întoarce. Sună iar, iar tăcere. Pierrot înțelese însă că, dacă e să-și joace rolul pînă la capăt în istoria asta, trebuie să nu țină seama de nimic și să intre.

Ceea ce și făcu.

Căci poarta nu era încuiată. Observă că soneria fusese desfăcută. Casa fiind paralelă cu grădina și cu intrarea la mijloc, Pierrot trecu prin dreptul uneia din ferestrele de la parter. Era deschisă : îndărătul ei, Mounnezergues moțăia într-un fotoliu de răchită. Pierrot îl privi cîtva dormind și se gîndi deodată că poate în clipele astea omul își dă sufletul. Cuprins de panică strigă : „Domnu' Mounnezergues, domnu' Mounnezergues !“ și domnul Mounnezergues deschise ochii, îl recunoscu pe Pierrot și zîmbi. Îi trebuiră cîteva momente bune ca să-și adune puterile și să deschidă gura. Apoi alte cîteva momente pentru a emite cîteva sunete.

— Nu ești dumneata, murmură el, nu ești dumneata tînărul care a fost de cîteva ori la mine anul trecut ?

— Ba da, domnule.

— Ai fost la Palinsac, să duci animalele refuzate de Psermis ?

— Întocmai.

— De ce n-ai mai venit niciodată pe la mine ? Mi-erai simpatic.

— Am găsit de lucru în celălalt capăt al Farisului ; și apoi aveam motivele mele să nu mă mai întorc în cartier. Îmi răscolea amintiri.

— Necazuri sentimentale ?

— Da, domnule, fata lui Pradonet.

— A... Pradonet.

Pauză.

— L-am revăzut de curînd.

— Ţi-a povestit păţaniile lui? întrebă Mounnezergues.

— Da, domnule. Cum i-a furat Voussois Uni-Parkul. Şi cum...

— Cunosc, cunosc, îi tăie vorba Mounnezergues.

— Nu s-ar zice că vă poartă pică.

— Cunosc. Îţi închipui că l-am revăzut şi eu.

Zîmbi.

— Acum, zise el, pacea principelui Luigi nu va mai fi tulburată de sabatul de la Uni-Park, de scîrbavnica larmă a megafoanelor, de dezgustătorul tărăboi al atracţiilor. Mor mulţumit.

Închise ochii cîteva clipe.

— Intră în casă, reluă el, şi dă-mi nişte hîrtie şi un condei.

Pierrot intră în casă şi-i dă hîrtie şi condei; ca să găsească sculele astea, fu nevoit să cotrobăie printr-o grămadă de lucruri. Se întindea paragina în casa lui Mounnezergues. Care băgă de seamă ce simte Pierrot.

— Trăiesc cu desăvîrşire singur. Ţine bine minte, e foarte important pentru cele ce urmează.

Pierrot instalează o masă în faţa lui Mounnezergues, cu un condei, cerneală, hîrtie, sugătoare.

— Ăsta, zise Mounnezergues scriind, ăsta nu-i testamentul meu. Testamentul meu e

gata de mult şi se află depus la notar. E un codicil. Te trec moştenitor. Dar nici nu ştiu cum te cheamă.

— Pierrot, îi spuse Pierrot.

— Nu vei obţine, fireşte, moştenirea, decît cu o condiţie: să-mi iei locul aici şi să fii custodele capelei.

— Da, domnule.

— Şi să veghezi ca înmormîntarea mea să se desfăşoare după dispoziţiile pe care le las. Îţi spun de pe acum că vreau să fiu înhumat lîngă principii poldevi, pe care i-am slujit cu atîta credinţă. Are să trebuiască să izbuteşti să obţii autorizaţia Primăriei pariziene. Duci mîine scrisoarea asta la notarul meu. Adresa e scrisă pe plic.

— Prea bine, domnule.

Nu voia să-l supere.

— Acum poţi să mă laşi, zise Mounnezergues.

— Dar... zise Pierrot.

— Nu, nu, n-am nevoie de nimeni. Închide numai geamul acela şi mai treci mîine sau poimîine să vezi dacă am murit. Prefer să fiu singur spre a purcede la această prefacere. Adio, tinere prieten, şi mulţumesc.

Pierrot îi strînse mîna, o mînă de pe acum lipsită de consistenţă, şi plecă închizînd uşurel uşile în urma lui.

Lumea se mai rărise, dar Pierrot nu mai avea nici un chef să intre la Grădina Zoofi-

lică. Nici prin fața gheretei unde lucra Yvonne nu voia să mai treacă. Mai bine merge la cinema.

A doua zi, cînd să ducă scrisoarea lui Mounnezergues la notar, băgă de seamă că a pierdut-o ; sau mai degrabă că a uitat-o la Mounnezergues. Mai mult ca sigur. Oricum, codicilul cu pricina rămăsese undeva în pană. Pierrot pregeta să se întoarcă chiar în ziua aceea la Mounnezergues, căruia, dacă mai era în viață, avea să i se pară cam nelalocul ei graba aceasta de a-i constata moartea ; și, dacă găsise scrisoarea, n-avea oare să-l dojenească pentru neglijență ?

Pierrot se duse deci abia marți. Dădu să deschidă ușa. Era însă încuiată. Sună și soneria funcționă. Fusese deci reparată ? Mai mult chiar, cineva veni să-i deschidă.

— Scuzați, doamnă, zise Pierrot.

Își înghiți vorba. Era Yvonne. Reluă, zîmbind amabil :

— Mi se pare, doamnă, că ne-am mai întîlnit. Vă amintiți de Palinsac și de Saint-Mouézy-sur-Eon ?

— O, dar desigur că da... Dumneata erai șoferul camionului care m-a luat de pe șosea ?

— Întocmai.

— Foarte bucuroasă de revedere domnule... domnule... Cum e numele dumitale ?

— Pierrot.

— Și ce dorești, domnule Pierrot ?

— Venisem să văd ce mai face domnul Mounnezergues.

— Domnul Mounnezergues, exclamă Yvonne. Domnul Mounnezergues. Dar ce, îl cunoșteai ?

— Da, doamnă.

— Se întîmplă că a plecat la țară, să se mai odihnească puțin. Nu-i prea era bine în ultima vreme. Vrei să-i transmit ceva ?

Cu toate că Yvonne stătea în ușa pe care doar o crăpase, lui Pierrot i se păru a băga de seamă că în grădină se desfășoară o activitate semănînd cu un fel de curățenie mare. Și în două lăzi mari de gunoi, încă negolite de gunoier, observă o grămadă de cioburi, de vechituri făcute bucăți ; într-o ladă văzu chiar o mînă de ceară. Yvonne avea în cap o basma cuminte de gospodină. Și îl întreba dacă să-i transmită ceva lui Mounnezergues.

— Știu eu ? Nu, nimic, zise el.

Își roti privirea în jurul lui. Capela se rumenea la soare și copacii mărunți din scuar tremurau ușor. Un animal mormăi dincolo de zid. Remorca garajului din colț — unde fusese bodega Posidon ! — trăgea după dînsa o mașină „grand-sport“ paradită. Obloanele de la ferestrele casei lui Mounnezergues care dădeau în stradă erau agresiv închise.

— Nu, nimic, repetă Pierrot.

— Mai treci pe aici, zise Yvonne. Peste o lună-două.

— Da, da, zise Pierrot. Da, da. La revedere, doamnă.

— La revedere, domnu' Pierrot. Am să-i spun domnului Mounnezergues că ai întrebat de el.

16 — c. 1090

— Da, da, zise Pierrot, la revedere, doamnă.

Şi Yvonne închise uşa.

Pierrot se mai uită o dată la cele două lăzi de gunoi şi plecă.

Cînd ajunse în colţul străzii, se opri. Şi începu să rîdă.

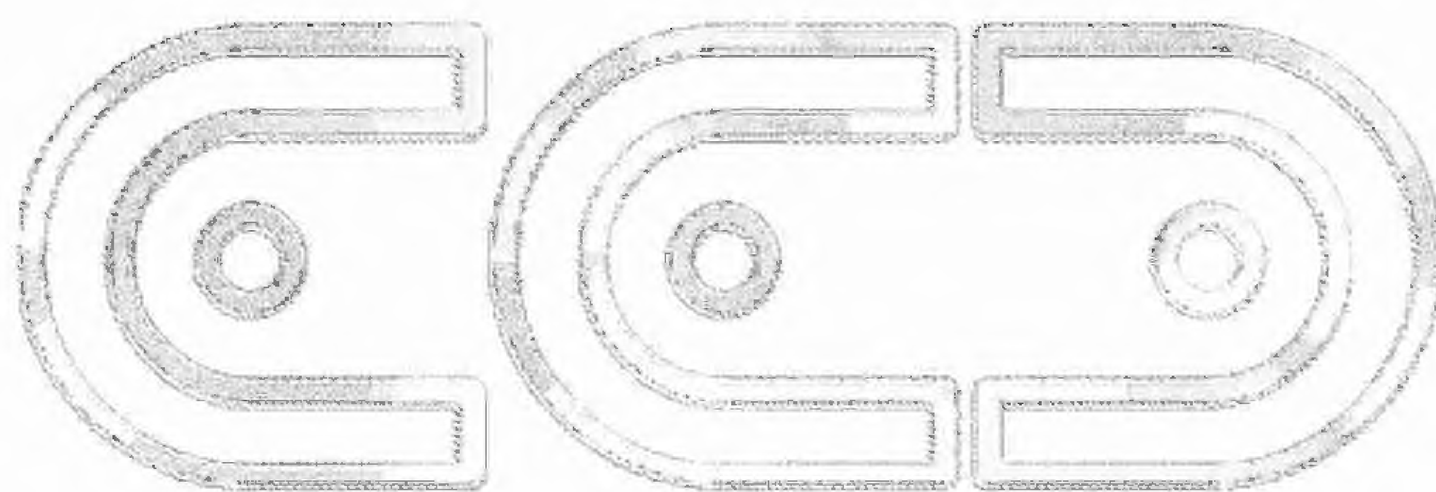


Coli tipar: 15,5

Intreprinderea Poligrafică „Informaţia" comanda 1090 C. A.








Scanare și prelucrare digitală



de

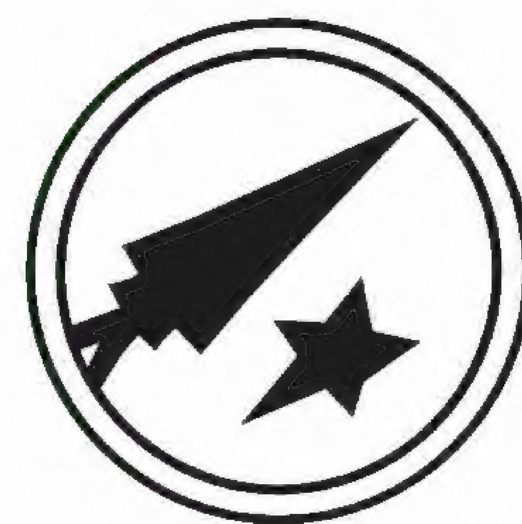




Anonim



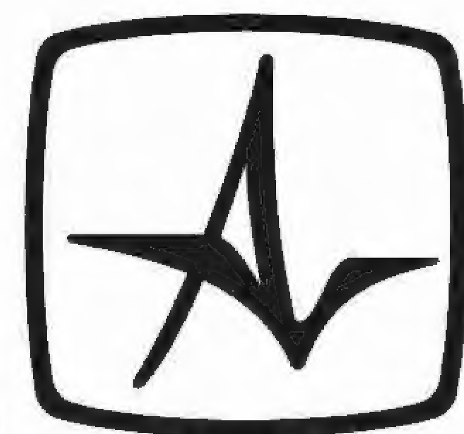
și



CAT Graur



Antwerpen




2023